

Refleksioner over kvalificering af socialt arbejde

Udvalgte bachelorprojekter fra Socialrådgiveruddannelsen

KOLOFON

Udgivet af

VIA University College
Ceresbyen 24, 8000 Aarhus C

Redaktion

Per Westersø
Kirsten Henriksen

Indhold

Forord s. 4

Indlednings. 5

Fra jan 2016:

Fra tilskyndelser til 'capabilities' – om beskæftigelsespolitikken og socialt arbejdes rationale i en neoliberalistisk tid, af Peter Furr Andersen, professionsbachelor i socialt arbejde, januar 2016. s.7

Restorative justice for tidligere anbragte, af Daniel Maagaard Larsen, professionsbachelor i socialt arbejde, januar 2016.....s. 23

Fra juni 2016:

"Find dit eget Jihad" - Radikalisering af unge mænd i socialt udsatte boligområder, af Sara Sabuhi, Vikki Vermod og Minna Wünsche, professionsbachelor i socialt arbejde, juni 2016.....s. 32

Konfliktteoretisk praksis på beskæftigelsesområdet, af Anne Hegelund, professionsbachelor i socialt arbejde, juni 2016.....s. 40

Kønsdiskurser i socialt arbejde - Manden, det nye udsatte køn? af Helene Flintholm Back og Siv Stevnhoved Bach, professionsbachelor i socialt arbejde, juni 2016.....s. 48

Visitation indenfor beskæftigelsesområdet, af Hatice Seyma Okcu, Heidi Nazan Demirezen & Faria Saeed, professionsbachelor i socialt arbejde, juni 2016.....s. 61

Udsatte børn blandt mange professionelle – et indblik i tværfaglighedens muligheder og udfordringer, af Marie Rasmussen, professionsbachelor i socialt arbejde, juni 2016.....s. 74

Eksplorativ undersøgelse om efterværn som socialfaglig indsats, af Ida Barfred, professionsbachelor i socialt arbejde, juni 2016.....s. 85

Den helhedsorienterede indsats i KontaktHuset, af Carina Majkjær Marquart & Nanna Fey Larsen, professionsbachelor i socialt arbejde, juni 2016.....s. 98

Oversigt over bachelorprojekter 2016s. 108

Forord

Socialrådgiveruddannelsen på VIA University College, Aarhus har hermed den glæde atter at udgive og præsentere et nyt nummer af Bachelorskriftserien, denne gang nummer 12 i rækken, baseret på Bachelorprojekter fra 2016.

Med nærværende skriftserie præsenteres en række udvalgte projekter med analyser, undersøgelser og bud på tackling af en række sociale problemstillinger og udfordringer.

Vi har her på uddannelsen en høj grad af praksisrelatering og involvering i vores uddannelse. I forhold til bachelorprojekterne er vores ambition, at alle projekterne tager afsæt i en faktisk, socialfaglig virkelighed.

Det er af mange grunde vigtigt, at socialrådgiveruddannelsen, de studerende og skolen samarbejder tæt med praksis om at udvikle, forbedre, analysere og debattere de sociale og beskæftigelsesmæssige problemer og deres løsning – nu og for fremtiden, ikke mindst så vi sammen bidrager til at fremme gode og relevante forandringer for udsatte borgere.

Bachelorprojekter er spændende på flere måder, bl.a. fordi de er skrevet i det "vindue", hvor den studerende anvender sin viden, metoder og refleksioner til at undersøge et givet socialt felt, problem e.a. og udvikle eller begrunde forklaringer, sammenhænge eller komme med nye løsninger, uden dog selv at være en del af denne praksis endnu.

Vi håber, at denne skriftserie vil være med til at rejse debat, skabe refleksioner og vil inspirere til nytænkning og handling både for den enkelte socialrådgiver samt også vil kunne inspirere offentlige og private institutioner og forvaltninger. Endelig håber vi, at skriftserien og præsentationen af disse spændende bachelorprojekter vil kunne inspirere de kommende 7. semester studerende i deres arbejde med bachelorprojektet.

En stor tak til alle jer fra praksis, der så velvilligt er indgået og har stillet jer til rådighed for vore dygtige og ihærdige studerende i deres bachelorprojekter. Vi håber med denne skriftserie at kunne give lidt tilbage til jer for dette.

God læselyst!

Bente V. Lauridsen, uddannelsesleder

Indledning

Formål med udgivelsen

VIA University College, Socialrådgiveruddannelsen i Aarhus har valgt at udgive nummer 12 i denne skriftserie – om refleksioner over kvalificering af socialt arbejde. Artiklerne er skrevet på baggrund af og med større eller mindre uddrag fra bachelorprojekter, som skolens studerende har udarbejdet i 2016.

Faget socialt arbejde er i disse år inde i en hurtig udviklingsproces. Vi har fået en professionsuddannelse. Uddannelsen stiller krav til de studerende om ikke blot at kvalificere sig inden for faget som udøvende socialrådgivere, de skal også kvalificere sig til at kunne bidrage til fagets udvikling. Det at kunne bidrage til fortsat faglig udvikling er afgørende for socialrådgiverne i praksis, hvis faget skal kunne modsvare udviklingen i de sociale problemer og behovene for socialfaglige indsatser og ikke skal stagnere.

Vi ser en række fagligt meget spændende bachelorprojekter og finder, at det er oplagt, at de faglige tanker heri kommer længere ud end eksamensbordet. Vi har derfor fortsat denne skriftserie i håb om at udbrede de faglige indsigter og udviklinger fra bachelorprojekterne også til praktikerne i socialt arbejde. Vi håber, at I vil tage vel mod bidragene fra de tidligere studerende og jeres nye kollegaer. Samtidig håber vi med denne skriftserie at give andre studerende inspiration til egne kommende bachelorprojekter.

Redaktionens rolle

Redaktionen har kontaktet et udsnit af de udførte bachelorprojekter og foreslået de tidligere studerende at bidrage til denne skriftserie. Udvælgelsen er sket ud fra redaktionsmedlemmernes og kollegaers kendskab til de udfærdigede projekter som vejledere og eksaminatorer.

Vi har udvalgt de deltagende projekter efter deres grad af bidrag til faglig debat, nuancering og for nogles vedkommende egentlig nyudvikling inden for socialt arbejde. Også projekter, som beskæftiger sig med mere "ukendte" eller utraditionelle sider af socialt arbejde eller typer af socialt arbejde, som ikke behandles skriftligt så ofte, peger vi på som bidragsydere, ligesom på projekter, som tager nogle spændende metoder i brug, eller behandler disse godt og inspirerende.

Redaktionens opgave har været at yde faglig sparring til bidragene fra de nyuddannede bachelorer med hensyn til formidlingen af deres arbejde. Redaktionen har i varierende omfang været inde og redigere, udvælge, sammenstykke og sprogligt bearbejde nogle af de præsenterede bidrag.

De præsenterede analyser, værdier og holdninger i bidragene er de nyuddannede bacheloreres egne og deles ikke nødvendigvis af Socialrådgiveruddannelsen i Aarhus eller af redaktionen.

Dette nummer

I dette tolvte nummer af skriftserien præsenterer vi artikler fra 9 forskellige bachelorprojekter. Heraf udgør flere bachelorprojekter nogle lidt mere "utraditionelle" og eksperimenterende projekter, enten i deres valg af problemstilling eller tilgang. Dette finder vi som undervisere og redaktion meget givende. De udvalgte projekter antyder og fastholder den spændvidde, vi ser i bachelorprojekterne. Typemæssigt kan bachelorprojekterne variere fra de mere traditionelle problemorienterede undersøgelsesprojekter over evalueringsprojekter og/eller udformes som udviklingsprojekter.

I dette nummer af skriftserien er artiklerne skrevet af de professionsbachelorer, der afsluttede deres uddannelse i januar og juni 2016. Der har været bred opbakning om skriftserien. Flere socialrådgivere indvilgede i at ville bidrage. Desværre havde ikke alle, der gerne ville bidrage med en artikel, tiden til at skrive den færdig på grund af de ofte meget pressede arbejdsvilkår, der aktuelt hersker i det danske sociale arbejde. Som redaktion er vi glade for interessen og siger et stort tak til de grupper, som på trods af stor travlhed som nyuddannet socialrådgiver i praksis kunne prioritere at skrive artiklerne her i nummer 12, selvom de er kommet ud i en travl hverdag som udøvende praktikere. Som redaktion takker vi dem alle for indsatsen.

Vi ser gerne en fortsat tradition for formidling af bachelorprojekternes faglige indsigter og udviklinger her ved Socialrådgiveruddannelsen og håber, at denne skriftserie kan bidrage til at fremme faglig nysgerrighed og debat.

Samtidig håber vi, at skriftserien kan være med til at vække en yderligere interesse hos praktikere til at indgå i praksisforsknings samarbejder med Socialrådgiveruddannelsen i Aarhus og her medtænke de studerendes bachelorprojekter som et meget relevant aktiv.

Redaktionen

Socialrådgiveruddannelsen i Aarhus, VIA University College
Kirsten Henriksen og Per Westersø, januar 2017

Fra tilskyndelser til 'capabilities' – om socialt arbejdes rationale og muligheder i en neoliberalistisk tid

Af Peter Fuur Andersen, professionsbachelor i socialt arbejde, januar 2016

Resumé

Denne artikel udgør en lettere omarbejdet udgave af 3. afsnit i mit bachelorprojekt. I mit bachelorprojekt analyserede jeg med udgangspunkt i Foucaults genealogi for neoliberalismen hovedpunkter i O. K. Pedersens indflydelsesrige værk *Konkurrencestaten*. Her blev det vist, at Pedersen med begreber som 'det opportunistiske menneske', 'samfundsøkonomisk fællesforståelse' og 'administrativ socialstruktur' tager Foucaults kritiske analyse af det senmoderne samfund til sig men samtidigt omdefinierer denne til et forsvar for neoliberalismen som grundvilkår for det moderne samfund i skikkelse af 'konkurrencestaten', hvor det overordnede formål at forbedre statens konkurrenceevne gennem forbedring og optimering af den 'opportunistiske' og egennyttestyrede borgers arbejdsevne. Af den efterfølgende analyse af empiri i form af praksisfortællinger og officielle rapporter fra bl.a. STAR fremgik det, at den aktuelle beskæftigelsesindsats, herunder også det sociale arbejde i jobcenterregi, hviler på et neoliberalistisk dispositiv, når den ensidigt rettes mod at oparbejde og rehabiliterer ledige (og syge) borgers arbejdsevne.

Overvejelser hos den finske professor i Socialt Arbejde Maritta Törrönen over 'det gode liv' – inspireret af Bourdieu og Aristoteles - og fordringen om, at socialt arbejde bl.a. skal bidrage til at reetablere udsatte borgers adgang til 'det gode liv', viser hen til behovet for en alternativ forståelse af socialt arbejdes rationale. Et sådant alternativ er formuleret af Martha Nussbaum i hendes aristoteliske overvejelser over medfølelsen som ikke-formel drivkraft for socialt arbejde og over 'det gode liv' som borgerens ret til frit og rationelt (baseret på aktive 'capabilities') at kunne vælge de aktivitetsfelter, der for hende udgør det gode liv.

Medfølelse og capabilities - det gode liv som pejlemærke for socialt arbejde

I det følgende vil jeg prøve at se på, hvilke muligheder, der er for at tænke konkret og konstruktivt ift. at udvikle andre perspektiver på socialt arbejde under neoliberalismen end den, der kommer til udtryk i en 'administrativ socialstruktur' i konkurrencestaten. Jeg vil undervejs gøre brug af en case for at illustrere pointer i de teorier (Törrönen, Nussbaum), som vil blive bragt på banen i min skitse-ring af en tilgang, hvor etisk rationalitet og medfølelse såvel som borgerens menneskelighed står i centrum.

En case

I det følgende skitseres en case fra sagsbehandling i sygedagpengesystemet.¹ A er en mand på 55 år. Han har arbejdet som professionel inden for sundhedsområdet i 30 år og er højt specialiseret. Han har tidligere været gift og har en voksen søn, der har et psykisk handicap. A bor i eget hus i landlige omgivelser og har bil (nødvendig for at kunne komme på arbejde) og hund. Som ung var A på en dannelsesrejse, hvor han blev involveret i en borgerkrig og i den forbindelse havde nogle meget voldsomme oplevelser. I de seneste år er han et par gange blevet ramt af stress og angst med sygemeldinger til følge. En psykiater diagnosticerer posttraumatisk stresssyndrom i middel til svær grad relateret til de voldsomme de oplevelser i ungdommen. Psykiateren angiver, at han forventer, at A med nødvendig samtaleterapi vil kunne få et normalt liv – også på arbejdsmarkedet.

Da jeg møder A, er han sygemeldt fra en ny ansættelse som projektleder. Han fremtræder grådlig men evner at fortælle bredt og nuanceret om sit arbejdsliv og om sine interesser (hund, design, skøn- og rejselitteratur, socialt engagement for de svageste i samfundet). Han fortæller, at han ikke længere kan koncentrere sig om at læse, hvilket gør ham meget ked af det, at han ofte oplever flashbacks til ungdomstiden, når han tænker på sin nuværende arbejdssituation og på, hvordan hans chef pludselig blev forflyttet og projektet stillet i bero af den ny ledelse, hvorefter han uden nærmere forklaring blev sat til rutineprægede opgaver af administrativ karakter. En oplevelse, der gjorde at A for alvor brød sammen og blev langtidssygemeldt.

Da revurderingstidspunktet (efter 22 uger) nærmer sig, bliver privatøkonomi også et tema i opfølgningssamtalerne. Psykiateren skriver i en ny status, at han anser A's arbejdsevne for pt. at være "lig nul", men at det ikke kan udelukkes, at han vil kunne genvinde arbejdsevnen – helt eller delvist - hvis han kan komme til at arbejde under de rette rammer.

Pga. A's aktuelt uafklarede tilstand og usikkerheden mht., hvornår (eller om) han vil kunne vende tilbage til arbejdsmarkedet, er der ikke hjemmel til at forlænge hans sygedagpenge. A får tilbudt et jobafklaringsforløb med en ydelse på kontanthjælpsniveau.² A fortæller ved den sidste opfølgningssamtale, at hans bank har krævet at han sælger hus og bil for at få nedbragt sin gæld (huset er overbelånt). Han har været nødt til at finde en et-værelses lejlighed inde i byen, hvor han ikke har et netværk, og at han måtte afhænde hunden, da der er forbud mod husdyr i lejligheden. A fortæller, at han ikke længere tror på noget, og at han nu har det dårligt hele tiden. Han er bange

¹ Casen om A er fra min praktikperiode i en sygedagpengeafdeling. Casen er lettere rekonstrueret.

² Jobafklaringsforløbet er (jf. SDP §24, stk2; LAB §68 d) et 1-2-årigt forløb, der – som ressourceforløbet - skal give mulighed for at afklare borgerens helbred og arbejdsevne mhp. at borgeren vender helt eller delvist tilbage til arbejdsmarkedet som selvforsørgende og med ejerskab til egen tilværelse. Dog er der til forskel fra ressourceforløbet tale om et forløb, som den ikke-forlængede sygedagpengemodtager har ret til. Jobafklaringsydelsen svarer til ressourceforløbsydelsen, hvilket er væsentligt under sygedagpengesatsen – og for A også væsentligt under hans lønniveau.

for at komme på kontanthjælpsydelse og hans projektansættelse (og løn) udløber måneden efter, at han er startet i jobafklaringsforløbet. A kan ikke forholde sig til jobafklaringsforløbet og føler sig magtesløs.

Forløbet i casen ovenfor har elementer, der er typiske for sagsforløbet i sygedagpengesager, hvor det på grund af den nye forkortede dagpengeperiode ikke lykkes for den sygemeldte borger at blive rask, og hvor det heller ikke på grund af tidspres og flaskehalse er muligt for borgeren at blive afklaret mht. helbred og arbejdsevne (se Dansk Socialrådgiverforening, 2015). Derfor bliver jobafklaringsforløbet på den lavere (og for kommune og stat billigere) ydelsessats en næsten automatisk funktion af at være på sygedagpenge, hvis man har længerevarende og komplekse sygdomsforløb. Selvom et jobafklaringsforløb med sit fokus på en individuel og tværfaglig indsats mhp. at borgeren vender tilbage til sit tidligere job eller til arbejdsmarkedet generelt i udgangspunktet lyder positivt, så er det ikke positivt, at borgeren kan opleve at en periode med sygefravær, der skulle munde ud i rehabilitering og tilbagevenden til arbejdsmarkedet, i stedet får negative konsekvenser ud over sygdommen og det at være ude af arbejdsmarkedet (for en periode). Reelt kommer A ud af sit sygedagpengeforløb (og over i det "åbnende" og afklarende jobafklaringsforløb) ringere stillet både helbredsmæssigt og økonomisk og med hensyn til at kunne disponere og være herre over egen tilværelse i fremtiden, da hans handleevne og råderum begrænses af den stærke ydre styring i form af kraftige (økonomiske) incitamenter til at handle på en måde, der efter al sandsynlighed er til skade for ham selv.

Det, der viser sig i myndighedens forvaltning af syge og sårbare borgeres sager, er den 'administrative socialstruktur' i form af, hvad man ud fra et Foucault-inspireret blik kan kalde en "biopædagogisk" praktik, hvor tydelige rammer, forvaltningsmæssige og socialfaglige skridt og incitamenter, allerede er sat i værk som den vej langvarigt syge må gå men også den vej, som sagsbehandleren må følge i sin "opfølgning" på den syges tilstand og motivation for at vende tilbage til arbejdsmarkedet. Tilsyneladende er 'de etiske øjeblikke' hvor irrelevante hensyn truer med at forrykke intentionen bag lovens implementering her helt undgået; ligesådan med "krydspresset", der ofte rammer sagsbehandleren med forskellige hensyn og forventninger fra borger, ledelse og politikere og egne etisk-faglige forventninger (se fx Møller, 2012). Pga. de snævre tidsfrister, den fortsatte sygdom/uarbejdsdygtighed og manglende afklaring, den manglende tid til opmærksomt og konstruktiv (læs: tidskrævende) samarbejde med borgeren, kan borger og sagsbehandler kun vente på, at skridtene falder med deres alt for forudsigelige, forringende konsekvenser for borgeren. For den syge borger har ikke ressourcerne til at kunne følge incitamenter. Han er i en vis forstand "uden for pædagogisk rækkevidde" og kan kun tage imod incitamenterne, der derfor bliver til en straf, som borgeren ikke kan undslå sig.

Rettigheder og krænkelse

I et forløb som A's, hvor kontakten med den administrative socialstrukturens hjemlede skridt falder forudsigeligt og lige så forudsigeligt skaber og forstærker både sundhedsmæssige og sociale problemstillinger, er det relevant at spørge, om denne automatik lever op til intentionerne i og bag lovgivningen. Fx levner den administrative socialstrukturens automatik ifbm. sygedagpengeopfølgning og rekruttering til jobafklaringsforløb (og ofte også til ressourceforløb) kun sporadisk mulighed for, at borgeren kan medvirke i sin sag (jf. RTL §4). Der er bogstaveligt talt tale om en "take it or leave it"-situation. Men valget mellem at modtage forsørgelse eller ikke er for den sygdomsramte borger ofte netop ikke en reel valgmulighed. Denne tvingende måde, hvorpå borgeren rekrutteres til et jobafklaringsforløb kan bedst betegnes som en overgribende og krænkende handling, som automatisk bliver resultatet af den administrative socialstrukturens praksis ift. borgere, hvis ressourcer ikke rækker til en raskmelding i tide eller som er ramt af sygdomme, der ikke lader sig helbrede eller afklare inden for den tidsramme, som lovgivningen administrativt foreskriver.

Krænkelsen, som borgeren oplever, kan også belyses i relation til FN's *Verdenserklæring om Menneskerettigheder* (OHCHR, 1948). Her fremgår det, at der til det at være menneske hører universelle rettigheder, der skal sikre, at enhver er født fri og lige mht. værdighed og rettigheder (art. 1). Dette er udspecificeret i de følgende artikler, hvor særligt art. 22 og 25 er interessante for overvejelser over den aktuelle social- og beskæftigelseslovgivnings virkninger (som udmøntning af en særlig samfundsøkonomisk forståelse). Af art. 22 fremgår det, at enhver – som medlem af et samfund – har ret til social tryghed og har krav på, at staten sikrer – via lovgivning mv. – individets "økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder" for så vidt de er nødvendige for individets "værdighed" og hendes "personligheds frie udvikling". Der er altså lagt vægt på, at lovgivning på fx de sociale og økonomiske områder skal tjene til og sikre, at individet oplever tryghed og værdighed og har mulighed for frit at danne og realisere en "personlighed".³ For A's vedkommende kan man sige, at både tryghed, værdighed og muligheden for frit at realisere sin personlighed (hvilket i den aktuelle situation kunne indbefatte, at A havde muligheden for at komme sig og gennem en recovery-proces få reetableret en bæredygtig funktions- og måske arbejdsevne), trues; at den administrative socialstruktur, som iflg. menneskerettighederne skulle tjene til at sikre individets basale tryghed og rettigheder i stedet undergraver disse for nogle individers vedkommende, hvilket strider mod art. 6 (anerkendelse som retsobjekt) og art. 7 (alle er lige for loven).⁴

³ "Personlighedens frie udvikling" tolkes her som det forhold, at individet skal have mulighed for at blive det unikke/forskellige individ, som opstår, når det sæt af potentialer og interesser, som individet besidder og kan udvikle, kan komme til udfoldelse.

⁴Art. 7 lægger ikke op til, at lovgivningen udgrænser individer eller grupper af borgere i et land til særbehandling – særlove med særlige rettigheder (eller fravær af rettigheder), som enhver, der falder under særlovgivningen, er lige for. FN's deklARATION sigter mod at retsprincipper og rettigheder gøres gældende for enhver borger i samfundet.

Art. 25 bestemmer, at enhver har ret til en levestandard, der tilstrækkeligt sikrer hendes sundhed og velvære samt "nødvendige sociale goder" og retten til at opleve tryghed under sygdom og uarbejdsdygtighed, der ikke er selvforskyldt. Men A oplever netop, at hans levestandard og dermed hans mulighed for at have adgang tryghed og til sociale goder som fx en lille ikke-prangende bolig i et stille og beroligende miljø langt ude på landet og en ældre men næsten livsnødvendig bil mv. bliver alvorligt truet af den struktur og tænkning, som sætter sig igennem i et længerevarende sygedagpenge- og jobafklaringsforløb under Sygedagpengeloven; et forløb som han, tvunget af omstændighederne, er nødt til at tage imod.

Det kan ud fra ovenstående konkluderes, at lovgivningen på de sociale og beskæftigelsesmæssige områder nogle gange kolliderer med lovgivningens intention om fx at bidrage til individers rehabilitering og i stedet producerer usikkerhed og forhold, som er helbredsskadelige. Ligeledes kan lovgivningen virke kontraproduktiv ift. retsprincipper om borgerinddragelse. Endelig sætter lovgivningen som administrativ praksis på det sociale område til dels centrale bestemmelser i FN's Menneskerettighedserklæring ud af kraft. Hvor menneskerettighederne skal sikre, at lovgivningen tjener samfundets borgere mht. at opleve tryghed og erfare støtte til at realisere og udvikle "sin personlighed" frit, skaber lovgivningen i stedet eksistentiel usikkerhed og begrænsninger for den enkeltes mulighed for at realisere sine potentialer.

Beskadiget liv

Neoliberalismen, som den er konkretiseret i konkurrencestaten, reducerer i sin praksis mennesket. Det sker i uddannelsessystemet, på arbejdsmarkedet og på de sociale (omsorgs-) områder når mennesket forsøges opdraget til egennyttedrevet liv. Samfundet og det sociale er iflg. denne tænkning blot rum for individers egennyttedrevne udvekslinger i indbyrdes kamp og konkurrence, hvor den, der bedst evner at konkurrere og har de bedste færdigheder, vinder og principielt udstøder den mindre veludrustede konkurrent. Sociale problemer adresseres i kraft af den administrative socialstruktur til den enkelte, som dennes personlige dysfunktion og uhensigtsmæssige adfærd. Individet søges gennem adfærdsmodificerende rammer og praktikker som det offentlige "investering" i individets arbejdsevne, gjort ansvarlig for udbedring af de fejl og mangler, der forhindrer individet i at stille dets helbred og eksistens til rådighed for konkurrencestatens arbejdsmarked.

Tendensen til individualisering, som træder tydeligt frem i beskæftigelsespolitikken, og som forvaltningen og borgeren forventes at tage på sig, sker i en kultur, som generelt kan beskrives som en (senmoderne) kultur, hvor fællesskaber og sociale hhv. traditions- og lokalitetsbårne forpligtelser og forbundetheder mister betydning, og hvor individet i sin udvikling og udfoldelse stadigt mere er henvist til "sig selv" og "egne" præferencer. For menneskets situation betyder isolationen fra definerende/meningsgivende fællesskaber, at ontologisk usikkerhed bliver et grundvilkår for eksisten-

sen i senmoderniteten (fx Giddens, 1996:53f.); en usikkerhedserfaring, som forstærkes, idet staten trækker sig tilbage fra sine omsorgsopgaver og/eller omdefinerer disse som administrative managementopgaver mhp. at tilvejebringe konkurrenceevneforbedring gennem aktivitetsparathed.

Törrönen (2015) foreslår ud fra lignende overvejelser over neoliberalismens konsekvenser og den senmoderne kulturs virken at skifte fokus. Neoliberalismen overser nemlig – som en effekt af sit reduktionistiske menneskesyn - at sociale problemer har rod i de dysfunktionelle måder, hvorpå mennesker lever. Fx kan fattigdom, der kan have alvorlige, livsbegrænsende og ødelæggende konsekvenser for den enkelte, forstås som resultat af en ulige fordeling af goder i samfundet og ikke primært relateret til individets fejladfærd (fx dovenskab) eller irrationalitet. Ligeledes kan oplevelse af chikane og ensomhed ses som værende resultater af dysfunktionelle samfundsmekanismer (forskellige former for eksklusionsadfærd: racisme, stemplingsadfærd, mv.) frem for at være naturlige konsekvenser af individets udseende og adfærd (Törrönen, 2015:78).⁵

Det er iflg. Törrönen altså det sociale omkring individerne, der skal undersøges og behandles. Det er fordi det sociale – eller gensidigheden - er et fundamentalt, ontologisk vilkår for mennesket – også i et neoliberalt konkurrencesamfund, der kan ses som en særlig forvrænget måde at regulere gensidigheden på, hvor guvernementaliteten italesætter sociale problemer omkring borgeren som borgerens individuelle problemadfærd, der kan modificeres ved at ændre stimuli i borgerens miljø. Ud fra bl.a. Bourdieus teori om kapitalformer (økonomisk, kulturel og social kapital), habitus og praksisfelter forsøger Törrönen med tilføjelse af kapitalformen 'sundhed' (ibid.:80) at argumentere for, at mennesket altid-allerede er indvævet i gensidighedsrelationer af den ene eller anden slags, som er nødvendige for dets udvikling af ressourcer (kapital) og udfoldelsen af 'det gode liv'. 'Det gode liv' er, når mennesker deltager i meningsgivende fællesskaber eller praksisser på baggrund af de ressourcer – kapitaler – som mennesker har udviklet ved at deltage i disse praksisser.⁶

⁵ Sygdom er i fortsættelse af denne måde at tænke sociale problemer på resultatet af faktorer i omverdenen, hvor den egentlige "behandling" må være, at fjerne de skadelige påvirkninger – fx i arbejdsmiljøet – der rammer mennesker og gør dem syge – frem for at symptombehandle på individplan. Det er objektive konjunkturer og strukturer og ikke individets manglende vilje, der skaber arbejdsløshed.

⁶ I Aristotelisk etik, som er en af Törrönens inspirationskilder (Törrönen, 2015:80) kan "det gode liv" – eudaimonia – ikke generaliseres. Det er derimod resultatet af, at mennesker i deres daglige praksis lever og har mulighed for at leve et moralsk godt liv. Det er tilfældet, når det efterstræber de rette dyder på den rette måde; dvs. på en måde, hvor det med anvendelse af praktisk rationalitet og dømmekraft handler på den måde, hvorpå den etiske borger skal handle i situationer, der altid vil være kvalitativt forskellige. Det gode, etiske liv indebærer derfor, at mennesket igennem etisk praksis har lært en moralsk-rationel disposition til at være fx modig, ærlig, retfærdig, venskabelig og er i stand til at beherske sig selv. Og det indebærer også at det *frit*, dvs. ud fra anvendelse af praktisk-rationel viden, er i stand til at vælge præcist den rette handling. Den etiske handling og det gode liv bygger altså ikke kun på vane eller adfærd eller på universelle principper. Samtidigt er det gode liv *helheden* af gode handlinger. Det er ikke tilstrækkeligt at være retfærdig, ærlig, og selvbeherkende, hvis man ikke har *modet* til at stå op mod uretfærdighed, være ærlig eller til at beherske sig selv i konkrete situationer. Det er derfor iflg. Aristoteles nødvendigt, at mennesket lever i eller har adgang til at leve i etiske fællesskaber hvor det igennem praksis kan udvikle de personlige erfaringer, der gør det muligt at handle etisk og dermed realisere det gode liv. Fællesskabet er dermed menneskets *mulighed* for i frihed at kunne realiser-

Törrönen oversætter Bourdieus kapitalbegreb til et begreb om 'ressourcer', der er nødvendige og må udvikles eller erobres af alle, for at mennesker kan leve et liv i 'well-being'. Denne oversættelse er overraskende for så vidt begreberne om de forskellige kapitalformer hos Bourdieu indgår i en beskrivelse af strukturelt dominerede samfunds- og kulturformer med eksklusiv adgang for de, der har tilstrækkelig kapital og habitus til at leve et anerkendelsesværdigt liv (Bourdieu & Wacquant, 2007:115ff.).⁷ Mao. er 'wellbeing' eller det gode liv hos Bourdieu livet, som det defineres af samfundets dominerende klasser, og hvortil adgangen betinges af besiddelse af adækvat kapital og habitus.

Törrönens normative vending af Bourdieus forståelse af kapitalbegrebet er interessant i en socialfaglig sammenhæng, for så vidt det vil anvende Bourdieus deskriptive begreber til en normativ kritik af det dominerede samfund og dets eksklusionspraksis ved at hævde alles – demokratiske – ret til at få del i og få mulighed for at udvikle de ressourcer – kapitaler - som er nødvendige for at kunne leve 'det gode liv' og herigennem opnå *at høre til* i et samfund/fællesskab (og ikke være udenfor), at opnå en *legitim eksistens* ud fra det, den enkelte kan (og ikke en delegitimering pga. det, det pågældende menneske ikke kan); at *opnå anerkendelse som menneske* fra alle andre mennesker i samfundet (ibid.:80f.).

Hermed ikke sagt, at relationer og gensidighed i sig selv er garanti for, at mennesker oplever det gode liv. Gensidigheden og relationerne må kvalificeres. Gensidigheden kan være positiv og livsbefordrende (forældre-barn, medmenneske til medmenneske, nabohjælp mv.), for så vidt individer oplever og udviser gensidig anerkendelse. Men den kan også være negativ og livsbegrænsende, når den ene part fx afviser den andens menneskelighed pga. racisme mv. Gensidigheden er iflg. Törrönen således ladet med magt – magt der kan definere, udstøde og ødelægge men som også kan frisætte, inkludere og opbygge. Den danner reflektivt og dialektisk personlige erfaringer af positiv hhv. negativ gensidighed, der sætter sig – inkorporeres - i individers habitus som socialt og gensidigt dannet, subjektiv disposition til og forventning om en bestemt positionering i det sociale rum ("inde" eller "ude"), men en positionering, der kan skifte og udvikles over tid, for så vidt inkluderende, "emotionelle bånd" mellem agenterne opstår/ikke opstår eller nedbrydes (ibid.:80).

re sit *potentiale* som frit handlende, etisk-rationelt væsen. Den der lever uden for kvalificeret menneskeligt fællesskab – ekskluderet – er iflg. Aristoteles dels berøvet muligheden for at opnå en etisk habitus dels berøvet muligheden for at realisere sin egen og andres menneskelighed (via gensidighed) og fra at leve det gode liv (se fx Kraut, 2014).

⁷ For et traditionelt Bourdieu-inspireret studie af det sociale arbejdes område, hvor opgaven ses som kortlægning og beskrivelse af forskellige positioneringers kamp om dominans og anerkendelse inden for væresteds-hhv. hjemløsefelterne se Emirbayer & Williams (2005).

Compassion – den medfølelse sagsbehandler

For Martha Nussbaum er muligheden for, at vi kan udvikle velfærd (og retfærd) og stille kritiske spørgsmål til neoliberalismen, at vi som mennesker er i stand til at føle for og med hinanden. Vi har som mulighed, at vi kan lære og udvikle medfølelse som svar på den andens uforskyldte sygdom, fattigdom og få muligheder i forhold til at opnå 'det gode liv'; at vi ikke lades uberørte, når andre mennesker er ramt af fx fattigdom, sygdom og symbolsk vold i et aktiveringsregime og ikke lykkes med 'det gode liv' for så vidt, der ikke er tale om egen skyld for det indtrufne og for så vidt, at "ulykken" ikke er ubetydelig. Iflg. Nussbaum er det 'medfølelsen', der gør sig gældende. Men ikke som en blind, irrational følelse. Derimod er det en dyd i aristotelisk forstand, der gør sig gældende i den måde mennesket iagttager og reflekterer sin omverden på og handler i denne. Hermed også sagt, at dyden kan være fraværende eller være forvrænget/ødelagt således, at blikket på omverdenen ikke er ladet med medfølelse men i stedet fx med effektivisering, egen nytte og profit.

I Nussbaums aristoteliske forståelse af dyder er medfølelse den rationelle følelsesbårne refleksion over erfaringen af, at et andet menneske enten er eller udsættes for alvorlige trusler om at ende i en dårlig, livsbegrænsende situation, dvs. det modsatte af at opnå 'det gode liv' (Nussbaum, 1996:31ff.). Medfølelse som dyd og som rationel begrundelse for handlen, der fx retter sig praktisk mod at fjerne ulighed eller udbygge velfærd, er således betinget af, at vi har adgang til en vision om det gode liv at holde den hændte, ufrivillige ulykke (der kan ramme alle) op imod.

Den medlidende refleksion ud fra visioner om et godt liv, fx en vision om, at alle og især de, der har de sværeste odds i livet, skal have og bevare en rimelig levestandard og værdighed i den tid, de må stå uden for arbejdsmarkedet, kan eksemplificeres på følgende måde med udgangspunkt i A's case: Når sagsbehandleren ser den lidelse, som A er i som konsekvens af, at kræfter uden for hende selv har bevirket ser hun lidelse, som principielt kan ramme sagsbehandleren selv og alle andre: Vi lever i en usikker verden, hvor konkurrencestatistiske effektiviseringskrav (øget krydspres fra organisationen og fra nedskæringsramte borgere) rent faktisk er med til at skabe sundhedsskadelig stress og sygdom hos kommunale sagsbehandlere og kan sætte en lignende eksklusionsproces i gang. Sagsbehandleren (og i dette tilfælde også borgeren) har en forestilling om, at dette ikke er 'et godt liv' for borgeren (og heller ikke for andre) og vil arbejde på i samarbejde med borgeren (og med andre fagpersoner), at reetablere et mere optimalt og blomstrende sammenhæng at være i for borgeren, hvor borgeren i (nogenlunde) økonomisk sikkerhed kan få fred og behandling og (forhåbentlig) efter nogen tids recovery vende tilbage til en positiv deltagelse i meningsgivende fællesskaber, der også vil borgeren det godt. Politisk og fagligt vil sagsbehandleren (og borgeren) – for så vidt vi lever i et politisk demokrati med deltagelse – arbejde for at situationer som disse ikke så nemt opstår (et bedre, mere inkluderende arbejdsmiljø på arbejdspladserne), et bedre økonomisk

grundlag ved ufrivillig sygdom/uarbejdsdygtighed (ny sygedagpenge- og førtidspensionsreform), mere forståelse og bedre inklusion i offentligheden og i lokale fællesskaber mv.

Som med de øvrige aristoteliske dyder, der er nødvendige for at det rette etiske liv i fællesskabet – demokratiet – kan blomstre, så er medfølelse noget, der er i kraft af, at det bliver lært og praktiseret i et medfølelsende menneskeligt fællesskab. Et medfølelsende samfund er mao. ikke givet men derimod resultatet af en offentlighed/fælles forståelse, hvor medfølelse tematiseres i form af en uddannelse til "medfølelsende medborgerskab" der er lydhør over for diversiteten i de måder, som forskellige livsformers tematiserer hhv. medfølelse og 'det gode liv' på. Pointen med et sådant møde med andre standpunkter er, at det skaber grundlag for refleksion over egen livsform og dermed potentiale for dannelse og videreudvikling af forestillingsevnen, som formidler og producerer visioner om det gode liv (ibid.:51). Det sker fx i kunst, litteratur og film men også i et medfølelsende uddannelsessystem (ibid.:50) og i medfølelsende offentlige institutioner, der handler medfølelsende og omsorgsfuldt ift. de borgere, der er værst stillet, eller som er truet med at blive ekskluderet af meningsgivende fællesskaber (ibid.:56). Hermed står det også klart, at man kan forestille sig livsformer og fællesskaber, hvor der ikke er narrativer og praksisser, der levendegør og realiserer potentialet for at udvise medlidenhed og for produktion af bedre og mere omfattende og inkluderende visioner om det gode liv.

Capabilities og functionings

Nussbaum⁸ har udviklet en måde at konkretisere, hvad visionen om 'det gode liv' kan omfatte, ud fra et ønske om at kunne kvalificere en normativ kritik af de sociale forhold, der spiller negativt ind på menneskers livsmuligheder men også for konstruktivt at kunne anviser, i hvilken retning indsætter mod social ulighed og uligevægt kan bevæge sig. Det er den såkaldte 'Capability Approach' – eller kapabilitetstilgang (Nussbaum, 2011). Udgangspunktet er det aristoteliske, at mennesket har fundamentale, ontologiske muligheder eller potentialer – capabilities - for at kunne handle og leve ud fra fri praktisk rationalitet, som det udvikler ved at deltage i netop et samfund eller fællesskab, hvor dyder - capabilities – praktiseres. Ved at deltage i et sådant samfund på grundlag af fri praktisk rationalitet og gennem udfoldelse af capabilities, realiserer mennesket sin menneskelighed og

⁸ Nussbaum og den indiske økonom og Nobelpris-modtager Amartya Sen har igennem flere år samarbejdet om udviklingen af Capability Approach som et modsvar til traditionelle økonomiske opgørelser af velfærd ud fra BNP. I 2004 var de medgrundlæggere af organisationen *Human Development and Capability Association* (HDCA) – se evt. organisationens hjemmeside <https://hd-ca.org/>.

En oversigt over forskellige tilgange til Capability Approach findes i (Otto & Ziegler, 2006). Collin den Braber argumenterer i (den Braber, 2013) for, at socialarbejdere og socialt arbejde har særlige forudsætninger – herunder særlig adgang til udsatte borgere - for at arbejde med kapabilitetstilgangen. Hilary Putnam placerer i (Putnam, 2008) Capability Approach i forlængelse af en Dewey- (og Aristoteles-) inspireret pragmatisk-filosofisk tradition, hvor moral og værdier ses som instrumenter til demokratisk undersøgelse og fallibilistisk udvikling af 'det gode liv'.

det gode liv. Capabilities er således "substantiel frihed" (ibid.:20), i og med, at de giver adgang til at kunne *vælge* hvor og hvordan, individets tilværelse skal udfoldes. Hermed er den kritiske vinkel også antydnet: At der findes samfund og situationer, hvor det gode liv ikke kan realiseres (for alle eller for grupper), fordi borgerne mangler capabilities, eller fordi der ikke for dem er givet noget rum eller en praksis – 'functionings' - hvor de kan udfolde deres capabilities (ibid.:24f.). Og det er netop sammenfaldet mellem 'capabilities' og muligheden med baggrund i praktisk-rationel refleksion at have adgang til at vælge 'functionings', der er afgørende. Det værdige – og gode - liv for (alle) mennesker er på baggrund af et sæt af capabilities frit at kunne vælge at sammensætte og deltage i den vifte af functionings, der for individet (og fællesskabet) er meningsfuldt. På den anden side respekteres og anerkendes mennesket – fx borgeren af myndigheden – ved at det har ret til, som en del af sin menneskelighed, at udvikle de tilstrækkelige capabilities og til at kunne vælge at udfolde dem i en praksis og i en tilværelse (ibid.:29ff.).

Nussbaum oplister ti centrale capabilities, som mennesker skal have mindst et minimum af duelighed i, og som det er fællesskabets, statens eller myndighedens herunder socialrådgiverens opgave at sikre, for at et værdigt og godt liv kan udfoldes (ibid.:33f. – se bilag 2). Pointen med listen er, at dyderne ikke fungerer enkeltvis lige som de heller ikke fungerer uden reel adgang til functionings. Det er som en potentiel og aktiv helhed, at de giver mulighed for, at mennesker kan disponere og handle (mere) frit over deres praktiske tilværelse i de praksisser og gøremål, der er meningsfulde for den enkelte (og for fællesskabet).

Hvis A's case analyseres og fortolkes ud fra kapabilitetstilgangen finder vi, at hun har haft gode capabilities mht. faglig uddannelse, almen og kulturel dannelse, gode gensidige relationer, sundhed og kontrol over sine omgivelser. Capabilities, som hun tidligere har praktiseret med stort overskud i sit arbejde og i sin dagligdags gøremål med venner og interesser (herunder frivilligt socialt arbejde, medlemskab af et politisk parti). En situation med manglende anerkendelse i relationen mellem arbejdsgiver og arbejdstager indleder en erodering af hendes samlede kapabilitetssystem således, at hun ud over sundhed bl.a. via kontakt med kommunen og sygedagpengelovgivningen også efterhånden mister capability inden for økonomi, relationer til andre, overblik og kontrol over dagligdag, følelser, fritidsinteresser mv. og er tæt på at fremstå helt hjælpeløs og sårbar; uden egen vision for og om det gode liv.

Opgaven og udfordringen for den koordinerende sagsbehandler, der overtager samarbejdet med borgeren ifbm. jobafklaringsforløb og ressourceforløb, bliver i dette perspektiv at forhindre yderligere erodering af borgerens capability-system skabt af den socialpolitik og myndighed, der egentlig skulle tage vare på den (midlertidigt) svage og udsatte borger, men som ud fra et reducerende syn på menneske og samfund overvejende tilbyder adfærdsmodificerende indsatser rettet mod at styre

borgeren i retning af det konkurrencedrevne arbejdsmarked, som i A's tilfælde var en udløsende effekt for hendes tab af capability.⁹

I modsætning til det reducerende menneskesyn i det neoliberale dispositiv/den samfundsøkonomiske forståelse, repræsenterer Capability-tilgangen derimod et menneske- og samfundssyn, hvor fokus er på helheden af borgernes tilværelse set i lyset af, om deres capabilities er tilstrækkelige til at kunne være virksomme i praksis, således at borgeren har reel og fri mulighed for gennem udfoldelse af sin praktiske rationalitet at vælge sig et meningsfuldt – og godt liv; et liv der kan bestå i andet end at forfølge egeninteressen og den økonomiske gevinst for i stedet – uselvisk - at kunne hjælpe og samarbejde med andre uden for konkurrencemarkedets logik men samtidigt bringe værdi til fællesskabet. Capability-tilgangen ser også, at det er menneskers well-being – altså muligheden for frit og rationelt at kunne udfolde sine capabilities i meningsfulde praksisser – der er målet for samfundet og dets socialpolitik. Økonomi og konkurrenceevneforbedring er kun midler, der skal gøre det muligt fortsat at evaluere og videreudvikle bestræbelsen på, at alle mennesker kan leve og udfolde det gode, for dem meningsfulde, liv (Nussbaum, 2011:185).

Konklusion

Afslutningsvis vil jeg sammenfatte bachelorprojekts resultater. Foucault undersøgte i sin genealogi opkomsten af modernitetens dominerende samfundsforståelse og –praksis: Nemlig neoliberalismen, der ud fra en dispositiv reducerende forforståelse af mennesket som egeninteressestyret, "rationelt" kalkulerende og styrbar lægger op til en biopolitisk guvernementalitet, der styrer mennesket til at udfolde sin eksistens som arbejdskraftvare på et kompetitivt arbejdsmarked. Jeg viste herefter, hvordan Ove Kaj Pedersen tog Foucaults analyse af neoliberalismen til sig men samtidigt omdefinerede denne til et samfundsøkonomisk forsvar for neoliberalismens forståelse af menneske og samfund. Det menneske, der fremstår som byggesten for konkurrencestaten, er det opportunistiske, egeninteressestyrede og amoralske menneske, der forventes at kunne forbedres og effektiviseres ved at blive udsat for forskellige tilskyndelser. I analysen af den valgte empiri, viste jeg, at der er klare spor af det neoliberalistiske og konkurrencestatslige dispositiv. Dette kommer

⁹ Debatten i offentligheden om effekterne af reformerne på beskæftigelsesområdet indikerer også, at et for ensidigt beskæftigelsesrettet perspektiv på borgeren – fx ved arbejdsprøvninger - med det ene formål, at få borgeren i beskæftigelsesparat tilstand og/eller væk fra offentlig forsørgelse, for nogles vedkommende kan være skadelig for et i forvejen udfordret capability-system (fx Dahlin, 2015; Petersen & Andersen, 2015). Her til kommer, at argumentet for, at hhv. inklusion og eksklusion fra arbejdsmarkedet skaber social inklusion hhv. eksklusion, som ofte er blevet fremført ifbm. gennemførelse af ændringer i den aktive beskæftigelseslovgivning (se fx Beskæftigelsesministeriet, 2012), bygger på en myte. Iben Nørup har i sin afhandling (Nørup, 2014:353f.) vist, at for kronikere og handicappede er der ingen social inklusions- eller eksklusionseffekt af at være tilknyttet arbejdsmarkedet. Social inklusion eller eksklusion sker uafhængigt af arbejdsmarkedstilknnytning. Mao er tilknytning til arbejdsmarkedet ikke en hverken nødvendig eller tilstrækkelig betingelse for, at borgeren oplever social inklusion og dermed fx oplever en stigende eller faldende grad af handlefrihed, socialt tilhør og mening med livet og dermed har adgang til eller er ekskluderet fra "det gode liv".

bl.a. til udtryk i opfattelsen af mål og midler for den aktuelle social- og beskæftigelsesindsats: Beskæftigelsesrettethed og det at gøre mennesker klar til at kunne modtage stimuli for at omsætte dem i den rette (modificerede) adfærd ift. arbejdsmarkedet. Gennem overvejelser over, om beskæftigelsespolitikken lever op til lovgivning om retten til medbestemmelse i egen sag, og FN's menneskerettigheder om statens sikring af sine borgeres værdighed og mulighed for fri personlighedsudvikling, nåede jeg frem til, at det er nødvendigt at overveje en anden tilgang til socialt arbejde end den snævert beskæftigelsesrettede. Jeg viste, at Törrönens overvejelser over årsager til eksklusion fra 'det gode liv' og fordringer om, at det sociale arbejde bidrager til at reetablere adgang til 'det gode liv', viser vejen til et muligt alternativ. Et sådant alternativ udgør Nussbaums overvejelser over medfølelsen som ikke-formel drivkraft for socialt arbejde og over 'det gode liv' som borgerens ret til frit og rationelt (baseret på aktive 'capabilities') at kunne vælge de aktivitetsfelter, der for hende udgør det gode liv.

Litteratur

- Beskæftigelsesministeriet (2012). Bredt forlig om førtidspension og fleksjob: Flere skal være en del af arbejdsfællesskabet (Pressemeddelelse, 30/6 2012). Downloadet 20/12 2015 fra: <http://bm.dk/da/Aktuelt/Pressemeddelelser/Arkiv/2012/06/Bredt%20forlig%20om%20foertidspension%20og%20fleksjob.aspx>
- Bourdieu, P. (1998). *Acts of Resistance. Against the New Myths of our Time*. Cambridge. Polity Press.
- Bourdieu, P. (2014). *Firing Back. Against the Tyranny of the Market 2*. London. Verso.
- Bourdieu, P. (2004). *Af praktiske grunde. Omkring teorien om menneskelig handlen*. København. Hans Reitzels Forlag.
- Bourdieu, P. (2014). *On the State. Lectures at the Collège de France 1989-1992*. Cambridge. Polity Press.
- Bourdieu, P. & Wacquant, L. (2007). *An Invitation to Reflexive Sociology*. Cambridge. Polity Press.
- Campbell, J. L. (1998). Institutional Analysis and the Role of Ideas in Political Economy. *Theory and Society*, 27(3), s. 377-409.
- Crimmins, J. E. (2015). Jeremy Bentham (opslag). I: *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Spring 2015 Edition), Edward N. Zalta (ed.). Kan læses på <http://plato.stanford.edu/archives/spr2015/entries/bentham/>
- Dahlin, U. (2015). Regler om førtidspension anklages for at lade de svageste i stikken. *Dagbladet Information*, 28/7 2015.
- Dansk Socialrådgiverforening (2015). *Status på beskæftigelsesreformerne – en undersøgelse blandt socialrådgivere på jobcentre*. København. Dansk Socialrådgiverforening. Downloaded fra www.socialraadgiverne.dk/Files/Filer/10-Publikationer/Rap/2015-10-DS-Undersoegelse-StatusImplementeringBeskaeftigelsesreformerne.pdf
- den Braber, C. (2013). The introduction of the Capability Approach in social work across a neoliberal Europe. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, 24(4), s. 61-77.
- Dreyfus, H. L. & Rabinow, P. (1983). *Michel Foucault: Beyond Structuralism and Hermeneutics*. Chicago. The University of Chicago Press.
- Ebsen, F. (2011). Kommuner i social- og beskæftigelsespolitikken. I: Iver Hornemann Møller & Jørgen Elm Larsen: *Socialpolitik*. København. Hans Reitzels Forlag, s. 373-391.

- Ekspertgruppen om udredning af den aktive beskæftigelsesindsats (2015). *Nye veje mod job – for borgere i udkanten af arbejdsmarkedet*. København. Hentet 23/11 2015 fra <http://star.dk/da/Om-STAR/Publikationer/2015/03/Nye-veje-mod-job-for-borgere-i-udkanten-af-arbejdsmarkedet.aspx>
- Emirbayer, M. & Williams, E. M. (2005). Bourdieu and social work. *Social Service Review*, 79(4), s. 689-724.
- Finansministeriet (1983). *Redegørelse til folketinget om regeringens program for modernisering af den offentlige sektor*. København. Finansministeriet. Hentet 12/11 2015 fra www.denoffentlige.dk/aktorhistorier/historisk-regeringens-moderniseringsprogram-fra-1983
- Fischer, M. (2007). A pragmatist cosmopolitan moment: Reconfiguring Nussbaum's cosmopolitan concentric circles. *The Journal of Speculative Philosophy*, 21(3), s. 151-165.
- Foucault, M. (1988). *Technologies of the Self. A Seminar with Michel Foucault*. Amherst. The University of Massachusetts Press.
- Foucault, M. (2009). *Biopolitikens fødsel. Forelæsninger på Collège de France 1978-1979*. København. Gyldendals Bogklubber/Hans Reitzels Forlag.
- Giddens, A. (1996). *Modernity and Self-Identity. Self and Society in the Late Modern Age*. Cambridge. Polity Press.
- Graham, G. (2015). Behaviorism (opslag). I: *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Spring 2015 Edition), Edward N. Zalta (ed.). Kan læses på: <http://plato.stanford.edu/archives/spr2015/entries/behaviorism/>
- Halkjær, J. Lystlund & Høgedahl, L. (2012). Stegt flæsk og tyske Hartz-reformer. *Dagbladet Information*, 7/12 2012.
- Hansen, C.-A. (2011). Bestiller-Udfører-Modtagermodeller (BUM) og kontraktstyring. I: Peter Bundesen & Claus-Arne Hansen (red.): *Kommunaløkonomisk styring – på det sociale område*. København. Hans Reitzels Forlag.
- Jacobi, C. B. (2013). *Et halvhjertet helhedssyn? En afhandling om den helhedsorienterede sygedagpengeindsats i to kommuner*. Ph.d.-afhandling. Roskilde. RUC. Kan downloades fra http://rudar.ruc.dk/bitstream/1800/12934/3/Afhandling_ClausBryggerJacobi.pdf
- Jette, S., Bhagat, K. & Andrews, D. L. (2014). Governing the child-citizen: 'Let's Move!' as national biopedagogy. *Sport, Education and Society* (online publikation). Downloaded 28/12 2015 (via Statsbiblioteket) fra <http://dx.doi.org/10.1080/13573322.2014.993961>
- Kraut, R. (2014). Aristotle's Ethics (opslag). *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Summer 2014 Edition), Edward N. Zalta (ed.). Kan læses på: <http://plato.stanford.edu/archives/sum2014/entries/aristotle-ethics/>
- Kvist, J. (2015). Adfærdsøkonomi og arbejdsløshedsforsikring. Note til Dagpengekommisionen. København. Beskæftigelsesministeriet. Hentet 20/10 2015 fra <http://bm.dk/da/Beskaeftigelsesomraadet/Flere%20i%20arbejde/Dagpengekommision/Afrapportering.aspx>
- Larsen, L. T. (2013). Guvernementaliseringen af velfærdsprofessionerne. *Dansk Sociologi*, 24(3), s. 37-61.
- Lüthje, M. (2015). Det er alt for tidligt at afskrive ressourceforløbene (debatindlæg). *Dagbladet Information*, 7/11 2015.
- Løth, J. (2012). Hvad er "Hartz-IV?". Downloaded 25/12 2015 fra http://kritiskdebat.dk/articles.php?article_id=1170).
- Mehlsen, L. Holt, H., Bach, H. B. & Thörnfeldt, C. (2015). Ressourceforløb. Koordinerende sagsbehandlers og borgeres erfaring. København. SFI – det nationale forskningscenter for velfærd. Hentet fra www.sfi.dk/rapportoplysninger-4681.aspx?Action=1&NewsId=5870&PID=9267
- Mygind, J. & Dørge H. (2015). Må vi kigge over skulderen? *Weekendavisen*, 11/10 2015.
- Møller, I. H. (2011). De fire socialreformer i moderne tid. I: Iver Hornemann Møller & Jørgen Elm Larsen: *Socialpolitik*. København. Hans Reitzels Forlag, s. 85-115.

- Møller, M. Ø. (2012). Socialrådgiveren under aktiveringspolitikken. I: Margaretha Järvinen & Nanna Mik-Meyer (red.): *At skabe en professionel. Ansvar og autonomi i velfærdsstaten*. København. Hans Reitzels Forlag.
- Nussbaum, M. (1996). Compassion: The basic social emotion. *Social Philosophy and Policy*, 13(1), s. 27-58.
- Nussbaum, M. (2013). *Creating Capabilities. The Human Development Approach*. Cambridge, Mass. The Belknap Press og Harvard University Press.
- Nørup, I. (2014). *Arbejde og sygdom – og om at være en del af fællesskabet. En kritik af forestillingen om arbejdsmarkedsdeltagelsens afgørende betydning for den sociale eksklusion af kronisk syge og handicappede*. Ph.d.-afhandling. Aalborg. Aalborg Universitet. Downloadet 20/12 2015 fra: http://vbn.aau.dk/files/207555674/lben_N_rup_EPUB.pdf
- OHCHR (1948): *Verdenserklæringen om menneskerettigheder*. OHCHR. Kan downloades fra www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/dns.pdf
- Otto, H.-U. & Ziegler, H. (2006). Capabilities and Education. *Social Work & Society*, 4(2), s. 269-287. Downloaded 30/12 2015 fra www.socwork.net/sws/issue/view/10
- Pedersen, O. K. (2012). *Konkurrencestaten*. København. Hans Reitzels Forlag.
- Petersen, R. & Andersen, J. H. (2015). Helbredsskadelig fleksjob- og førtidspensionsreform. I: *Ugeskrift for læger*, nr. 22, 2015 (kronik).
- Putnam, H. W. (2008). Capabilities and two ethical theories. *Journal of Human Development and Capabilities*, 9(3), s. 377-388.
- Raffnsøe, S., Gudmand-Høyer, M. & Thaning, M. S. (2009). *Foucault*. Frederiksberg. Samfundslitteratur.
- Rambøll (2015). *Analyse af den tværfaglige rehabiliterende indsats*. København. Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering. Hentet 23/11 2015 fra <http://star.dk/da/Om-STAR/Publikationer/2015/03/Analyse-af-den-tvaerfaglige-rehabiliterende-indsats.aspx>
- Regeringen (Venstre), Liberal Alliance, & Det Konservative Folkeparti (2012). *Aftale om en reform af førtidspension og fleksjob*. København. Hentet 19/11 2015 fra <http://bm.dk/da/Aktuelt/Politiske%20aftaler/Reform%20af%20foertidspension%20og%20fleksjob.aspx>
- Regeringen (Venstre), Dansk Folkeparti, Liberal Alliance & Det Konservative Folkeparti (2015). *Aftale om et kontanthjælpssystem hvor det kan betale sig at arbejde*. København. Hentet 29/11 2015 fra <http://bm.dk/da/Aktuelt/Pressemeddelelser/Arkiv/2015/11/Aftale%20om%20kontanthjaelp%20-%20det%20skal%20kunne%20betale%20sig%20at%20arbejde.aspx>
- Rehabiliteringsforum Danmark & Marselisborgcenteret (2004): *Rehabilitering i Danmark. Hvidbog om rehabiliteringsbegrebet*. Århus. Marselisborgcenteret
- Rose, N., O'Malley, P. & Valverde, M. (2006). Governmentality. *Annual Review of Law and Social Science*, 2006, vol. 2, s. 83-104.
- Skinner, B. F. (1975). *Om behaviorisme*. København. Det schønbergske Forlag.
- Standing, G. (2014). *The Precariat. The New Dangerous Class*. London. Bloomsbury Academic.
- Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering (2014a). *Det gode ressourceforløb – empowerment for unge*. Hentet 19/11 2015 fra <http://star.dk/da/Om-STAR/Publikationer/2014/03/Det-gode-ressourceforlob-empowerment-unge-projektbeskrivelse.aspx>
- Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering (2014b). *Det gode ressourceforløb - empowerment for voksne*. Hentet 19/11 fra <http://star.dk/da/Om-STAR/Publikationer/2014/03/Det-gode-ressourceforlob-empowerment-voksne-projektbeskrivelse.aspx>
- Torring, J. (2004). *Det stille sporskifte i velfærdsstaten*. Aarhus. Aarhus Universitetsforlag.

Törrönen, M. (2015). Toward a theoretical framework for social work – Reciprocity: The symbolic justification existence. *Journal of Social Work Values and Ethics*, 12(2), s. 77-87.

Würsching, B. (2012). Socialøkonomiske virksomheder – derfor er de vigtige at forstå. *Uden for nummer*, nr. 25, s. 16-25.

Lovgivning

Lov om en aktiv beskæftigelsesindsats (LAB). Lovbekendtgørelse nr. 807 af 1/7 2015. Downloadet 19/12 2015 fra: www.socialjura.dk/content-storage/love/love/beskaeftigelsesindsatslov/

Lov om aktiv socialpolitik (LAS). (Lovbekendtgørelse nr. 806 af 1/7 2015). Downloadet 19/12 2015 fra: www.socialjura.dk/content-storage/love/aktivlov/

Lov om organisering og understøttelse af beskæftigelsesindsatsen mv. (Beskæftigelsesministeriets lov nr. 1482 af 23/12 2014). Downloadet 19/12 2015 fra:

www.socialjura.dk/love/beskaeftigelsesorganiseringslov/

Lov om retssikkerhed på det sociale område (RTL) (Lovbekendtgørelse nr. 1052 af 8/9 2015).

Downloadet 19/12 2015 fra: www.socialjura.dk/content-storage/love/love/retssikkerhedslov/

Lov om sygedagpenge (SDP) (Lovbekendtgørelse nr. 938 af 12/8 2015. Downloadet 19/12 2015 fra: www.socialjura.dk/content-storage/love/love/sygedagpengelov/

BILAG - liste over centrale capabilities iflg. Martha Nussbaum

1. *“Life*. Being able to live to the end of a human life of normal length; not dying prematurely, or before one’s life is so reduced as to be not worth living.
2. *Bodily health*. Being able to have good health, including reproductive health; to be adequately nourished; to have adequate shelter.
3. *Bodily integrity*. Being able to move freely from place to place; to be secure against violent assault, including sexual assault and domestic violence; having opportunities for sexual satisfaction and for choice in matters of reproduction.
4. *Senses, imagination, and thought*. Being able to use the senses, to imagine, think, and reason – and to these things in a “truly human” way, a way informed and cultivated by an adequate education, including, but by no means limited to, literacy and basic mathematical and scientific training. Being able to use imagination and thought in connection with experiencing and producing works and events of one’s own choice, religious, literary, musical, and so forth. Being able to use one’s mind in ways protected by guarantees of freedom of expression with respect to both political and artistic speech, and freedom of religious exercise. Being able to have pleasurable experiences and to avoid nonbeneficial pain.
5. *Emotions*. Being able to have attachments to things and people outside ourselves; to love those who love and care for us, to grieve at their absence; in general, to love, to grieve, to experience longing, gratitude, and justified anger. Not having one’s emotional development blighted by fear and anxiety. (Supporting this capability means supporting forms of human association that can be shown to be crucial in their development.)

6. *Practical reason.* Being able to form a conception of the good and to engage in critical reflection about the planning of one's life. (This entails protection for the liberty of conscience and religious observance.)
7. *Affiliation.* (A) Being able to live with and towards others, to recognize and show concern for other human beings, to engage in various forms of social interaction; to be able to imagine the situation of another. (Protecting this capability means protecting institutions that constitute and nourish such forms of affiliation, and also protecting the freedom of assembly and political speech.) (B) Having the social bases of self-respect and nonhumiliation; being able to be treated as a dignified being whose worth is equal to that of others. This entails provisions of nondiscrimination on the basis of race, sex, sexual orientation, ethnicity, caste, religion, national origin.
8. *Other species.* Being able to live with concern for and in relation to animals, plants, and the world of nature.
9. *Play.* Being able to laugh, to play, to enjoy recreational activities.
10. *Control over one's environment.* (A) *Political.* Being able to participate effectively in political choices that govern one's life; having the right of political participation, protections of free speech and association. (B) *Material.* Being able to hold property (both land and movable good), and having property rights on an equal basis with others; having the right to seek employment on an equal basis with others; having the freedom from unwarranted search and seizure. In work, being able to work as a human being, exercising practical reason and entering into meaningful relationships of mutual recognition with other workers." (Nussbaum (2011): *Creating Capabilities. The Human Development Approach.* Cambridge, Mass. The Belknap Press of Harvard University Press.p.33-34).

RESTORATIVE JUSTICE FOR TIDLIGERE ANBRAGTE

Af Daniel Maagaard Larsen, professionsbachelor i socialt arbejde, januar 2016

Resumé

Dette bachelorprojekt undersøgte muligheden, for at udvikle en metode, som kunne vende de negative statistikker, omkring overførselsindkomster, uddannelse, netværk og patologiske lidelser, de tidligere anbragte i Danmark står over for, når de bliver voksne.

Undersøgelsen skete på baggrund af forfatterens forforståelse omkring tidligere anbragte, der har oplevelser af, at have været uretfærdigt behandlet af det offentlige, imens de på samme tid har konflikter, der aldrig er blevet løst med den familie de blev fjernet fra.

Metode tilgangen tog udgangspunkt i retfærdighedstilgangen "Restorative Justice". Projektet havde fokus på de helbredende elementer i restorative justice, og om disse elementer kunne overføres til det socialfaglige arbejde med de tidligere anbragte.

Dette skete igennem en sammenligning af tidligere anbragtes behov, og restorative justice målgruppens behov. Sammenligningen blev lavet på baggrund af to narrative interviews med to tidligere anbragte.

Projektet tog et videnskabsteoretisk udgangspunkt i socialkonstruktivismen, og anskuede de tidligere anbragtes behov, som det offentliges ansvar at tilgodese.

De tidligere anbragte havde en central rolle i projektet, hvor det var deres tanker, følelser og behov som var i fokus.

Projektet var henvendt til socialfagligt uddannede personer, og der blev antaget en generel forståelse for socialfaglige begreber, såsom barnets tarv og retssikkerhed.

Introduktion

Projektet kan betegnes som et innovativt udviklingsprojekt, hvor formålet er at udvikle en metode, for at løse et problem, som i min forforståelse eksisterer.

Starten på ideen udsprang fra de livsfortællinger, jeg havde hørt fra tidligere anbragte, fortællinger om et system der gjorde dem til et objekt, huller i erindringerne fra barndommen (jf. begrebet; dissociation), spørgsmål til beslutninger truffet for dem, hvor de ikke følte sig inddraget, mangel på retfærdighed og mulighed for at kunne fortælle deres side af fortællingen og at kunne konfrontere forældrene. Udover det rent etisk korrekte i at sikre muligheden for en retfærdighedsproces, er der også samfundsmæssige gevinster at hente, hvis man kan understøtte de tidligere anbragte.

Om tidligere anbragte

Vi har ofte en tendens til at tænke, at når først barnet eller den unge er anbragt, skal deres problemer nok løse sig. Men i virkeligheden ser vi at mange af dem vil være påvirket af dette forløb resten af deres dage.

Unge, der forlader anbringelsessystemet, står med en lang række af problemer, som gør dem udsatte i overgangen til en selvstændigt voksentilværelse. De unge har ofte problemer med manglende uddannelse og svag arbejdsmarkedstilknytning, de har svært ved at finde boliger, flere mangler basale livsfærdigheder, de har spinkle netværk og har ofte sociale problemer. (Glavind, 2004). Selv når de bliver ældre ser vi, at de klarer sig langt dårligere end andre.

Blandt 30-37 årige i 2001, der 20 år tidligere har været anbragt uden for hjemmet, var der i 2001 ca. 36 procent, der var førtidspensionister eller uden for arbejdsmarkedet i øvrigt. Blandt de 30-37-årige, der ikke havde været anbragt m.v., var den tilsvarende andel ca. 8 procent. (Glavind, 2004). Over 50% af dem som har været anbragt, ender med at som 30-37 årig, at bo for sig selv og aldrig få børn.

Patologisk, er de mennesker hvis udviklingsbaner tungt er påvirket af risikoprocesser, derved i den høje risikogruppe, for senere i livet at udvikle psykopatologiske lidelser, hvilket sætter dem i den sårbare gruppe, for at blive ramt af fx depression eller angst. (Simonsen & Møhl, 2010).

Med andre ord er der et behov hos de tidligere anbragte, et behov om at føle sig inddraget, føle retfærdighed, et behov for information og i det hele taget et behov for at kunne fortælle sin side af fortællingen. Disse behov ligger muligvis til grunde for de meget ringe fremtidsudsigter. Alligevel bliver der ikke gjort et aktivt forsøg på at afhjælpe behovene.

Om Restorative justice

Restorative justice, udspringer oprindeligt i arbejdet med indbrud og røveri, men bruges i dag også i arbejdet med vold, overfald og mord. Det bruges fx også imod mobning på skoler. Her bruger man restorative justice til at gennearbejde, løse og transformere konflikter til noget bedre (Zehr & Gohar, 2003). Konceptet restorative justice indebærer en bred gruppe af forskellige programmer og metoder, men er grundlæggende et sæt af principper, filosofi og guidelines. Det er en alternativ tilgang, til at anskue forseelser i det moderne samfund. Restorative justice er ikke et særligt program eller skabelon, og der findes ingen "ren" model til hvordan man skal arbejde med det. Restorative justice er helt grundlæggende en invitation til dialog og opdagelse efter alternative løsninger.

For at forklare restorative justice kort, så vil arbejdet, ud fra disse principper, handle om at sætte offeret i fokus, hvor formålet er at adressere den "skade" der har været forvoldt af offender. Dette gøres oftest i et faciliteret, screenet og vel koordineret ansigt til ansigt møde imellem offer og offender. Hele mødet bliver gennemført med en person der er specialiseret i at håndtere og facilitere samtalen, så samtalen holdes konstruktiv og konkret og dialogen ikke brydes ned til en konflikt.

Restorative justice identificerer 4 behov hos ofrene for kriminalitet, som ofte bliver forsømt: information, individets egen sande fortælling, empowerment og retfærdighedsfølelse. Disse behov minder markant om hvad jeg så hos de tidligere anbragte. I begge tilfælde har en anden person påført ofret "skade", og ofret har ikke haft mulighed for at løse den konflikt det har skabt. I retssy-

stemet ser ofret først sin gerningsmand når de mødes i retten og har ingen mulighed for at søge svar på de spørgsmål, der opstår når man har været udsat for en kriminel handling. Ligeledes har de tidligere anbragte ofte få eller slet ingen muligheder, for at søge svar hos deres familie, som krænkede eller svigtede dem og ej heller mulighed for at få ordentlig indsigt i deres sag hos kommunen.

I retssystemet har politi og domstol taget over, hvor ofret ender med en meget lille rolle i sin egen sag. Ligeledes blev to ud af fem børn i 2013, ifølge ankestyrelsen, ikke inddraget i deres egen sag (Ankestyrelsen, 2013). Det er derved langt fra sikkert at de børn/unge, som har haft en social sag, har følt sig hørt. Dette betyder at både ofrene og de tidligere anbragte har en oplevelser af bare at være et objekt, en del af sagen, på trods af at det er deres sag.

Restorative justice, har som retfærdighedsproces, indgået i flere undersøgelser. Den største samling af undersøgelser er lavet af "The Smith Institute" i deres omfattende metaanalyse "Restorative Justice: The evidence". Ud fra 36 forskellige undersøgelser er de kommet frem med stærke beviser for den positive effekt restorative justice har haft i England og flere andre lande (Sherman & Strang, 2007).

Metaanalysen viser i gennemsnit at i alle undersøgelser, der er tilgængelige, har ofrene det bedre efter de deltog i restorative justice end når de ikke gjorde. Dette kommer til udtryk hos ofrene, der deltager i restorative justice (RJ), ved følgende:

- Stor reduktion i posttraumatiske stress symptomer.
- Større evne til at komme tilbage til arbejde og begynde normale daglige aktiviteter
- Bedre nattesøvn og standsning af "vilde tanker".
- At 70% af de 232 i et RJ forløb var tilfredse med deres retsforløb, i forhold til 42% i det traditionelle system.
- At offender undskyldte i 86% af RJ sagerne i forhold til 19% i det traditionelle system.
- 7% af dem der deltog i RJ, ønskede forsat at skade deres offender, i forhold til 20% i det traditionelle system.
- 9% af dem der deltog i RJ, ønskede forsat at skade deres offender i voldssager, i forhold til 45% i traditionelle system.
- At 96% af de 180 deltagere oplevede en retfærdig proces, 93% følte at offender var blevet holdt til ansvar, 94% at deres mening var blevet taget ordentlig stilling til og i 96% af sagerne at offender havde sagt undskyld
- At 97% af de 92 deltagere følte sig ordentligt inddraget i deres sag, i forhold til 38% i det traditionelle system, 95% følte mulighed for at fortælle deres syn på sagen, i forhold til 56% i det traditionelle system. (Sherman & Strang, 2007)

Dette ledte til spørgsmålet om, at selv hvis betingelserne viste sig at være de samme, kunne man så overføre restorative justice til den sociale sektor? Hertil fulgte flere spørgsmål, som hvordan det skulle gøres, hvad der kunne være farligt ved at bruge det og hvad der egentlig var den helende effekt ved restorative justice? Disse spørgsmål ledte til opgavens problemstilling.

Problemformulering

Hvad er de helende elementer i restorative justice, - og hvordan kan de helende elementer overføres til at skabe en metode, der kan anvendes i arbejdet med tidligere anbragte?

- Hvad er socialrådgiverens rolle i metoden og hvorfor er netop en socialrådgiver kompetent til at udføre metoden?
- Hvad har metoden til hensigt at opnå?

Projektets opbygning

Projektets struktur benytter sig af IMRaD, som står for Introduction, Methods, Results, and Discussion. Opgaven blev skrevet som mange videnskabelige artikler, hvor der skabes fire afsnit, der dækker opgavens indhold.

Introduktionen

Her blev der redegjort for den baggrundsviden der foreligger omkring de tidligere anbragte, og hvad restorative justice er og hvilke resultater det har opnået i retssektoeren.

Narrativ teori blev præsenteret her som supplement og til at underbygge restorative justice.

Dette var for at danne yderligt belæg af det som begge teoretiske felter kalder de helbredende samtaler, og hvad man kan opnå igennem at fortælle sit livs narrativer.

I dette afsnit blev videnskabsteorien socialkonstruktivismen præsenteret. Det er en videnskabsteori som arbejder med den effekt vi mennesker har på hinanden og hvordan det samfund og dets normer vi vokser op i påvirker os. Derved bliver begreber som kommunikation, selvopfattelse, narrativer, magt, definitionsevne og hvordan man italesætter viden, væsentligt i en opgave der bygger på socialkonstruktivismen.

Ved hjælp af narrativ teori og forskellige metodiske tilgange baseret på restorative justice, kunne der dannes et muligt bud på hvad det var for elementer der havde en "helbredende" effekt.

Når man som offer deltager i et restorative justice forløb, får man mulighed for at søge svar. Ellers er man overladt til sig selv og sine egne tanker om forbrydelsen, som fx hvorfor mig? Hvem var personen? Hvorfor gjorde personen det? Disse spørgsmål kan føre til en lang række af forskellige forklaringer. Den fortælling der er opstået omkring forbrydelsen, er derved baseret på en lang række af antagelser, da det er tvivlsomt at offeret har alle detaljerne. Men detaljerne om sagens gang vil kunne komme frem i et restorative justice forløb, hvor antagelser og forklaringer kan blive be-

kræftet eller afkræftet. Derved vil restorative justice forløbet være med til at ændre fortællingen om forbrydelsen, da handlingen i den bliver ændret ved at offeret får mere information og forståelse omkring forbrydelsen. Offeret får mulighed for at se offender i en anden situation, en situation hvor offeret føler sig tryk og sikker, og kan se offender som det menneske det er og ikke det "monster" som nogle gange er blevet opbygget inde i hovedet. Derved giver narrativ teori en mulig forklaring på, hvad det helende ved restorative justice er. De helbredende effekter kommer frem ved at offeret får mulighed for at skabe den sande fortælling, som er en tykkere fortælling med flere facetter i sig. Fortællingen er ikke længere bygget på offerets egne antagelser, men flere menneskers fortællinger. Restorative justice processen muliggør at eksternalisere problemet væk fra offer og over på årsagerne til hvorfor offender begik sin forbrydelse. (White, 2008).

Katarsisfænomenet finder sted i processen, hvor offender og tilhørerne bliver påvirket af den fortælling offeret fortæller. Dette forklarer hvorfor man i praksis ser at offender anerkender ansvar og undskylder. Offeret kommer til at opleve anerkendelse for hvad der er hændt dem og mulighed for at føle sig hørt. Dette medfører at offeret bliver givet muligheden for at handle og gøre noget ved problemet. (White, 2008)

Ovenstående giver også en socialkonstruktivistisk forklaring på, hvorfor restorative justice har en helbredende effekt, da denne skal findes i den sociale kontekst, omkring de forskellige sandheder vi konstruerer.

Metoden

Her blev der redegjort for den valgte interviewmetode, hvilket var kvalitative semistrukturerede narrative interviews, samt den udvalgte interview gruppe, som var to kvinder på henholdsvis 30 og 18 år.

Formålet med mine interviews var at undersøge hvilke behov tidligere anbragte har i forhold til deres familie og socialforvaltning, samt inddragelse af de tidligere anbragte i udarbejdelse af en metode, der skal dække disse behov. Dette opnåede jeg ved at opstille nogle rammer før interviewet:

- At deres mor/far/stedforældre havde indvilliget i at deltage i metoden.
- At deres socialrådgiver havde indvilliget i at deltage og kunne svare på hvad de måtte spørge om.
- At hvem de ellers måtte ønske deltog, havde lyst til at deltage (dette uddyber de selv).
- At interviewede kunne få svar på alle spørgsmål.

Herefter begyndte de deres fortælling, ved at jeg spurgte ind til hvem der skulle deltage og bagefter hvorfor denne deltagelse. Efter de havde begrundet dette, blev fortællingen drejet ind på hvad de ønskede at spørge om og hvorfor det var vigtigt for dem at spørge netop denne person om det. Hele vejen igennem havde jeg meget fokus på at de skulle definere, og italesætte de følelser de havde omkring deltagere og hvad der var sket med dem. Fortællingen blev afsluttet med en snak om hvordan de forestillede sig et sådan møde ville forløbe, hvad de var bange for ved at skulle deltage og hvordan de troede de ville have det bagefter. Ud fra deres fortælling om det ideelle scenar-

rie, som metoden ville kunne levere, var de interviewede med til at udforme et billede af, hvordan metoden skulle formes for at fungere.

Resultater

Her fremlægges resultaterne fra interviews og analysen udarbejdes, hvor jeg benyttede analyse tilgangen, tolkning af den udforskede selvforståelse.

Denne form for tolkning af selvforståelse, har til formål at forstå sociale handlinger og hændelsesforløb, ved at afdække og synliggøre de motiver, typifikationer og legitimeringer der eksisterer i folks bevidsthed.

Efterfølgende lavede jeg en teoretisk tolkende analyse, ud fra restorative justices teoretiske perspektiv, for at analysere om de behov, som kom til udtryk i interviewet, kunne sammenlignes med de behov som restorative justice anskuede ofrene for kriminalitet at have.

De fire punkter jeg arbejdede med var:

1. Information.
2. Individets egen sandefortælling
3. Empowerment
4. Retfærdighedsfølelse

Analysen tegnede et generelt billede af, at de tidligere anbragte også bliver forsømt på punkt 1, 2 og 4, samt at punkt 3 har en anden problematik, som næsten er mere problematisk end hvad vi ser hos ofrene for kriminalitet.

De interviewede fortalte en historie, hvor ord som uretfærdighed, svigt, forvirring, utilfredshed, vrede og frustration spillede en stor rolle. De oplevede at de havde mange af de samme behov, som ofrene for kriminalitet, og disse behov blev ligeledes forsømt i mange af deres sager, så det kunne antages at den samme løsning kunne anvendes. Det rejste dog spørgsmålet om hvordan restorative justice skulle tilpasses den nye målgruppe?

Baseret på denne analyse udviklede jeg efterfølgende og præsenterede metoden; Restorative Social Therapy (RST). Metoden er baseret på teoretisk viden og erfaring fra restorative justices, narrativ teori, samt empiri fra de tidligere anbragte jeg interviewede.

Hvordan RST præcist vil være, er forskelligt fra individ til individ, da der kan være en stor forskel på hver enkel persons sag og hvem der er vigtig for den tidligere anbragte.

Hvad jeg kom frem til er kun vejledende men det væsentligste er, at den tidligere anbragte var i fokus. Med inspirationen fra de grundlæggende tanker i restorative justices, om et faciliteret møde mellem offer og offender, tager RST sit udgangspunkt: tidligere anbragte skal have mulighed for at møde sine forældre i et faciliteret møde. Metoden vil være frivillig at deltage i for alle parter.

For de tidligere anbragte afhænger metoden af, at den tilbydes når de er klar, om det så er når de er 18 år eller 35 år. Øvrige deltagere skal også deltage frivilligt. At tvinge folk til at deltage i en dialog de ikke ønsker, fører intet konstruktivt med sig, og man risikerer blot at forværre situationen. Det vil dog være muligt igennem lovgivning at forpligte socialforvaltningerne, som har haft sagerne, til at deltage.

Metodens formål er at skabe closure for den tidligere anbragte omkring barndommen og sin sagsgang, så den tidligere anbragte kan kigge frem i stedet for tilbage. Dette vil opnås ved at sikre den tidligere anbragte **RST**:

- **R**etfærdighed,
- **S**andheden/**S**var
- **T**ilfredshed

Tidligere anbragte vil være i centrum, og der vil arbejdes med at adressere de skader de har lidt og hjælpe dem med de behov de har. Dette vil foregå i en inkluderende samarbejdsproces, hvor man inkluderer de mennesker, der har del i sagen. Der vil blive lagt stor vægt på at adressere det ansvar som socialforvaltning og forældrene står med. Metoden skal sikre at den tidligere anbragte får mulighed for at genfortælle sin fortælling og genfremstå over for de deltagende, samt at kunne søge svar på hvad spørgsmål de end måtte have. Metoden sigter efter at:

- Nedsættelse risikofaktorer
- Løse uløste konflikter imellem tidligere anbragte og familie.
- Give mulighed for at genetablere kontakt til familien.
- Genoprette de tidligere anbragte retssikkerhed og skabe tillid til det offentlige.
- Skabe closure omkring tidligere anbragtes sagsgang og barndom.
- Adressere den skade tidligere anbragte har lidt.
- Holde ansvarlige til ansvar.

Diskussion: Her blev resultaternes validitet, risikoelementer ved metoden og svaghederne ved undersøgelsen diskuteret.

Når man i RST metoden skaber et møde, hvor den tidligere anbragte kommer i kontakt med nogle af de mennesker, som er årsagen til stor smerte og sorg i dennes liv, er der naturligvis mange vilkår man skal være opmærksom på. Dette er bla. derfor screening og faciliteringsprocessen er så vigtig, for at det vil kunne lade sig gøre. "NN", den ene interviewede, fortalte meget illustrativt om hvordan hun er bange for hendes følelser vil løbe af med hende, i mødet med sin stedfar: *"Ja og så ville jeg selvfølgelig være bange for at jeg enten ville blive rigtig, rigtig ked af det, eller også at jeg blev så vred, at jeg kylede en stol i hovedet på min stedfar! For der er bare så meget vrede omkring den mand, at det ville være svært at holde det tilbage, så jeg ville skulle kæmpe med mig*

selv” – NN.

Metoden har to klare risikofaktorer, der vil være en belastning for metodens udøvelse uden ordentlig screening og sikkerhed på plads; domestik vold og retraumatisering.

Konklusion

I konklusionen var de helbredende elementer i restorative justice, at finde i mødet, dialogen og konfrontationen, imellem de parter som havde en del i sagen. Den narrative viden supplementerede dette, ved at sætte ord på hvad der var sket i interaktionen. Det startede med at offeret fik mulighed for at få svar på sine spørgsmål og samle mere information om forløbet. Det gav dem mulighed for at skabe en tykkere fortælling, en fortælling med flere facetter i sig og som ikke blev bygget på offerets egne antagelser, men andre menneskers fortællinger. Sammen med muligheden for at genfremstå over for sin offender, var det med til at skabe en eksternaliserende proces, der flyttede problemet væk fra offeret selv. Igennem processen med at fortælle sin historie, opstod muligheden også for at påvirke offender, igennem katarsisfænomenet, hvor offender og tilhører blev påvirket af fortællingen. Noget som i praksis leder til at offender ofte anerkender sin skyld og undskylder over for sit offer. Igennem mødet med offender igen, under trygge og sikre rammer, kan offeret få indsigt i årsagsforklaringer og fortiden hos offenderen. Den viden kan hjælpe offeret, med at se offender anderledes og derved afdæmonisere denne. Alt dette er med til at give ofret closure i deres sag, det er en reel afslutning på en konflikt, som de har været fanget i siden forbrydelsen. Det helbredende ligger især i, at ofret endelig kan afslutte sin konflikt med forbryderne, ikke på offenders eller samfundets vilkår, men på sine egne.

De helbredende elementer, kunne overføres til arbejdet med de tidligere anbragte. Fordi anbragte, ligesom ofrene for forbrydelser, oplever svigt af systemet, der skulle varetage deres sag, både igennem mangel på inddragelse, information og ikke at blive hørt. De har forvirring om deres sagsgang, oplevelser af svigt, uretfærdighed og frustration og spørgsmål om deres barndom. Deres vilkår og betingelser minder på mange måder om de vilkår restorative justice målgruppen har, hvilket også danner baggrunden for at det er muligt at overføre de helbredende elementer fra restorative justice, til det socialfaglige arbejde med anbragte. Det kan overføres ved, at bygge videre på det fundament restorative justice ligger på og målretter sig den nye målgruppe.

For de anbragte er der flere mennesker som vil skulle inddrages i processen, i forhold til sagerne i retssektoeren, særligt grundet den rolle den offentlige forvaltning har spillet i sagen. Metoden stiller krav til en inkluderende inddragelse, som holder den anbragte og dennes behov i fokus, hvor den anbragte sikres trygge rammer og støtte, til at kunne konfrontere de mennesker, som har del i sagen. Metoden vil være en afsluttende, men også forbyggende metode, der forsøger at forberede de anbragtes muligheder i deres liv som voksne. Som det ser ud nu, viser statistikkerne at de står over for mange negative omstændigheder og vanskeligheder. Derfor er der også et behov for me-

toden i det socialfaglige arbejde med anbragte. At kunne skabe closure omkring barndommen, så den anbragte kan kigge frem, i stedet for tilbage, er metodens absolutte formål.

Litteraturliste

Kvale, S., & Brinkmann, S. (Red.). (2009). Interview (2 udg.). Kbh: Hans Reitzel.

Payne, M. (2016). Teorier i socialt arbejde. Kbh.: Hans Reitzel.

Andersen, I. (2013). Den skinbarlige virkelighed: vidensproduktion i samfundsvidenskaberne (5 udg.). Frederiksberg: Samfundslitteratur.

Ankestyrelsen. (2013). Ankestyrelsens undersøgelse af hvordan familie og netværk bliver inddraget i børnesager. Hentet 2015 fra <https://ast.dk/publikationer/hvordan-familie-og-netvaerk-bliver-inddraget-i-bornesager>

Danmarks Statistik. (u.å.). Udsatte børn og unge. Hentet 2015 fra

<http://www.dst.dk/da/Statistik/emner/de-kommunale-serviceindikatorer/udsattebornogunge>

Egelund, T., Andersen, D., Hestbæk, A.-D., Lausten, M., Knudsen, L., Olsen, R., & Gerstoft, F. (2008). Anbragte børns udvikling og vilkår: resultater fra SFI's forløbsundersøgelser af årgang 1995. Hentet 2015 fra SFI: <http://www.sfi.dk/publikationer/anbragte-boerns-udvikling-og-vilkaar-5216/>

Glavind, N. (2004). Samfundets stedbørn: anbragte børns videre skæbne. (Ugebrevet A4, & Arbejderbevægelsens Erhvervsråd) Hentet 2015 fra www.ae.dk/files/arkiv/velfaerd/2004/Anbringelse-og.pdf

Guul, M., Andersen, S., & Lydersen, G. (Red.). (2012). Hjerne & psykiatri: i professionel praksis. Aarhus: VIASystem.

Juul, S., & Pedersen, K. (Red.). (2012). Samfundsvidenskabernes videnskabsteori: en indføring. Kbh.: Hans Reitzel.

Serviceoven. (u.d.). Lovbekendtgørelse nr. 1053 af 2015. Bekendtgørelse af lov om social service.

Sherman, L., & Strang, H. (2007). Restorative Justice: the Evidence. London: The Smith Institute.

Simonsen, E., & Møhl, B. (Red.). (2010). Grundbog i psykiatri. Kbh: Hans Reitzel.

Thagaard, T. (2004). Systematik og indlevelse: en indføring i kvalitativ metode. Kbh: Akademisk Forlag.

White, M. (2008). Kort over narrative landskaber. Kbh: Hans Reitzel.

Zehr, H., & Gohar, A. (2003). The Little Book on Restorative Justice. Hentet 2015 fra www.unicef.org/tdad/littlebookripakaf.pdf

Zornig i ny tv-serie: De brændte børn. (01. 09 2014). Hentet 2015 fra DenOffentlige.dk: www.denoffentlige.dk/zornig-i-ny-tv-serie-de-braendte-boern

”Find dit eget Jihad” - Radikalisering af unge mænd i socialt udsatte boligområder

Skrevet af: Sara Sabuhi, Vikki Vermod og Minna Wünsche, professionsbachelorere i socialt arbejde, juni 2016

Resumé

Denne artikel er et uddrag af Bachelorprojektet "Find dit eget jihad - Radikalisering af unge mænd i udsatte boligområder". Baggrunden for artiklen er ønsket om at finde frem til, hvordan socialarbejdere kan arbejde hensigtsmæssigt med målgruppen unge radikaliseringsstruet mænd.

Projektet er udarbejdet efter videnskabsteorien kritisk realisme, som har til formål at finde frem til de bagvedliggende årsagsmekanismer til radikaliseringsstruet mænd.

Artiklen er inddelt i små analyser på makro-, meso- og mikroniveau.

Artiklen slutter af med refleksioner over tilgange til hvordan socialarbejdere skal møde de unge.

Indledning

I dag er der et øget fokus på radikaliseringsstruet mænd, hvor der i den offentlige debat er mange meninger om, hvad der kan være årsag til, at unge mennesker bliver radikaliserede. Gennem vores egne praksiserfaringer i udsatte boligområder, har vi været i kontakt med frustrerede unge mænd, der har udtrykt vrede rettet mod "det omgivende samfund". Vi har undret os over, hvorfor denne vrede opstår, hvad der får et ungt menneske til at vælge en vej, der i sidste ende kan betyde døden. Er det mangel på eksistentiel mening, behovet for anerkendelse, følelsen af at skulle "stå på mål" for sin religion/kultur, eller en form for ungdomsoprør, hvor en gruppe er sammen om at skabe en "modstandsidentitet"? Vi vil gerne blive klogere på de mekanismer, der ligger bag, i håb om at kunne bidrage i arbejdet med at forandre disse processer.

Vi har i forbindelse med dette projekt læst regeringens handleplan "*Forebyggelse af radikaliseringsstruet mænd og ekstremisme*" (ibid. 8) samt CERTA rapporten "*Modstandskraft mod radikaliseringsstruet mænd og voldelig ekstremisme*" (ibid. 1). Begge sætter fokus på vigtigheden af lokale aktører i forebyggelsen af radikaliseringsstruet mænd. Derfor har vi valgt, at konteksten i vores projekt er boligsocialt arbejde i udsatte boligområder. Formålet med projektet er at undersøge, hvilke mekanismer der kan ligge til grund for radikaliseringsstruet mænd, samt hvordan socialarbejdere kan arbejde for at modvirke radikaliseringsprocessen hos de unge mænd. Målgruppen i denne artikel er unge muslimske mænd i Danmark i alderen 15-25 år. Konteksten er socialt udsatte boligområder.

Vores artikel er et uddrag af vores bachelorprojekt "Find dit eget Jihad - Radikalisering af unge mænd i udsatte boligområder". Det er et projekt, der via kritisk realisme forsøger at finde frem til generative årsagsmekanismer, der ligger til grund for unges radikaliseringsstruet mænd.

Vi har opdelt projektet på tre niveauer; mikro-, meso- og makroniveau. Til dette har vi benyttet os af følgende teoretikere: Pierre Bourdieu, Jørgen Goul Andersen, Aydin Soei, Robert K. Merton, Carsten René Jørgensen, Fathali Moghaddam, Axel Honneth, Paolo Freire og Abdullahi Barise.

I de næste tre afsnit vil vi præsentere udsnit af vores analyser på mikro-, meso- og makroniveau.

Analyse på makroniveau

Gennem Bourdieus begreber om kapitaler, især den kulturelle kapital, felt, habitus og symbolsk magt ser vi her, at de unge mænd mangler uddannelse og tilknytning til arbejdsmarkedet. De har en manglende evne til at mestre det omgivende samfunds koder, de bliver usikre og føler, at de stikker ud, når de bevæger sig uden for deres kontekst, som her er boligområdet. De har ikke tilegnet sig tilstrækkelig kulturel kapital i den form, der defineres af den dominerende klasse, og oplever derfor en række nederlag, f.eks. i forhold til skole og institutioner i det hele taget. Desuden har de ikke fået indlejret den sans for værdier, goder og dannelse, der af det omgivende samfund anses som de mest korrekte. Følelsen af at stå udenfor gør, at de føler sig som modborgere. De oplever frustration og afmagt i forhold til, at de ikke kan opfylde det omgivende samfunds forventninger og krav. Samtidig bekræfter de hinanden i fortællingen om, at det kræver et ekstra gebyr at være muslim og at have en anden hudfarve. Dette kan være en mekanisme, der kan igangsætte følelsen af vrede. Desuden hersker der en ligegyldighed i forhold til at kunne opnå det omgivende samfunds goder, da det er for uoverskueligt at kunne tilegne sig den kulturelle kapital. Dette kan føre til en ligegyldighed over for samfundet i det hele taget. Alle mennesker har iboende kausale kræfter, som gør det i stand til at føle vrede, afmagt og frustration og ligegyldighed. I analysen har vi fremhævet nogle generative mekanismer såsom marginalisering, manglende kulturel kapital, symbolsk magt og vold samt fortællingen om modborgerskab. Vi har belyst de strukturelle forhold, der er tilstede, både mellem individer og institutioner og mellem forskellige kontekster, her boligområder, hvor der er forskellige (livs)betingelser. Vi har fundet frem til betingelser, kræfter, strukturer og makrosociale mekanismer, der kan være fremmede i forhold til, at en radikaliseringsproces igangsættes. Om de er udløsende afhænger af, om der forekommer **tilstrækkeligt mange** mekanismer eller om **den ene nødvendige** mekanisme indtræffer. Dette fører os over til et uddrag af analysen på mesoniveau.

Analyse af mesoniveau

Sociale afvigelser kan opstå på baggrund af, at de unge mænd ikke kan leve op til samfundets normer og værdier. Vejen til at opnå kapitaler på lige fod med majoriteten er udfordret. Majoritetssamfundets doxa forkastes, og derfor kan det ifølge Merton enten føre til tilbagetrækning eller op-

rør. Dette afhænger af, om der er hæmmende eller fremmende mekanismer tilstede. Disse to tilpasningsformer er næsten identiske, dog vil målgruppen, der er oprørske, forsøge at rekonstruere samfundet. Disse unge mænd har ofte en kriminel baggrund, hvor doxa i banderne ofte er en voldelig adfærd, dette bliver indlejret som en legitim måde at agere på. Ydermere kan to modsætningsfyldte værdisæt medføre en tilstand af anomi, som skaber en splittet habitus – hvilket kan være en årsag til radikaliseringsproces. I en kritisk realistisk tankegang, stræber vi efter at finde de dybe årsagssammenhænge. I dette afsnit er de iboende kausalkræfter, at alle mennesker har den iboende kausalkraft, at de søger det, de forstår, og trækker sig fra det, de ikke forstår. De unge mænd vil derfor søge miljøer, hvor de bliver anerkendt på det, de kan mestre. De generative mekanismer kan være misforholdet mellem de strukturer, der er på niveauet mellem det unge menneske og det omgivende samfunds doxa. En iboende kausalkraft er ligeledes evnen til at gøre oprør. Denne kraft kan blive igangsat af generative mekanismer i form af krigshandlinger, der kan forekomme uretfærdige set med muslimske øjne, en *generende* generativ mekanisme kan være følelsen af *oven i købet* at skulle stå på mål for de handlinger, som andre muslimer foretager. Betingelsen (i det dybe domæne) er den livsbetingelse målgruppen har, hvor der ofte er manglende uddannelse (lav kulturel kapital) Dette kan være årsag til manglende forståelse for politiske handlinger såsom beslutninger om at deltage i krig.

Næste afsnit vil omhandle analyse af de individuelle faktorer på mikroniveau.

Analyse af mikroniveau

Det kan ikke udelukkes, at identitetsdannelsen spiller en rolle i fænomenet radikaliseringsproces. Den måde Jørgensen præsenterer identitet på, afspejler at *jeg*-identiteten ikke er den eneste betingelse i en radikaliseringsproces. Den sociale og kollektive identitets dannelse har stor indflydelse på, hvordan individet agerer i forhold til det omgivende samfund. Vi ser, at en skrøbelig identitet kan få individet til at søge grupper eller kollektiver, hvor der er en klar struktur. Den kollektive- og sociale identitet kan tage så meget over, at individet bliver villig til at ofre sig selv i trangen for at "høre til". Dette hænger også sammen med, at individet vil undgå at føle sig splittet i forhold til det, der ikke kan mestrer. Det er især i den sene barndom og ungdom, at identiteten skabes og trangen til at føle sig accepteret og finde sig selv, er stærk. I den kritiske realisme søger vi at finde de dybe årsagssammenhænge. Her ser vi, at den iboende kausalkraft kan være det at være ung, søgende, skrøbelig, og evnen til at tro. Og at de generative mekanismer kan være det faktum, at der findes sociale og kollektive miljøer, der giver anerkendelse. En anden generativ udløsende mekanisme til radikaliseringsproces kan være afledt af en skrøbelig *jeg*-identitet og et udefrakommende pres, hvor det for individet kan være svært at mestre presset. Mennesket har en iboende kausalkraft, der giver det evne til at tro. Den udløsende mekanisme indtræffer, hvis individet identificerer sig meget med is-

lam. Ydermere kan en generende mekanisme være oplevelsen af, at religionen står for skud, således at det opleves som et angreb på identiteten, når religionen angribes. Dette kan være et eksempel på tilstedeværelsen af **flere** tilstrækkelige generative mekanismer, der kan blive en udløsende faktor. Den **ene nødvendige** mekanisme kan være indtrædelsen af en livskrise såsom et dødsfald i nær familie. Dette bliver så den udløsende faktor.

Refleksioner over tilgange i socialt arbejde i relation til arbejdet med risikogruppen

Ydermere vil vi præsentere vores refleksioner over tilgangen som socialarbejderen bør fokusere på i arbejdet med unge mænd i udsatte boligområder, som er i risiko for radikaliserings. Vi har analyseret os frem til, at det er muligt for socialarbejderen via en anerkendende tilgang, der involverer et åbent livssyn, rummelighed over for andre kulturer og anderledes traditioner at skabe et rum, hvori tillid og respekt er afgørende. Samtidigt har vi belyst, at det er nødvendigt at tale til stoltheden, handlekraften og troen i et menneske, så denne bliver i stand til at tage hånd om eget liv på en konstruktiv måde. Vi har fremhævet socialarbejderens tilgang, som en mulig hæmmende mekanisme, så de unge flytter sig fra ringeagt til anerkendelsessfæreren. Dette kan understøttes af en empowerment orienteret tilgang, hvor socialarbejderen kan understøtte den frigørelsesproces, der skal til for, at målgruppen får magt over eget liv. Således kan modborgerskabsfortællingen vendes til en medborgerskabsfortælling.

Vi har analyseret os frem til, at det er nødvendigt at have kendskab til sine egne forforståelser for at kunne rumme andres forståelser, og at det er vigtigt at kunne sætte sig i den andens sted og forholde sig til det hele menneske og dets historie. Når socialarbejderen agere med denne viden og tilgang som redskab, kan målgruppen presses kærligt. Hermed hæmmes de mekanismer, der igangsætter radikaliserings. Vi er kom frem til, at religionen spiller en rolle, som markør for muslimsk kultur og traditioner. Vi finder Barises model anvendelig for at skabe et mere anerkendende livssyn, hvori der indgår respekt for muslimsk tradition og kultur, hvilket er i harmoni med de etiske principper for socialt arbejde (Dansk socialrådgiverforening, 2011).

I løbet af vores projekt har vi gjort os dybe refleksioner over socialt arbejde og emnet radikaliserings, hvorfor vi er kommet frem til en række anbefalinger til arbejdet i udsatte boligområder. Disse anbefalinger vil vi præsentere i nedenstående og sidste afsnit af denne artikel.

Refleksioner og anbefalinger

Ud fra en kritisk realistisk tilgang vil man i forhold til løsningen af sociale problemer lægge vægt på metoder som *bevidstgørelse* i forhold til årsagerne bag problemet og på, at *empowerment* skal være på brugernes/borgernes præmisser (til forskel fra den *liberalistiske* mægtig- og myndiggørelsesmetode, som sker på myndighedernes betingelser og tager sigte på *tilpasning* til den eksiste-

rende orden) med henblik på at skabe ændringer i omgivelserne og (lokal)samfundet – for derved at skabe nye *mulighedsbetingelser* for den givne gruppe (Andersen S. A., kritisk realisme som perspektiv i socialt arbejde, 2007, s. 31).

Under vores udarbejdelse af projektet har vi tilegnet os en større viden og forståelse for årsager til, hvorfor der kan opstå en radikaliseringsproces. Ud fra denne viden er vi kommet frem til nogle forslag, der kan forbedre socialarbejderens tilgang i forebyggelsen af radikalisering i fremtidigt bolig-socialt arbejde. Dog har vi været nødsaget til at begrænse os, da rammerne for projektet ikke var tilstrækkelige. Derfor har vi fremsat nogle korte anbefalinger, der blev udfoldet i den mundtlige eksamen.

Vi er bevidste om, at der er mange strukturelle samfundsmæssige forhold, der er fremmende i forhold til radikalisering. Disse kan socialarbejderen ikke ændre på egen hånd, hvorfor de anbefalinger, vi vil fremsætte her, er møntet på de socialfaglige tilgange og metoder, som socialarbejderen kan benytte i arbejdet med målgruppen. Dog mener vi, at socialarbejdere har en pligt til at deltage i den offentlige debat og tale de "undertryktes" sag og på den måde medvirke til, at den gode historie bliver fortalt, således at der sker en udligning af de negative fortællinger, som i høj grad præger den offentlige debat.

Gennem vores arbejde med projektet har vi erfaret, at tilgangen til de unge mænd giver bedst udbytte, når der i tilgangen stilles krav til, at den unge medvirker til ændring af modborgerskabsfortællingen. Ligeledes er det nødvendigt, at socialarbejderen viser den unge, at han/hun også stiller krav til sig selv og sin egen viden i forhold til, at opnå indsigt og ændre på den forforståelse, der er indlejret i den dominerende vestlige form for socialt arbejde. "(..) *Italesætte oplevelser af, at i mødet med mennesker med en anderledes kultur og baggrund skulle man være opmærksom på forståelse af det anderledes og inddrage denne forståelse i sit arbejde med etniske minoriteter*" (Citat af Marianne Skytte fra (Vincenti, 2010)

Anbefaling 1: Lokalsamfundene rummer ressourcer, som i højere grad end nu kan inddrages i det forebyggende arbejde: *"Antiradikaliseringsindsatsen i Danmark i højere grad bør understøtte og foregå gennem aktører og aktiviteter i civil- og lokalsamfundet"* (Ibid. 1). Eksempelvis de lokale foreninger, storebrødrene og storesøstre, imamerne osv. inddrage de gode og succesfulde fortællinger og eksempelvis bruge dem til at sprede budskabet om, at muslimer også kan klare sig godt og tilegne sig kulturel kapital. Aydin Soei taler om inddragelse af de lokale kræfter, idet de rummer en vigtig viden: *"Det jeg mener man bør gøre, hver gang man starter initiativer op i de her boligområder, det er at kortlægge; hvem kender de unge bedst? Hvem har nogle gode relationer til de unge? Hvem føler de unge tillid til, til også at bruge de her mennesker til at klæde de andre på. Bruge de der lokale pædagogmedhjælper og gadeplans-medarbejdere som kender til gadekulturen og ungdomskulturen til at klæde sagsbehandlere på, forsøge at udviske det her skel hvor alt foregår i kasser, det gør det jo i velfærdsstaten ik?"* (Ibid. 3: Aydin Soei). Et forslag kunne være at

styrke og udvide rådgivningsmiljøet der eksisterer i de udsatte boligområder, hvor socialarbejdernes viden og kompetencer er styrket jf. Barises model – herunder skabe et trygt og overskueligt miljø, der bidrager til en samlet hjælp til en bred vifte af problemer.

En af grunden til at fokus skal være på lokal samfundene og de udsatte boligområder er, at flere elementer tyder på, at radikaliserings ofte hænger sammen med kriminalitet. Ud af 378 unge der blev kriminalitetssigtede i Aarhus kommune i 2014, kom 233 af dem fra den almene boligsektor i Aarhus kommune (Ibid. 11).

Der har været eksempler på, at nogle af de danske rejsende til Syrien har eller har haft en kriminel løbebane forud for eller sideløbende med deres ekstremistiske engagement. Hemmingsen et al. påpeger, at grænsen mellem terrorisme og anden kriminalitet er flydende. Det, at kriminelle begår terrorisme, kan blandt andet hænge sammen med, at ekstremistiske grupper så som al-Qaeda og Islamisk Stat opfordrer til soloangreb, hvilket appellerer til personer, som har erfaring med vold (2015a). Hemmingsen et al. påpeger, at 'Kriminalitet kan transformeres til politisk vold', og at personer ikke altid kun 'er motiveret af organisationens mål, men også af deres egne' (Ibid. 1, s. 17).

Der påpeges her at nogle af de samme mekanismer, der fører til kriminalitet, kan ligge til grund for radikaliserings. Der er derfor relevant at have fokus på lokalsamfundsarbejdet i forebyggelsen af radikaliserings, og at der i disse fokuseres på ændret adfærd hos de unge.

Anbefaling 2: Vores anden anbefaling bygger på at få de lokale kræfter i spil til at få ændret de negative fortællinger, der hersker. Modborgerskabsfortællingen skal ændres, så de unge ser deres muligheder. Den herskende fortælling om, at det er mønstrebrydere, der tager uddannelse, skal vendes: ” *Det kan være ved at fagfolk gang på gang, minder de her unge om at “HEY”; faktisk så kan vi se, at 75% af alle unge mænd med indvandrerbaggrund de er faktisk kommet i gang med en uddannelse når de er i midten af tyverne”. For ligesom at bryde den her negative fortælling ik? Insistere på at du ikke er en mønsterbryder hvis du bliver ingeniør eller sygeplejerske. Du er en mønstrebryder og en undtagelse hvis du bliver kriminel eller tager til Syrien fordi det er langt de færreste, der gør det ” (Ibid. 3: Aydin Soei).*

Anbefaling 3: En forudsætning for arbejdet med målgruppen er, at socialarbejdere er afklaret med egne værdier og egen forforståelse. Der er behov for, at der kan tales om kulturforskelle og religion uden, at der er berøringsangst. Dette skal foregå under gensidig respekt. Ligeledes har målgruppen gavn af at have relationer med mennesker med en anden kulturforståelse. Forslag hertil kunne være en styrkelse af mentorindsatserne, hvor mentoren har en viden og forståelse for Mellemøstlig kultur og islam. Ovenstående kan være medvirkende til at skabe refleksioner over eget liv hos målgruppen. Socialarbejderen kan understøtte målgruppens frigørende forandringsproces og med et kærligt pres: ”*Ja, det kan du ved at have ressourcerne selvfølgelig altså det nytter ikke noget at du bare lige har en time en gang om måneden vel altså, du skal simpelthen ha ressourcerne til det*

og så skal du sgu tage imod det menneske kærligt. (...) Vi jo også skal videre her ik'? Men kærligt og professionelt og omsorgsfuldt og pludselig møde det menneske med nysgerrighed og med interesse i stedet for at det kommer ind af døren og så har vi allerede øhh, så ved vi allerede hvad det er vi møder... altså, Nej. (...) Hvor jeg har oplevet folk, der siger; Det er der aldrig nogen, der har interesseret sig for. I systemet, det er kun at nu kan jeg ikke det og nu kan jeg ikke det og nu må jeg ikke det eller har gjort det og det forkert" (Ibid. 6: Boligsocial medarbejder).

Litteraturliste

Bøger og tidsskrifter:

- Andersen, H., Kaspersen, L.B (red), Klassisk og moderne samfundsteori (5. Udg.). Kbh K: Hans Reitzels Forlag.
- Andersen, J. G. (Årg. 7, nr. 1 1996). Velfærdssystem, marginalisering og medborgerskab. *Dansk sociologi*, s. 7-39.
- Andersen, S. A. (Nr. 8, 2007). Kritisk realisme som perspektiv i socialt arbejde. *Social skriftserie, Den Sociale Højskole i Aarhus*.
- Andersen, J. G. (2003). *Over-Danmark og under-Danmark? Ulighed, velfærdsstat og politisk medborgerskab* (1 Udg.). Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.
- Andersen, S. A. (2016). Empowerment. I: Goli, Marco., Greve, B (red): *Integration - Dynamikker og drivkræfter*. København K: Hans Reitzels Forlag.
- Andersen, T. P., Petersen, F, L. (2012). Lokalsamfund og sociale netværk. I: Petersen, S.
- Bertelsen, P. (2006). Hvad sker der med selvets dannelse under troens herredømme? I: Tønnesvang, J., Bertelsen, P: *Religiositet og psykologi - et bud på og diskussion af en teori om religiositetens personlige former* (1. Udg.). Aarhus N: Forlaget Klim.
- Ejrnæs, M., Guldager, J. (2008). Helhedssyn og forklaring - i sociologi, socialt, sundhedsfagligt og pædagogisk arbejde (1. Udg.). Akademisk Forlag.
- Ejrnæs, M., Guldager, J. (2008). Helhedssyn og forklaring - i sociologi, socialt, sundhedsfagligt og pædagogisk arbejde (1. Udg.). Akademisk Forlag.
- Guldager, J., Ejrnæs, M (2008). Helhedssyn og forklaring (1. Udg.). Egmont, Akademisk forlag.
- Henriksen, K (red). (2015). Metodiske tilgange i socialt arbejde (1. Udg.). Hans Reitzels Forlag.
- Hjarnø, L. (1998). "Rødderne" fra Blågårds Plads. Esbjerg: Sydjysk Universitetsforlag .
- Honneth, A. (2006). Kamp om anerkendelse (1. Udg.). København: Hans Reitzels Forlag
- Jacobsen, M.H (red): *Samfundsteori og samtidssdiagnose*. Unge pædagoger og forfattere.
- Juul, S., Pedersen, K. B (red) (2012). Samfundsvidenskabernes Videnskabsteori - en indføring (1 Udg.). København K: Hans Reitzels Forlag.
- Jørgensen, C. R. (2008). Identitet - psykologiske og kulturanalytiske perspektiver (2. Udg.). København: Hans Reitzels Forlag.
- Jørgensen, S. P., Kuschel, R (2006). Socialpsykologi- en introduktion (2. Udg.). Frydenlund.
- Kristensen, J. C. (2000). Marginalisering - en begrebsudredning. I: Larsen, E. J: *Kontinuitet og forandring - kontinuiteter og forandring i samfundsdifferentierings- og integrationsformer* (1. Udg.). Frederiksberg C: Samfundslitteratur.
- Kuada, J. (2015). Projektskrivningsguiden - forskningsmetode og projektarbejde (1. Udg.). Frederiksberg C: Samfundslitteratur
- Kvale, S., Brinkmann, S. (2015). Interview, det kvalitative interview som håndværk (3. Udg.). København: Hans Reitzels Forlag
- Petersen, I.S., Schultz, K (2012). Sociologi og rehabilitering (1. Udg.). København: Forfatterne og Munksgaard.
- Schrøder, I.K. : Sociologi og rehabilitering. København: Munksgaard.
- Soei, A. (2011). Vrede unge mænd - optøjer og kampen for anerkendelse i et nyt Danmark (1. Udg.). København K: Tiderne Skifter Forlag.
- Vincenti, G. (2010). Udfordringer i socialt arbejde med etniske minoriteter. I: Day, B., Steensen, J. (red): *Kultur og etnicitet på arbejde - Professionelt arbejde i det flerkulturelle samfund*. Aarhus:

ViaSysteme.

Wilken, L. (2014). Bourdieu for begyndere (2. Udg.). Frederiksberg C: Samfundslitteratur.

Wilken, L. (2012). Pierre Bourdieu/praksis, uddannelse og symbolsk vold. I: Petersen, A.,

Netpublikationer:

CTA - Center for terroranalyse og PET (2007). *Jihad - begrebet og terror*. København K:

CTA - Center for terroranalyse og PET. Lokaliseret d. 28.05.2016 på:

https://www.pet.dk/CTA/~media/CTA/Jihad_og_terror.ashx

Dansk socialrådgiverforening (2011). *Professionsetik*. Lokaliseret d. 28.05.2016 på:

<http://www.socialrdg.dk/Files/Filer/Publikationer/Pjecer/2011-Professionsetik.pdf>

SFI - Det nationale forskningscenter for velfærd (2014). *Antidemokratiske og ekstremistiske miljøer i Danmark - en kortlægning*. Lokaliseret på:

<http://libsoc.dk/wp-content/uploads/2014/09/Antidemokratiske-og-ekstremistiske-milj%C3%B8er-i-Danmark-september-2014.pdf>

Østjysk Bolig (Gældende for 2013-2016). *Boligsocial helhedsplan for Bispehaven 2013-2016*. Lo-

kaliseret d. 28.05.2016 på: [http://fs-aarhus.dk/wp-](http://fs-aarhus.dk/wp-content/uploads/Dokumenter/Helhedsplaner/HelhedsplanenBispehaven.pdf)

[content/uploads/Dokumenter/Helhedsplaner/HelhedsplanenBispehaven.pdf](http://fs-aarhus.dk/wp-content/uploads/Dokumenter/Helhedsplaner/HelhedsplanenBispehaven.pdf)

Websider:

Simonsen, B. J (2013). *Kalifatet*. Lokaliseret d. 28.05.2016 på Den store danske:

http://denstoredanske.dk/Geografi_og_historie/Mellem%C3%B8sten/Kaliffernes_rige_til_ca._1300/kalifatet

Globalis (u.å). *Islamisk stat (IS)*. Lokaliseret d. 28.05.2016 på Globalis:

www.globalis.dk/Konflikter/Islamisk-Stat-IS

VINK (u.å). *Definitioner*. Lokaliseret d. 28.05.2016 på VINK: <https://vink.kk.dk/artikel/definitioner>

Udlændinge-, Integrations- og Boligministeriet (2015). *Kriterierne for ghettoområder*. Lokaliseret d.

28.05.2016 på: <http://uibm.dk/arbejdsomrader/bolig/almene-boliger/ghettoomrader/kriterierne-for-ghettoomrader>

Lovstof:

Serviceloven. Lovbekendtgørelse nr. 1284 af 17. november 2015. Bekendtgørelse af lov om social service. Lokaliseret på Schultz Lovportaler d. 25.05.2016 på:

<http://socialforvaltning.lovportaler.dk/showdoc.aspx?hashparam=p12b&schultzlink=lov20050573&activesolution=http%3a%2f%2fwww.lovportaler.dk#p12b>

Lov om almene boliger m.v. Lovbekendtgørelse nr. 1278 af 18. november 2015. Bekendtgørelse af lov om almene boliger m.v. Lokaliseret på Schultz Lovportaler d. 25.05.2016 på:

<http://socialforvaltning.lovportaler.dk/ShowDoc.aspx?hashparam=p12b&activesolution=http%3a%2f%2fwww.lovportaler.dk&q=Lov+om+almene+bolig&docId=lov19960374-full>

Retsplejeloven. Lovbekendtgørelse nr. 1255 af 16. november 2015. Bekendtgørelse af Lov om rettens pleje. Lokaliseret på Schultz Lovportaler d. 25.05.2016 på:

<http://socialforvaltning.lovportaler.dk/ShowDoc.aspx?hashparam=p12b&activesolution=http%3a%2f%2fwww.lovportaler.dk&q=retsplejeloven&docId=lov19160090-full>

Straffeloven. Lovbekendtgørelse nr. 873 af 9. juli 2015. Bekendtgørelse af Straffeloven. Lokaliseret på Schultz Lovportaler d. 25.05.2016 på:

<http://socialforvaltning.lovportaler.dk/ShowDoc.aspx?activesolution=http%3a%2f%2fwww.lovportaler.dk&q=straffeloven&docId=lov19300126-full>

Lovforslag nr. L5. Forslag til lov om ændring af lov om social service. Fremsat d. 07.10.15. Offentliggjort som lov nr. 1576 af 15. december 2015. Lokaliseret på Schultz Lovportaler d. 25.05.2016

på:

<http://socialforvaltning.lovportaler.dk/showdoc.aspx?hashparam=pkt3.3&schultzlink=ifo20156005&activesolution=http%3a%2f%2fwww.lovportaler.dk#pkt3.3>

Servicelov-rapporter, gældende. Voksne i risiko for radikaliserings. Senest revideret d. 01.03.2016. Lokaliseret på Schultz Lovportaler d. 29.05.2016 på:

<http://socialforvaltning.lovportaler.dk/ShowDoc.aspx?hashparam=p12b&activesolution=http%3a%2f%2fwww.lovportaler.dk&q=radikaliserings&docId=ss--rpraedgiv07-full>

Konfliktteoretisk praksis på beskæftigelsesområdet

af Anne Hegelund, professionsbachelor i socialt arbejde, juli 2016

Resume

Denne artikel præsenterer uddrag fra et bachelorprojekt som tog udgangspunkt i en undren over, om man som revolutionær socialist kan holde ud at arbejde på et jobcenter. Præmissen som opstilles for det er, at en tilnærmelsesvis konfliktteoretisk praksis er mulig på beskæftigelsesområdet. Bachelorprojektet undersøger en socialrådgivers oplevelse af udfordringer og barrierer for at arbejde konfliktteoretisk med målgruppen aktivitetsparate uddannelseshjælpsmodtagere. Bachelorprojektets videnskabsteoretiske position er kritisk realisme, hvorfor der opstilles en række hypoteser for hvilke generative mekanismer, der kunne tænkes at besværliggøre en konfliktteoretisk praksis, som det gennemførte interview analyseres ud fra. På baggrund af analysen diskuteres spørgsmålet om, hvordan en tilnærmelsesvis konfliktteoretisk praksis på beskæftigelsesområdet kan muliggøres eller understøttes. Fokus i denne artikel er især på, hvordan de generative mekanismer kommer til udtryk som udfordringer og barrierer i en konkret kontekst.

Indledning

Bachelorprojektet tager først og fremmest udgangspunkt i erfaringsbaseret viden og valget af Jobcenter Aarhus som praktiksted tidligere på uddannelsen med det formål at afprøve om man kan holde ud at arbejde på beskæftigelsesområdet som revolutionær socialist. Praktikperioden førte til en oplevelse med det, som blev præsenteret som metodefrihed. Reelt havde praktikvejlederen svært ved at udpege de anvendte metoder på stedet. Derfor blev der i praktikken gjort et forsøg med på skift at arbejde ud fra de forskellige modeller i socialt arbejde. I forsøget oplevedes den konfliktteoretiske tilgang som sværest at folde ud i praksis. Den erfaring gav anledning til undren over, om en konfliktteoretisk orienteret tilgang til udsatte arbejdsløse er mulig inden for de nuværende rammer og i den herskende kultur. Hvilket førte til refleksioner over, hvordan beskæftigelsessystemet skulle indrettes og forvaltningskulturen ændres for at muliggøre en tilnærmelsesvis konfliktteoretisk praksis. Emnet er fagligt relevant i kraft af, at konfliktteori er en af de fem centrale teoritraditioner, som præsenteres i *Modeller i socialt arbejde* af Gunn Strand Hutchinson og Siv Oltedal.

Kontekst

Konteksten for bachelorprojektet er beskæftigelsessystemet med udgangspunkt i afdelingen Job og Uddannelse i Jobcenter Aarhus, og målgruppen er udsatte arbejdsløse afgrænset til aktivitetsparate uddannelseshjælpsmodtagere.

Problemformulering:

Hvilke barrierer og udfordringer opleves i forhold til at have en konfliktteoretisk orienteret tilgang på

beskæftigelsesområdet, og hvordan kan en tilnærmelsesvis konfliktteoretisk praksis i beskæftigelsessystemet muliggøres eller understøttes?

Metode

I analysen er bachelorprojektets metode abstraktion i form af et tankeeksperiment, hvor der opstilles en række teoretiske hypoteser omkring, hvilke barrierer og udfordringer socialrådgivere oplever i forhold til at arbejde konfliktteoretisk. Det undersøges, hvordan disse virker i en konkret kontekst og findes frem til hvilke yderligere generative mekanismer, der kommer til udtryk. I bachelorprojektets diskussion er metoden retroduktion i form af et forsøg på at finde frem til præmissen for de konkrete barriererne og udfordringer. Spørgsmålet om, hvordan man kunne forestille sig at en tilnærmelsesvis konfliktteoretisk praksis inden for rammerne af og kulturen i beskæftigelsessystemet skulle muliggøres eller understøttes, søges besvaret.

Teori

Begrebet *konfliktteori* i konteksten socialt arbejde defineres som i *Modeller i socialt arbejde* af Gunn Strand Hutchinson og Siv Oltedal, og Paulo Freires *De undertryktes pædagogik* anvendes til at udfolde metoden. (Hutchinson & Oltedal, 2006) (Freire, 1968) (Andersen, 2016) De generative mekanismer, som beskrives i Ove Kaj Pedersens teori om *Konkurrencestaten*, Svend Brinkmanns teori om *Patologiseringstesen* og Rasmus Willigs teori omkring *Kritikkens U-vending* danner udgangspunkt for opstillingen af en række hypoteser om, hvordan en konfliktteoretisk orienteret tilgang på beskæftigelsesområdet besværliggøres. (Pedersen, 2012) (Brinkmann, 2010) (Willig, 2013) Spørgsmålet om, hvordan en tilnærmelsesvis konfliktteoretisk praksis på beskæftigelsesområdet kan muliggøres eller understøttes, diskuteres i forhold til *Empowerment*, *Den inklusionsorienterede praksislogik*, *Anerkendelse*, *Handlingsmæssigt råderum* og *Strukturelt socialt arbejde*. (Andersen, M. L., 2015) (Andersen, 2016) (Caswell & Grove, Værktøjet. Praksislogikker i hverdagen, 2010) (Caswell & Grove, Teorien bag Jobcenterkompasset - og dets fire praksislogikker, 2010), (Svensson, Johnsson, & Laanemets, 2009) (Larsen, 2016) (Andersen, 2016)

Empiri

Kvalitativt interview med Maja Albrechtsen, der arbejder som beskæftigelsesrådgiver på Jobcenter Aarhus og sidder i Enhedslistens hovedbestyrelse. Interviewguidens spørgsmål formuleres ud fra hypoteserne, og der søges viden gennem nuancerede redegørelser for forskellige aspekter i hendes arbejdsliv, nøjagtige forklaringer af hendes oplevelser som socialrådgiver og fortællinger om specifikke situationer og handlinger, fremfor generelle opfattelser og holdninger (Kvale, 2015).

Konkurrencestaten

Konkurrencestaten har til opgave at fremme virksomhedernes konkurrenceevne ved at påvirke

udbuddet af arbejdskraft gennem institutionelle reformer. I en dansk kontekst er den internationale økonomi baseret på det indre marked i EU, som sætter grænser for den offentlige gældsætning. Maja Albrechtsen oplever, at der er for få ressourcer i beskæftigelsessystemet, hvilket giver sig udslag i for højt sagstal, for stort arbejdspress og for lidt tid til borgeren. (Pedersen, 2012) I den konkrete kontekst af afdelingen Job og Uddannelse i Jobcenter Aarhus kommer det til udtryk ved reformerne af førtidspension, fleksjob og kontanthjælp. De arbejdsløse skal nu have udviklet deres arbejdsevne, hvis det på nogen måde er muligt. Derfor er det blevet gjort nærmest umuligt for "unge" under fyrre år at få førtidspension, og hvis man på nogen måde kan blive i stand til at bidrage på arbejdsmarkedet i et fleksjob, så skal man det. Kontanthjælpen er ændret til uddannelseshjælp på SU-niveau for alle under tredive år, for hvem målet nu er kompetencegivende uddannelse på ordinære vilkår og varig beskæftigelse, uden undtagelse. (Aftale om en reform af førtidspension og fleksjob, 2012) (Aftale om en reform af kontanthjælpssystemet, 2013) Maja bekræfter hypotesen om, at konkurrencestatens mål om, at levere kompetent arbejdskraft efterlader dem, som ikke er klar til hverken ordinær uddannelse eller førtidspension i en venteposition i kontanthjælpssystemet, som fungerer som dens skraldespand. Hun oplever, at det er forbundet med massiv skyld og skam at være en udriftig og usund borger i vores samfund og fremhæver lav begavelse som et eksempel: *"Det er næsten blevet umuligt at tale om, og det er forbundet med kæmpe skam for de unge (...) de føler sig dømt ude"*. Fordi der er så meget fokus på kompetent arbejdskraft, så får de ikke et arbejde uden en uddannelse, selvom de godt ville kunne varetage et ikke alt for kompliceret job.

Patologiseringstesen

Patologiseringstesen omhandler den omsiggribende sygeliggørelse af menneskelige egenskaber. Grænserne for psykisk normalitet bliver stadig snævrere, og antallet af psykiske lidelser bliver flere og flere. Er der så flere syge end før, eller diagnosticerer vi anderledes end tidligere? Det spørgsmål supplerer epidemiforklaringen og diagnoseforklaringen på lidelsesekspansionen hinanden i at besvare. For eksempel er depressionsepidemien resultatet af det øgede stressniveau i befolkningen, som skyldes det accelererende samfunds krav om evig udvikling og forandring; mens overdiagnosticeringen sker på grund af tendensen til at udskille udriftige og langsomme mennesker som behandlingskrævende, der skal optimeres og repareres hurtigst muligt. Sundhedsdiskursen har skabt en skillelinje i samfundet mellem de, der vil og kan arbejde, og de der ikke vil eller kan arbejde, fordi de er for syge eller for usunde. Forskellige samfundsgrupper mobiliserer sygdoms- og sundhedsdiskurserne for at opnå privilegier. Eksempelvis retten til at modtage en overførselsindkomst. (Brinkmann 2010) Maja bekræfter til dels hypotesen, om at beskæftigelsessystemet sygeliggør udriftige mennesker, i og med at hun oplever, at de unge, der ender med at blive dømt ude, bruger lang tid på at få psykiatriske diagnoser, inden de ender med at få tilkendt førtidspension; *"Hvis de får en af de her diagnoser, for at kunne åbne nogle døre, og de viser sig at være en af dem, der internaliserer det rigtig meget, så kan det blive et problem i sig selv"*. Hun hævder dog

mere til epidemiforklaringen, og især til idéen om, at samfundet har ændret sig grundlæggende på en måde, der gør os mere sårbare for at udvikle psykisk sygdom, eksempelvis den øgede polarisering af livsvilkår for det kompetente menneske og den hjemløse narkoman. Hun abonnerer ikke i udpræget grad på diagnoseforklaringen og tror ikke, at de unge bliver overbehandlet, men oplever, at nogle af dem overidentificerer sig med deres psykiatriske diagnose: ” *Hvis det eneste man kan gå rundt og tænke på derhjemme, det er, at nu har man fået den her diagnose. (...) Så begynder man at læse om det på nettet (...) Pludselig begynder folk at genkende alle de her symptomer i sig selv*”. Nogle af de unge bliver altså mere syge af at bekymre sig for meget om deres psykiske sygdom. Maja oplever, at det overdrevne fokus psykiatriske diagnoser gør de unge mere sårbare; ” *Så ser de sig selv som sådan en person, der har det her*”. Hun har erfaringer med, at det stopper en positiv udvikling hos de unge at blive diagnosticeret: ” *Det gik faktisk lidt fremad, før man puttede det der mærkat på*”. Maja har en tendens til at ende i coachende rolle grænsende til en terapeutisk tilgang og bevæger sig ofte inden for den psykodynamiske model i sit sociale arbejde. Hun har tendens til at give de psykiske problemstillinger mere opmærksomhed og højere prioritet end eksempelvis hjemløshed. Fordi hun strukturelt har svært ved at løse det sidste og selv er en del af vores terapeutiske kultur.

Kritikkens U-vending

I vor tids individualistiske kultur er selvkritik mere fremherskende end den traditionelle samfundskritik. Kritikkens U-vending kan billedliggøres af et ensomt spil stangtennis, hvor man kun kan kritisere sig selv for sine fiaskoer, fejl og mangler. Man kan ikke komme af med bolden, og det kommer hele tiden til at handle om en selv. Kritik foregår kun på ens egen banelhalvdel. Det er ikke samfundets skyld, men ens egen. Den ekstroverte samfundskritik er blevet til introvert selvkritik. Individets selv bliver kritikkens genstand. Selvom langt de fleste kritisable forhold ikke er et individuelt anliggende, men et samfundsanliggende. Når et selvrealiseringsvalg viser sig at være forkert, må de, der har valgt forkert vende det indad, og give sig selv skylden og bebrejde sig selv, fordi de kunne have valgt anderledes. Konteksten kalder ofte på kritik af ydre samfundsmæssige forhold, for der er mange problemer, der ikke er individuelt skabte og ikke kan løses på individ niveau, eftersom de er af strukturel karakter. Hvis kritikken vendes ud af, bliver det et reelt spil tennis med andre modstandere end selvets mange selvkritikker. Vendes kritikken indad, fanges man i en ensom omgang stangtennis. (Willig 2013) I forhold til at rette kritik opad i systemet og være socialpolitisk aktør eller borgerens advokat, oplever Maja i Aarhus Kommune: ” *At det er åbent (...) At vi gerne må kritisere. Det bliver ikke hørt. (...) Men man bliver ikke fyret*”. Det virker meget lavt at sætte baren for en åben uenighedskultur ved, at man ikke bliver fyret for at ytre kritik; men at der ikke bliver lyttet til den for slet ikke at sige handlet. ” *Jeg er tidligere blevet fyret (...), da jeg begyndte offentligt at brokke mig over, at der var nogle ting i forhold til borgernes retssikkerhed, der ikke var okay. Så var der samarbejdsvanskeligheder, og de blev så aldrig uddybet nærmere. Så der er bestemt*

kommuner, hvor det slet ikke er velkomment'. Majas erfaring fra tidligere arbejdspladser forklarer det sammenligningsgrundlag, der får hende til at kalde Århus Kommune for åben for kritik. Men hvis succeskriteriet for kritiklimaet i de danske kommuner er, at man som socialrådgiver ikke bliver fyret for at ytre sig, så står det skidt til med ytringsfriheden for offentligt ansatte, hvilket undersøgelser også tyder på. (Holst,2014) (Dandanell, 2012)

Andre udfordringer og barrierer

Maja oplever også mistillid hos borgere, som er vant til at møde undertrykkelse i systemet med afmagt i form af enten vrede og frustration eller selvkritik. Selvom måden systemet er indrettet på med målstyring, resultatorientering og top-down-implementering udgør ligeledes udfordringer. Selvom opfølgningssamtalen er det rum, der giver hende bedst muligheder for at arbejde konfliktteoretisk, oplever hun, at det begrænses af, at målet på er sat på forhånd i form af krav om påbegyndelse af ordinær uddannelse, og midlet er placering i et beskæftigelsesrettet tilbud. Hun oplever desuden, at det er svært at bevidstgøre borgerne om årsagssammenhænge på samfundsniveau, når arbejdet nærmest udelukkende foregår på individniveau, og at hun må sætte sin lid til de gruppeorienterede tilbud.

Tilnærmelsesvis konfliktteoretisk praksis

Svaret på, hvordan en konfliktteoretisk praksis på beskæftigelsesområdet muliggøres eller understøttes vil i sin yderste konsekvens være en revolution eller en anden form for opgør med konkurrencestaten, som gør det muligt, at sætte borgeren i centrum og give socialrådgiveren fuld beslutningskompetence. Det skal kombineres med at gøre det muligt at arbejde på gruppe og samfundsniveau, og stoppe med at individualisere og sygeliggøre borgernes problemer. Samtidig er det nødvendigt at styrke socialrådgivernes ytringsfrihed. Konfliktteoretisk praksis fuldstændig i Paulo Frieres ånd virker ikke til at være mulig indenfor de nuværende rammer og den herskende kultur i beskæftigelsesystemet. Som socialrådgiver på et jobcenter kan man dog nærme sig en sådan ved at gå i dialog med borgerne omkring årsagerne til deres problemer og hjælpe dem til at blive bevidste om, at nogle ting er samfundets og ikke deres egen skyld. Man kan også komme tættere på en sådan praksis, hvis ens kommune har gode tilbud på gruppeniveau at visitere til, eller der er en aktiv arbejdsløshedsbevægelse at henvise til. Især kan man udfolde metoden ved i og især udenfor sit arbejdsliv, at udfylde rollen som socialpolitisk aktør, være aktiv i sociale bevægelser og kæmpe for social forandring. (Freire, 1968) (Andersen, 2016)

Empowerment

Majas forståelse af, at arbejde konfliktteoretisk virker, som en noget udvandet form for empowerment. For hende handler det om at: *"sørge for at informere borgerne, ikke bare om praktiske ting, men bredere informere, hvad er alle mulighederne, hvorfor gør jeg det, jeg gør, hvad er begrundene bag det"* Samtidig drejer det sig om at: *"sørge for at de følger med i processen, og det er*

deres proces, så det ikke bliver den oppe fra og ned tilgang" og at "sørge for at de kan agere så meget som muligt, inden for den ramme der er". Ifølge hende udføres konfliktteoretisk socialt arbejde: "ud fra en idé om, at borgerne skal have så stor en andel i deres sag, som overhovedet muligt". Maja sætter til dels lighedstegn mellem en empowerment tilgang og en konfliktteoretisk praksis, idet hun forstår det sidste som "at være meget empowerment-orienteret". Hun kommer med et eksempel, hvor hun forsøger at få borgeren til at finde noget indre styrke og tro på sig selv ved at gøre denne bevidst om og mere fri fra samfundets undertrykkende forventninger. (Hutchinson & Olstedal, 2006) Hvis man har en samfundskritiks forståelse af empowerment, kan den tilgang godt nærme sig noget, der ligner en konfliktteoretisk praksis. Socialrådgiveren skal bidrage til strukturelle forklaringer på samfundsmæssige uligheder, med et mål om at udvikle borgerens magt til at tage handling i eget liv. Måske endda kollektiv bevidstgørelse, forbedrede handlemuligheder og i sidste ende påvirkning af undertrykkende strukturer, hvis man får visiteret til de rigtige tilbud eller kan henvise til aktive bevægelser. (Andersen, M. L., 2015) (Andersen, 2016)

Den inklusionsorienterede praksislogik

Ønsket om at udfolde den konfliktteoretiske model i praksis kommer måske i bedste fald til udtryk i en noget udvandet version ved, at socialrådgiveren har en inklusionsorienteret praksislogik. Det vil sige, at hun har fokus på gensidig tillid og samarbejde med borgerne. Hun ønsker at finde skræddersyede løsninger til hver enkelt borger og prøver at have blik for både arbejdsmuligheder og borgerens situation bredere set, når hun sammensætter det udvalg af tilbud, som de kan vælge imellem. Målet er på forhånd sat til at være varig beskæftigelse; men det betyder også, at indsatsen kan være langvarig. (Caswell & Grove, Værktøjet. Praksislogikker i hverdagen, 2010) (Caswell & Grove, Teorien bag Jobcenterkompasset - og dets fire praksislogikker, 2010)

Anerkendelse

En måde at nærme sig en konfliktteoretisk praksis kan være at have en anerkendende tilgang til borgerne i Axel Honneths ånd. Den retslige anerkendelse sker i form af de sociale rettigheder, borgerne får i samfundet, som det giver selvrespekt at være en del af. Det drejer sig om borgerens retssikkerhed og kampen for mere materiel lighed gennem ordentlige lovsikrede levestandarder. Som socialrådgiver skal man kæmpe for social retfærdighed også udenfor sit arbejdsliv. Den solidariske anerkendelse sker i form af social accept af individet fra samfundet, som en del af en gruppe. Mange ledige ønsker ikke at tilhøre dén gruppe, som af andre grupper i samfundet tillægges en række nedværdigende værdier og målsætninger. For eksempel af politikere, der hetzer gruppen for ikke at gide at bidrage til fællesskabet eller have et mål om at nasse på andre og snyde systemet. Som socialrådgiver er det vigtigt, at man anerkender borgerne, så de føler sig anset og værdsat fremfor overset og usynliggjort. Både som en del af en gruppe ved at anerkende, at konkurrencestaten har brug for en arbejdskraftreserve, og at det er et hårdt job at være arbejdsløs.

Men også som individ ved ikke at sætte dem i bås med Dovne Robert og Fattig Karina. (Larsen, 2016)

Strukturelt socialt arbejde

En anden måde at nærme sig en konflikteoretisk praksis kan være at bidrage til at sammenkæde de personlige problemer med undertrykkende samfundsmæssige strukturer, og modarbejde undertrykkelsens skadevirkninger på individer, så som lavt selvværd, identitetstab, magtesløshed, skyldfølelse, undertrykt vrede og social isolation. På den måde kan man opbygge styrke i individet til at udvikle et fællesskab med andre, og måske endda tage til genmæle mod undertrykkelsen. (Andersen, 2016)

Perspektivering

Bachelorprojektet præsenterer slutteligt et andet perspektiv på, om man kan holde ud at arbejde på et jobcenter som revolutionær socialist. Kan man etisk forsvare det? Igen tages der udgangspunkt i erfaringsbaseret viden i form af oplevelsen af faktisk at være glad og tilfreds i praktikperioden til trods for, at det var svært at arbejde ud fra sin politiske overbevisning samt af, at det var svært at forsvare, at arbejde indenfor et ofte umenneskeligt system og med meningsløst bureaukrati. At sikre sig, at man arbejder på en etisk forsvarlig måde ved aktivt at bruge professionsetikken og sige nej til ulovlig praksis, præsenteres som en måde at blive i stand til at håndtere dette dilemma. (Dansk Socialrådgiverforening, Sig nej, 2010 (Dansk Socialrådgiverforening, Professionsetik, 2010)

Litteraturliste

- Aftale om en reform af førtidspension og fleksjob. (30. juni 2012). Hentet 26. maj 2016 fra Beskæftigelsesministeriet:

http://bm.dk/~media/BEM/Files/Dokumenter/Pressemeddelelser/2012/Aftale_fop%20pdf.ashx

- Aftale om en reform af kontanthjælpssystemet. (18. april 2013). Hentet 26. maj 2016 fra Beskæftigelsesministeriet:

http://bm.dk/~media/BEM/Files/Dokumenter/Pressemeddelelser/2013/Kontanthjaelp_april/Aftaletekst_kontanthjaelpsreform%20pdf.ashx

- Andersen, M. L. (2015). Empowerment på beskæftigelsesområdet. Uden for nummer(30), s 14-23.

- Andersen, S. A. (2016). Empowerment. I M. Goli, & B. Greve, Integration - Dynamikker og drivkræfter (s. 139-173). København: Hans Reitzels Forlag.

- Brinkmann, S. (2010). Patologiseringstesen: Diagnoser og patologier før og nu. I S. Brinkmann, Det diagnosticerede liv – Sygdom uden grænser (s. 15-31). Århus: Forlaget Klim.

- Caswell, D., & Grove, L. (2010). Teorien bag Jobcenterkompasset - og dets fire praksislogikker.

AKF København. Hentet fra www.kora.dk/udgivelser/udgivelse/i3447/Teorien-bag-Jobcenterkompasset---og-dets-fire-praksislogikker

- Caswell, D., & Grove, L. (2010). Værktøjet. Praksislogikker i hverdagen - et værktøj til refleksion og sparring om sagsarbejdet i jobcentret. AKF København.
- Dandanell, N. (9. november 2012). Regeringen svigter offentligt ansattes ret til ytringsfrihed. Hentet 26. maj 2016 fra Information: www.information.dk/indland/2012/11/regeringen-svigter-offentligt-ansattes-ret-ytringsfrihed
- Dansk Socialrådgiverforening. (november 2010). Professionsetik. Hentet 27. maj 2016 fra Socialrådgiverne: www.socialraadgiverne.dk/Files/Filer/Publikationer/Pjecer/2011-Professionsetik.pdf
- Dansk Socialrådgiverforening. (marts 2010). Sig nej til ulovlig praksis. Hentet 27. maj 2016 fra Socialrådgiverne: www.socialraadgiverne.dk/Files/Filer/FagOgPolitik/UlovligPraksis/2010-3-8-Ulovlig_praksis_til_web.pdf
- Dansk Socialrådgiverforening. (april 2016). DS anbefaler vejledende sagstal. Hentet 26. maj 2016 fra Socialrådgiverne.dk: www.socialraadgiverne.dk/Files/Filer/06-FagPolitik/Sagstal/2016-VejledendeSagstal.pdf
- Freire, P. (1968 / 1973). De undertryktes pædagogik. Odense: Christian Ejlers Forlag.
- Hansen, H. B., & Nielsen, P. (2005). Kritisk Realisme. Roskilde: Samfundslitteratur - Roskilde Universitetsforlag.
- Holst, C. (2. april 2014). Berlau: Tavse socialrådgivere er da bange. Hentet 26. maj 2016 fra Avisen DK: www.avisen.dk/berlau-tavse-socialraadgivere-er-da-bange_261860.aspx
- Honneth, A. (1992 / 2006). Kamp om anerkendelse. København / Frankfurt am Main: Hans Reitzels forlag / Suhrkamp Verlag.
- Hutchinson, G. S., & Oltedal, S. (2006). Modeller i socialt arbejde. Kbh: Hans Reitzels Forlag.
- Kildevang, J. P. (26. april 2016). Godt regeringen anerkender problemer med sikring af offentligt ansattes ytringsfrihed. Hentet 26. maj 2016 fra FTF: www.ftf.dk/aktuelt/ftf-nyhed/artikel/godt-regeringen-ankender-problemer-med-sikring-af-offentligt-ansattes-ytringsfrihed/
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2015). Karakteristik af kvalitative forskningsinterview. Kbh Hans Reitzels Forlag.
- Langtidsledige tager teten i Aarhus. (7. december 2015). Hentet 26. maj 2016 fra Socialt Udviklingscenter: www.sus.dk/nyheder/langtidsledige-tager-teten-i-aarhus/
- Larsen, J. C. (2016). Anerkendelse af asylansøgere i Danmark. I M. Goli, & B. Greve, Integration (s. 47-71). København: Hans Reitzels Forlag.
- Løvgren, M. (11. april 2016). Vigtigt at holde fokus på offentligt ansattes ytringsfrihed. Hentet 26. maj 2016 fra FTF: www.ftf.dk/aktuelt/ftf-nyhed/artikel/godt-regeringen-ankender-problemer-med-sikring-af-offentligt-ansattes-ytringsfrihed/
- Nørby, J. (2013). Sygedagpenge: Færre sager giver økonomisk gevinst. Socialrådgiveren(14)s 19.
- Pedersen, O. K. (2012). Den globale orden og konkurrencestaten - hvordan kapitalismen har fået et nyt ansigt. I M. Raffnsøe-Møller, M. Thorup, T. V. Larsen, & E. Hansen, Kapitalismens ansigter (s. 101-113). Aarhus: Forlaget Philosophia.
- Projekt Empowerment - Sæt dig selv i centrum. (u.d.). Hentet 26. maj 2016 fra Jobcenter Silkeborg: <https://jobcenter.silkeborgkommune.dk/Borger/Ressourceforloeb/Projekt-Empowerment>
- Rice, B., & Hough, J. (28. oktober 2010). Providing personalised support to rough sleepers. Hentet 26. maj 2016 fra Joseph Rowtree Foundation: www.jrf.org.uk/report/providing-personalised-support-rough-sleepers
- Svensson, K., Johnsson, E., & Laanemets, L. (2009). Handlingsmæssigt råderum i socialt arbejde. København: Akademisk Forlag .
- Willig, R. (2013). Kritikens U-vending. København: Hans Reitzels Forlag.

Kønsdiskurser i socialt arbejde - *manden, det nye udsatte køn?*

Af Helene Flintholm Back og Siv Stevnhoved Bach, professionsbachelorere i socialt arbejde, juni 2016

Resume

Dette bachelorprojekt undersøgte kønsdiskurser i udvalgt socialrådgiverpraksis, på et socialkonstruktivistisk grundlag. Det overordnede formål var at skabe bevidsthed om de 'selvfølgeligheder', der eksisterer om køn i det sociale arbejde. Lingvisten Norman Faircloughs kritisk diskursanalytiske teori og metode blev anvendt, ligeledes gjorde afvigersociologen Erving Goffmans teori om stigma. Ud fra disse teoretiske traditioner, identificeres og belyses herskende kønsdiskurser, samt konsekvenserne deraf. Undervejs redegøres for historiske og aktuelle kønsdiskurser, hvorefter det fremskrives, hvordan kønnede forventninger og forståelser kommer til udtryk gennem sprogbruget, og enten *reproduceres* eller *omstruktureres*, og dermed ændrer eller vedligeholder ulige magtforhold i forhold til køn. Slutteligt diskuteres køn i et ligestillingsperspektiv, samt i lyset af socialrådgiveres mulighed for indflydelse og forandring, af kønsbetingede sociale handlinger.

Indledning

Vi ser det alle steder: *kønsdifferentieringen*. Når vi står nede i kiosken og skal købe et magasin - er der nogle, der henvender sig til kvinder, og nogle der henvender sig til mænd. Når vi køber tøj, er butikkerne delt op i henholdsvis kvindeafdelinger og mandeafdelinger. Selv i legetøjsforretninger er der en afdeling med dukker klædt i lyserødt, henvendt til pigerne, og en afdeling med action-figurer og biler, henvendt til drengene.

Betydningen af køn og omfanget af kønsdifferentieringen varierer fra land til land, fra historiske tidspunkter og kulturer, hvilket betyder, at det at være kvinde i Danmark ikke nødvendigvis indeholder det samme, som at være kvinde i Saudi Arabien. Ligeledes knyttes der ikke nødvendigvis de samme forventninger til det at være mand i dag sammenlignet med i 1900 tallet (Reinicke, 2013). Da forventningerne til køn er foranderlige, er udgangspunktet for en række samfundsdebatter relaterede til køn ligeså. Herunder samfundsdebatter om kvindernes indtog på arbejdsmarkedet, kvindernes stemmeret, ligeløn, forældremyndighed, vold i parforhold, barsel mv. I takt med, at kønsdiskurserne ændrer sig, ændres vores "selvfølgelige" viden sig også, og man kan roligt sige, at der er sket store forandringer med vores kønsdiskurser i Danmark siden det første lovforslag om stemmeret til kvinder blev fremsat i folketinget i 1886 (Brochorst & Dahlerup, 2015).

I Danmark har vi i en lang årrække debatteret ligestilling - ofte ud fra et kvindeperspektiv. I dag hersker der forskellige holdninger til, om ligestilling mellem køn er opnået. Nogen vil måske endda hævde, at kvindeopgøret har taget overhånd, og at mændene er blevet overset i kønsdebatten. Det fremgår af statistikker, at mellem 80-90% af hjemløse er mænd. Ligeledes fremgår det, at mænd tre gange så ofte som kvinder begår selvmord. Mænd er overrepræsenteret i statistikker om kriminalitet. Mænds dødelighed ved sygdomme er 150-250% højere end kvinders - angiveligt fordi

de senere søger lægehjælp. Levetiden for mænd er i gennemsnit i Europa 4,1 år kortere end for kvinder, og mænd oplever ofte en mere markant social deroute i forbindelse med skilsmisser (Reinicke, 2012). Overrepræsentationen af mænd i bunden af samfundet kan virke paradoksalt, da de samtidig er overrepræsenteret i toppen af samfundet i den meningsdannende elite, herunder i bestyrelser, på borgmesterposter, i toppen af erhvervslivet, som professorer, som iværksættere og i folketinget (Wilkens, 2011).

Bachelorprojektets problemformulering og motivationen bag

En personlig interesse for køn og ligestilling i socialt arbejde danner baggrund for valg af det overordnede emne. I praktikken havde vi begge haft en oplevelse af, at man forholder sig forskelligt til borgernes sociale problemer, på baggrund af blandt andet kønnet - bevidst eller ubevidst. Derfor ønskede vi at udfærdige et undersøgelsesprojekt med særligt fokus på mænd, der kan skabe refleksioner over, hvordan vi behandler køn i det sociale arbejde. *Vores problemformulering lød:*

Hvilke socialt konstituerede forventninger knytter sig til manden - som køn - på et forsorgshjem og et mandecentret i det sociale arbejde med udsatte borgere? Hvad betyder disse forventninger for mænds sociale handlinger? Hvilken indflydelse kan socialrådgiveren have på reproduktionen eller forandringen af kønsbetingede sociale handlinger, for denne målgruppe af kriseramte mænd?

Som introduktion til artiklens indhold og forståelsesramme, præsenteres nedenfor det videnskabs-teoretiske ståsted, og efterfølgende projektets centrale begreber.

Et socialkonstruktivistiske perspektiv

Opgaven havde et metateoretisk udgangspunkt i socialkonstruktivismen. Socialkonstruktivismen hævder, at der ikke eksisterer en sand virkelighed; men at virkeligheden altid er en fortolket virkelighed. Dertil kommer, at fortolkningen af virkeligheden er præget af de perspektiver, vi tillægger den, og dermed bliver vores erkendelse af virkeligheden, ikke blot en simpel afspejling; men en virkelighed vi selv er med til at forme og præge (Rasborg, 2013, s. 403). I en undersøgelse med et socialkonstruktivistisk udgangspunkt bliver det interessante, at sætte den "selvfølgelige" viden om køn og kønsforståelser til genstand for analyse og diskussion. Med dette udgangspunkt vedkendes præmissen om, at samfundsmæssige fænomener – herunder køn – er socialt og historisk skabte/konstruerede, og derfor også foranderlige.

Med udgangspunkt i Norman Faircloughs kritiske diskursanalyse

Ifølge Fairclough er alt diskursiv praksis, social praksis; men ikke alt socialt praksis er diskursivt - her adskiller Fairclough sig fra socialkonstruktivismens i hans anerkendelse af, at noget socialt praksis er betinget af andre faktorer. Diskurserne ses jf. Fairclough som foranderlige og som værende i en konstant *hegemonisk kamp*, der styres af *ideologiske effekter*. Faircloughs metode og teori indeholder en særdeles bred vifte af begreber, til brug i en systematisk kritisk diskursanalyse (Fairclough, 2008). Nedenfor redegøres kort for de mest centrale begreber brugt i artiklen:

Diskursorden er udtryk for et system, som ikke alene er strukturalistisk, da man via sproget kan ændre diskursordenen, såfremt sproget formens og benyttes på måder, hvor man trækker på andre diskurser (interdiskursivitet). Der skal mere end enkelte kommunikative begivenheder til at skabe en ny diskursorden. En diskursorden kan indeholde forskellige modsatrettede diskurser. En diskursorden kan ses, som det diskursive aspekt af hegemoni (Fairclough, 2008, s. 23 og 53). En diskursorden er summen af alle de genrer og diskurser, der bliver brugt inden for en social institution eller et socialt domæne (Phillips & Jørgensen, 1999, s. 80-83).

Ideologi ses af Fairclough som betydningskonstruktioner. Han hævder, at nogle former for diskurser er mere ideologiske end andre former for diskurser. Diskurser med ideologisk effekt er dem, der bidrager til at reproducere eller transformere magtrelationer. Selvom Faircloughs teori bygger på, at social handlen sker på baggrund af "hvad der er det rigtige at gøre", underkender Fairclough ikke folks mulighed for at handle på anden vis. Han påpeger dog, at social handlen der modstrider ideologiske diskurser oftest skaber en usikkerhed (ibid.).

Hegemoni er et udtryk for en dominerende betydningskonsensus, som nogle diskurser kan være tillagt (Ibid.). Hegemoni udfordres konstant af den sociale praksis - både af diskursive og ikke diskursive elementer, hvorfor der aldrig kan etableres en fuldstændig hegemoni (Fairclough, 2008).

Interdiskursivitet er en betegnelse for diskurser, der blander sig på tværs af forskellige diskursordener. Når diskurserne blander sig, er det et udtryk for, at der sker sociokulturelle forandringer (ibid.).

Intertekstualitet er et centralt begreb, der udtrykker, at alle kommunikative begivenheder trækker på tidligere begivenheder, hvorfor det ifølge Fairclough altid er afgørende, at analysere en kommunikativ begivenhed i dens kontekst, som er forskellig fra land, tid og kultur (Ibid.).

Diskurser - som en del af en historisk kontekst

Som en del af debatten om mænd og kvinder, bliver grundlaget for kønsforskellene diskuteret ud fra flere samfundsvidenskabelige vinkler. Skal kønsforskellene ses som en biologisk faktor, eller som et resultat af sociale konstruktioner? I denne opgave har vi valgt at have fokus på indflydelsen af de sociale konstruktioner, og dermed sproget som en skabende kraft for tilblivelsen af diskurser. Af den grund forholder vi os udelukkende til biologiske faktorer, som forklaring på kønsforskellene, ud fra en betragtning om, at italesættelsen af køn på denne måde influerer på vores diskurser og sociale handlinger. Fairclough pointerer, at diskurser skabes på baggrund af den historiske og kulturelle kontekst, som de er en del af, hvorfor vi i bacheloropgaven gjorde meget ud af, at redegøre for social praksis ved et historisk rids, der afspejler forskellige diskursordener i forhold til synet på køn. Selvom fokus i opgaven er på mænd, er det ligeledes relevant at redegøre for det kvindelige køns historie, da kønsdiskurserne præger hinanden, og udgør en del af den sociale praksis for det aktuelle fokus på mandekønnet.

Afgrænsning af artiklen

I artiklen har vi sat fokus på den del af bachelorprojektet, der omhandler *ligestillingen*. Derfor er det ikke alle historiske kønsdiskurser, der medbringes i artiklen. Det samme gælder dele af analysen og nogle diskussionspunkter fra bachelorprojektet. Analysen bygger på diskurser fra interviews med 4 forskellige informanter fra et mandecentrene og et forsorgshjem. I bachelorprojektet har vi tematiseret og skematiseret diskurserne, og analyseret dem ud fra dette. Disse er heller ikke medtaget i artikel. Vi håber ved vores afgrænsning af bachelorprojektet at skabe diskussion omkring ligestilling mellem mænd og kvinder samt bevidsthed omkring betydningen af vores kønsdiskurser.

Ligestilling i socialt arbejde

I Danmark er ligestilling mellem køn et særdeles anerkendt ideal, og har for alvor været på dagsordenen de sidste 100 år. Ligestilling er forankret flere steder i den danske lovgivning, herunder i Ligelønsloven, Ligebehandlingsloven, samt Ligestillingsloven der foreskriver følgende:

“§ 1. Lovens formål er at fremme ligestilling mellem kvinder og mænd, herunder lige integration, lige indflydelse og lige muligheder i alle samfundets funktioner med udgangspunkt i kvinders og mænds lige værd. Lovens formål er desuden at modvirke direkte og indirekte forskelsbehandling på grund af køn samt at modvirke chikane og sexchikane” (Ligestillingsloven).

Der har historisk eksisteret forskellige varianter af ministerier til varetagelse og udvikling af ligestillings spørgsmål, aktuelt er varetagelsen placeret under Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling (Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling). Fokus på ligestilling er ligeledes dybt forankret i socialrådgiverprofessionen. I socialrådgivernes professionsetik, udarbejdet af Dansk Socialrådgiverforening, fremgår det:

“Socialrådgiveren modvirker forskelsbehandling af mennesker på grund af den enkeltes evner, alder, køn, ægteskabelig, social og økonomisk status, politisk overbevisning, hudfarve, racemæssige eller andre fysiske karakteristika, seksuel orientering eller religiøs overbevisning.” (Dansk Socialrådgiverforening)

og dertil at: *“Socialrådgiveren ikke forklarer adfærd og hændelser alene ud fra disse faktorer.” (Dansk Socialrådgiverforening, 2011).*

Ligestillingsidealet kan i henhold til Faircloughs terminologi anses som en ideologi i den sociale praksis, der har opnået status som en ”selvfølgelighed” i Danmark.

Maskuline og feminine karakteristika

Ifølge kønsforsker Kenneth Clatterbaugh (Clatterbaugh, 1998) er maskulinitet og femininitet ikke universelt. Det knyttes til de idealer, værdier og forventninger, der er til kønnene, i det samfund de

befinder sig i, og af den grund er det ringe formuleret, hvad begrebet egentlig betyder. Flere teoretikere har formuleret maskuline og feminine træk, herunder Gilmore (Gilmore, 1990), som formulerer, at drenge - i modsætning til piger - skal udsættes for "kulturelle interventioner" for at blive mænd. Piger derimod menes at udvikle sig "naturligt" til at blive kvinder. De kulturelle interventioner kan have forskelligt indhold, der betinges af kultur, tid og sted; men fælles for "prøvelserne" er, at maskulinitet ofte skal vindes og bevises, særligt overfor andre mænd.

Vold og voldsudøvelse associeres i flere tilfælde med manden. Studier om voldsudøvelse trækker på nogle forskellige diskurser, herunder biologiske diskurser, i form af det mandlige køns-hormon testosteron, samt på 'sociale diskurser,' der anser vold som tillært adfærd, 'psykologiske diskurser', der anser personligheden som udslagsgivende, samt 'kulturelle diskurser', der eksempelvis anser beskæftigelses- status eller social klasse som udslagsgivende faktorer (Reinicke, 2012). Statistikker fra verdenssundhedsorganisationen (World Health Organization) peger på, at mænd står for over 90% af voldsudøvelsen (WHO, 2002).

Sociologen John MacInnes (MacInnes, 1998) mener ikke, at det mandlige køn og maskulinitet behøver at være sammenhængende længere. Derimod mener han, at privilegerede mænd og kvinder nu er i stand til, at påtage sig roller, attituder og handlinger, som tidligere var forbeholdt det andet køn, på trods af, at det kun er én generation siden, at man argumenterede for, at mænd var bedre til at begå sig i erhvervslivet.

Offerliggørelse af mænd - i ligestillingens navn

I takt med at diskursen vedrørende den "omsorgsfulde" og "overflødige" mand vinder terræn, ses et anderledes fokus i kønsdebatten - en "offerliggørelse" af mænd, i form af mediernes sprogbrug, samt forskellige interesseorganisationers kamp for mande- rettigheder. Eksempelvis sprogliggøres manden som "offer" i diskussionen bragt op af journalist Anne-Sofia Hermansen i en programserie på DR2 (DR 2 Dokumentar, 2016), der sætter fokus på manden (farens) "ufrivillige" far-rolle, samt fokus på rettigheder - eller mangel på samme - i forhold til fravalg af forældreansvar, i form af en 'juridiske abort'. Diskussionen bringes i spil i forhold til ligestilling og mænds rettigheder (DR Nyheder, 2016). Den har dog mødt modstand af en række debattører og interesseorganisationer, der angiver, at kvinder af biologiske årsager bør stilles anderledes i en sådan situation, grundet de kropslige risici, der medfølger abort, samt de samfundsmæssige konsekvenser det ville skabe, såfremt mænd fik en særskilt rettighed, til at frasige sig forældreansvar - på baggrund af ikke at "ville" være far. Ovenstående indikerer en *intertekstualitet*, i forhold til en række forskellige diskurser, herunder; en 'biologisk kønsdiskurs', en 'feministisk diskurs', og en 'samfundsmæssig diskurs'. Foreningen Far har i over 30 år, ligeledes sat fokus på mænds rettigheder, og "offerposition" i skilsmisssager, hvor udgangspunktet er, at fader- rollen skal ligestilles med moderrollen (kvinden). Historisk har kvindens status som primær omsorgsgiver, været mere magtfuld end mandens, hvad angår tilkendelse af forældremyndighed, hvilket kan afspejles i den "traditionelle" kvindelige

kønsrolle, som omsorgsfuld, emotionel og udtryksfuld (Reinicke, 2012). I forhold til faderskab og mandens forælderrolle blev forældreansvarsloven i 2007 reguleret, hvilket gav fædre bedre vilkår i skilsmisssager, hvilket vidner om diskursive forandringer.

Forælderroller

Kvindekrisecentre jævnfør Servicelovens §109, foreskriver kvinder og børn retten til midlertidigt ophold, og giver samtidig børn i følgeskab med moderen ret til psykologhjælp. Denne konstruktion findes ingen steder i lovgivningen i forhold til mænd og børn. Nedenstående citat fra diskursanalysen i bacheloropgaven vidner om, at der hersker bevidsthed og fokus på manden rolle og ret i forhold til at være forælder.

“Her, her kan børn opholde sig, og det er blandt andet fordi vi ikke tolerere nogen form for – indtager rusmidler eksempelvis. Vi tager ikke mænd ind som har ubehandlet tungere diagnose psykisk lidelse..” (informant1)

“Nu kan man jo diskutere det her med psykisk vold, det jeg tror nu nok at mænd vil sige de har været udsat for, hvis de bliver smidt ud, eller konen, eller hun spænder ben for at han må se børnene..” (informant2)

Informant1 italesætter børn som en del af tilbuddet på mandecentret, hvilket i høj grad vidner om en diskursændring i forhold til de mere ”traditionelle” måder at anse mandens rolle som forældre på, hvor børn hovedsageligt var en del af kvinders sfære. Dette kan tolkes som en *ideologisk effekt* af ligestillingsdiskursen, der er med til at forandre magtrelationer i samfundet - i denne kontekst mandens ret til at være ligestillet forælder. Informant2 italesætter det som psykisk vold i situationer, hvor moderen gør det svært for faren at være en del af børnenes liv. Informant1 fremstår mere neutral i sin udtalelse, i forhold til informant2, som italesætter kvinden som ”konen der spænder ben for manden”. Tillægger man ordvalget betydning i dette udsagn, kan det virke som om, at informant2 positionerer sig på mandens side, trods et ideal om ikke at være partisk. Denne italesættelse af kvinden, ses flere steder i interviewet, og ligner den diskurs, som Anna Sophie Hermansen sætter for dagen i debatten om retten til ”juridisk abort” for mænd, hvor kvindens magt over spørgsmålet om ”juridisk abort”, sammenlignes med voldtægt (DR 2 Dokumentar, 2016). Denne forandring af måden at forstå forælderroller, i særdeleshed mandens forælderrolle, er sandsynligvis afstedkommet af de aktuelle bevægelser, der kæmper for mænds rettigheder, herunder Foreningen Far og hele italesættelsen af mænds rettigheder, der hersker aktuelt i medierne. Disse diskurser bidrager til *hegemonisk kamp*, imod konsensus om kvinden, som den anerkendte primære omsorgsperson som forælder. Med socialkonstruktivistiske briller er dette udtryk for en forandring af kønsforståelsen, der skabes af sproget, bevidstgøres og formes af den *ideologiske* ’ligestillingsdiskurs’, hvormed der skabes forandring af magtforholdet mellem mænd og kvinders anerkendelse rettigheder - som forældre.

Informanten på forsorghjemmet udtrykker imidlertid en anden diskurs:

"(..)Og også noget med deres komplicerede forhold til deres børn og familie og den sorg og afmagt der er forbundet med det. Det synes jeg man ser præger kvinderne en del, på en anden måde end mændene generelt." (informant3)

Ovenstående citat belyser en oplevelse af, at det er andre følelser, der kommer til udtryk hos kvinder end mænd, når der er tale om forholdet til børn og familie. Denne diskurs lægger sig i højere grad op ad en mere "traditionel" opfattelse af kønnets betydning - i et forælderrolle perspektiv – hvor moderen udgør rollen som den primære omsorgsperson. Udsagnet fra informant3 adskiller sig derved fra diskursordenen på mandecentret, hvor mandens forælderrolle i højere grad anses i tråd med begrebet: "Den moderne mand".

Ligestilling

Som det fremgår i de ovenstående afsnit, influerer ligestillingsdiskursen flere steder i den diskursive praksis.

"...jeg synes det er et fortidslevn næsten..ehh.. et forhistorisk fortidslevn.. at vi har så få tilbud til mænd i krise, kontra alle de kvindekrisecentre der er..." (informant1),

"...Om vi skulle være på (§)109 eller (§)110, det er bedøvende ligegyldigt. Hvis vi lige flyver op i helikopterperspektiv – ligestillingsmæssigt -så skulle vi jo bare have . Der skulle bare lige ændres et par ord i (§)109 eren, så var mændene på der, hvorfor søren skulle de ikke være det?" (informant2)

Citerne markerer en selvfølgelighed, i forhold til at mænd på samme måde som kvinder, bør have lovsikret ret til hjælp, hvis de er i krise. Det vidner om høj grad af interdiskursivitet i forhold til nogle af de diskurser, der aktuelt spiller op til hegemonisk kamp om mænds rettigheder, og vidner om en sociokulturel forandring, fra udelukkende at betragte kvinder som det udsatte og sårbare køn. Dette kan anskues som en omstrukturering af forståelsen omkring ligestilling, der ikke længere udelukkende handler om kvinders ret til bedre vilkår i samfundet, men derimod om, at forholde sig til begge køn.

"(...) jeg synes godt vi kunne se på om vi opfatter ting som mere belastende når det er en mand end når det er en kvinde - for jeg synes faktisk ikke det er rimeligt, at hvis en mand der kommer til at hæve stemmen.. Så bare fordi han har en dybere stemme så ryger han ud, men en kvinde der gør PRÆCIS det samme så får hun måske bare en advarsel og møder en anden forståelse for hendes frustration." (informant3)

Informant3 åbner op for, at man på forsorghjemmet er præget af nogle stereotype kønsforventninger, der skabes til manden - i dette udlæg "en hævet stemme", som i virkeligheden måske handler om kønsstigma. Samtidig fremkommer det ved udsagnet "for jeg synes faktisk ikke det er rimeligt", at informant3 har internaliseret ligestillingsidealet, og indikerer en opmærksomhed på, at dette kønsstigma er et problem, i forhold til ligebehandling af køn.

Socialrådgivernes betydning for ligestillingen af mænd og kvinder

At ændre måden hvorpå mennesket handler gennem omstrukturering af kønsdiskurser, skal ses i et samfundsperspektiv. Socialrådgivere kan naturligvis ikke ændre en overordnet samfundsdiskurs; men socialrådgivere er en del af den sociale praksis, hvor kønsdiskurser kommer i spil, og reproduceres eller forandres. Det er særdeles relevant at reflektere over køns betydning i socialt arbejde, da "mændene i bunden" af samfundet ofte er i berøring med socialrådgivere. Dertil i tråd med den vejledende professionsetik, der fodrer modvirkelse af forskelsbehandling, på baggrund af blandt andet køn, samt socialrådgiverens etiske forpligtigelse til; "at arbejde for at ændre sociale forhold, som er med til at understøtte, stemple og undertrykke borgere." (Dansk Socialrådgiverforening, 2011) Socialrådgivere besidder en magt i form af sproget og definitioner, der benyttes i den daglige praksis, såvel i interaktionen med mændene, og på skrift i journaler. I bachelorprojektet argumenteres der for, at mænds 'sociale identitet' kan påvirkes af konstituerede forventninger, hvormed der direkte kan afledes en indflydelse af socialrågiveres "diskursive magt".

Positiv særbehandling - i ligestillingens navn

I professionsetikken (Dansk Socialrådgiverforening, 2011), der fungerer som socialrådgiverens værktøj til refleksion over etiske dilemmaer, som udfolder sig i den daglige praksis, gives udtryk for nogle værdier (*ideologiske diskurser*). Hvis man kigger nærmere på værdien 'social retfærdighed', afledes nogle principper og praksisstandarder, der underbygger relevansen af kønsrefleksioner.

"Socialrådgiveren modvirker forskelsbehandling af mennesker på grund af den enkeltes evner, alder, køn, ægteskabelig, social og økonomisk status, politisk overbevisning, hudfarve, racemæssige eller andre fysiske karakteristika, seksuel orientering eller religiøs overbevisning." (Dansk Socialrådgiverforening, 2011)

"Kompenserende ressourcer er en forudsætning for lighed og solidaritet. Positiv forskelsbehandling kan derfor være en retfærdig måde at fordele ressourcer på, så borgere med det største behov får mest hjælp for at fremme deres muligheder for at deltage på lige vilkår med andre i samfundet." (Dansk Socialrådgiverforening, 2011)

I forhold til køn, forudsætter disse værdier i sammenhæng, en stillingtagen til, om manden eller kvinden har forskellige vilkår i samfundet. Dette kræver et kontinuerligt fokus på køn i det sociale arbejde og i samfundet, da det historisk har været varierende, hvordan man betragter mænd og kvinders forudsætninger til udfoldelse af muligheder på lige vilkår. Samtidig kan dette, som analysen indikerer, medvirke til kønsstereotyper og selvopfyldende profetier, hvilket understreger kompleksiteten i spørgsmålet om "ligebehandling" af køn, hvilket giver en forståelse for, hvorfor der kan herske berøringsangst i praksis. I de sidste 100 år har kvindebevægelsen, meningsdannere, politikere mv., skabt fokus på kvindekvædet som underprivilegeret, og dermed skabt konsensus om positiv særbehandling til kvinder - i ligestillingens navn. Man kan spørge, om det i tråd med her-

skende diskurser i samfundet, er på tide, at samfundet viser solidaritet - i ligestillingens navn, med nogle af de mest udsatte borgere i samfundet - mændene på bunden? Dog kan et øget fokus på mænd, som det nye udsatte køn, fremstå "offerliggende" gennem den måde, det italesættes på og have store konsekvenser for mænds sociale identitet, samt flytte fokus fra andre faktorer, der kan være årsag til mændenes udsathed, eksempelvis klasseforskel i samfundet.

Kønspunkt på dagsordenen i socialrådgiver praksis

Nærværende artikel og bachelorprojektets formål er at belyse, at der gennem sprog og interaktion kan skabes særlige forventninger til socialt udsatte på baggrund af køn. Det kan derfor være relevant at sætte køn på dagsordenen, i forhold til forskellige temaer i den daglige socialrådgiver praksis, for dermed at bevidstgøre køns forforståelser/diskurser. Dette kan eksempelvis være i form af hele eller halve temadage, tematiseret kollegial sparring, eller tematiseret supervision.

Informanten på forsorghjemmet beskriver en oplevelse af, at den umiddelbare og ureflekterede kønsforståelse, kan have indflydelse og konsekvenser i konfliktsituationer. En systematisk italesættelse af kønsdiskurser, når konfliktsituationer opfølges på institutionen, kan være medvirkende til, at skabe en reflekteret reproduktion eller omstrukturering af kønsdiskurser i den diskursive praksis. Dog kan det også være medvirkende til at producere en diskurs, der tillægget kønnet en afgørende faktor, som måske i virkeligheden reelt ikke er kønsbetinget?

Mandeopgør

Historisk har kvinder haft en betydelig mere markeret opgør med kønsstereotype forestillinger og forventninger, fra det omkringliggende samfund. Dermed ikke sagt, at kvinder forbigår kønsstereotype forestillinger i dag. Der kan aktuelt identificeres nyfeministiske bevægelser og interesseorganisationer i Danmark, der stadig sætter ligestillingsspørgsmål på dagsordenen og kæmper en 'kvindekamp' - aktuelt manifesteret i kampagner vedrørende voldtægt, hverdagssexisme, kønsulighed mv.. Et 'mandeopgør', er et muligt udviklingsperspektiv, i forhold til at gøre op med "mandekønsstereotyperne", og de til tider ulige forestillinger om, hvordan "en rigtig mand" bør handle og agere. Man kan stille spørgsmålet: hvorfor er det ikke lykkedes for mændene? Dette kan i et feministisk perspektiv, og i tråd med Kenneth Reinicks bunde i, at mændene på toppen af samfundet stadig er de mest privilegerede, og muligvis ikke ønsker et sådant opgør fra et samfund med patriarkalske træk, da de dermed mister magt. Dette giver anledning til at belyse, at vi som socialrådgivere og repræsentanter for de underprivilegerede mænd kan agere som socialpolitiske aktører og understøtte et sådant opgør.

Ligeledes kan og skal socialrådgivere i en rolle som socialpolitiske aktører - qua kendskab til gældende lovgivning, systemer og undertrykkende strukturer - italesætte og adressere den forskelsbehandling af køn, der aktuelt eksisterer, eksempelvis i børneloven §10:

“Er barnet blevet til ved et strafbart forhold, kan den mand, der har begået forholdet, ikke blive barnets far, hvis afgørende hensyn til barnet taler imod det.” (Børneloven)

hvor der eksempelvis udelukkende fastsættes regler om mænd som voldtægts udøvere, uden anerkendelse og rettigheder som voldtægtssofre.

Konklusion

I bachelorprojektets overordnede analyse af diskurser fra den udvalgte socialrådgiverpraksis fremkommer det, at mandekønnet og kvindekønnet udviser forskellig adfærd, anvender forskellige mestingsstrategier og har kønsspecifikke egenskaber. Der forekommer forskellige grader af *intertekstualitet* i citaterne fra informanterne, der trækker på forskellige historiske begivenheder. Mandens egenskaber trækker diskursivt på nogle elementer fra en ”traditionel” forståelse af mandekønnet, værende: *kyniske, hårde i filten, skeptiske, konfliktsøgende, farlige, handlingsorienteret, kropslige (bruger kroppen på en mere fysisk måde)*. Samtidig trækkes der diskursivt på en mere ”moderne” og ligestillingsorienteret forståelse af mandekønnet, som værende: *sårbare, følsomme, familieorienterede og offerliggjorte*. Den *ideologiske effekt* af ligestillingsidealet har historisk medført store diskursive og *sociokulturelle forandringer*, der har forbedret ulige vilkår for kvinderne i samfundet. Den seneste årerække kan der identificeres et øget fokus på ligestillingstiltag, der i højere grad tilgodeser mandens udsatte position. I analysen fremkommer en *diskursorden* vedrørende mandekønnet, der indikerer modsatrettede kønsdiskurser bestående af både *”den traditionelle manderolle”* og den *”moderne ligestillingsorienterede manderolle”*. *Interdiskursiviteten*, der udtrykkes i informanternes udsagn, indikerer kønsdiskursernes foranderlighed. Afviger manden fra de køns karakteristika, der anses som normative i socialrådgiverpraksis, kan det resultere i *stigmatisering* af manden. Internaliserer manden *stigmaet*, kan dette få betydning for hans sociale identitet, og derigennem hans sociale handlinger. Socialrådgivere besidder en *’diskurssiv magt’*, der kan medkonstruere normativ og afvigende adfærd for *mænd*.

Opgavens metateoretiske udgangspunkt er socialkonstruktivistisk, hvilket indebærer en anerkendelse af, at der ikke eksisterer *én* objektiv sandhed. Sandheden udgør *ét perspektiv*. Med dette udgangspunkt er det vigtigt at understrege, at bachelorprojektet ikke forsøger, at gøre sig til dommer over, hvad der er ”rigtige” eller ”forkerte” kønsdiskurser i socialt arbejde. Projektet har søgt at belyse og italesætte *”selvfølgelige”* og ubevidste diskurser, for at skabe bevidsthed derom. Bevidsthed kan være medvirkende til refleksioner over *social praksis* og *diskursiv praksis* og dermed muliggør opkvalificering af det sociale arbejde. Det fremkommer i projektet, at der eksisterer forskellige modsatrettede *diskursordner* parallelt i de undersøgte institutioner, hvilket kan indikerer en ubevidst *”selvfølgelig”* viden. Det skal i samme ombæring pointeres, at vi ikke forholder os til, hvorvidt ligestilling er lykkedes, eller forsøger at indikere, hvorvidt det kvindelige køn har taget fokus fra det mandlige køn; men blot skaber fokus på de udsatte mænds position i samfundet. Projektets

analyse indeholder langt fra alle de biologiske, psykologiske eller samfundsmæssige faktorer, der gør sig gældende for mænd og kvinders mulighed for indflydelse og rettigheder i Danmark; men er et udpluk og bidrag til kønsrefleksioner i det sociale arbejde. Gennem *kommunikative begivenheder* i det sociale arbejde *reproduceres* eller *omstruktureres* kønsdiskurser, hvorfor vi opfordrer til, at socialrådgivere fortsat forholder sig kritisk og reflektivt til de konstituerede forestillinger og forventninger, der *reproduceres* eller *omstruktureres* i forhold til køn - i samfundet generelt og i det sociale arbejde med udsatte borgere.

Litteratur

- Aarhus Universitet - Danmarkshistorien. (25. Maj 2015). Danmarkshistorien.dk. Hentede 25. april 2016 fra <http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/roedstroemperne-og-den-nye-kvindebevaegelse-ca-1970-198>
- Aarhus Universitet - Danmarkshistorien. (26. maj 2015). Danmarkshistorien.dk. Hentede 19. Maj 2016 fra <http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/folketingsdebat-om-frigivelse-af-billedpornografien-1968-1969/>
- Berlingske Nyhedsbureau. (25. februar 2012). berlingske.dk. (H. Røndbjerg- Christensen, Producer) Hentede 19. Maj 2016 fra www.b.dk/nationalt/mandekrisecentre-er-selv-ramt-af-krise
- Bonke, J., & Jensen, B. (2012). Har vi tid til velfærd? - om danskernes brug af deres tid ude og hjemme. København: Gyldendal.
- Bredsdorff, N. (2002). Diskurs og konstruktion: En samfundsvidenskabelig kritik af diskursanalyser og socialkonstruktivismen. Frederiksberg C: Forlaget Sociologi.
- Brinkmann, S. (4. januar 2014). Prøvende journalist skriver tankevækkende bog om psykiatrien. Politiken .
- Brinkmann, S., & mf. (2014). Det diagnosticerede liv: Sygdom uden grænser (Årg. 1. udgave). (S. Brinkmann, Red.) Aarhus N: Forlaget Klim.
- Brochorst, A., & Dahlerup, D. (2015). Perspektiver på 1915 - Grundloven: En introduktion. I A. Brochorst, & D. Dahlerup, Før og efter stemmeretten - Køn, demokrati og velfærd (Årg. 1. udgave, s. 15-38). Frederiksberg C: Frydenlund akademi.
- Center for forsorg og specialiserede indsatser, Aarhus Kommune. (2014). Årsrapport 2014. Aarhus: Center for forsorg og specialiserede indsatser.
- Christensen, N. F. (2015). Social- og familiepolitikens rolle i den demokratiske inklusion. I A. Brochorst, & D. Dahlerup, Før og efter stemmeretten - Køn, demokrati og velfærd (Årg. 1. udgave, s. 39-60). Frederiksberg C: Frydenlund.
- Clatterbaugh, K. (1998). What is problematic about masculinities? I Men and masculinities (s. 24-45).
- Dansk Socialrådgiverforening. (2011). Værdighed, Retfærdighed, Integritet, Ansvar - Professionsetik, Dansk Socialrådgiverforening. København K: Dansk Socialrådgiverforening.
- De Store Danske. (31. januar 2009). denstoredanske.dk. (Redaktionen, Redaktør) Hentede 23. Maj 2016 fra http://denstoredanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/Sociologi/Grupper/individualisering
- Den Store Danske - Gyldendal. (5. Maj 2014). Den Store Danske. Hentede 19. Maj 2016 fra http://denstoredanske.dk/Krop%2c_psyke_og_sundhed/Psykologi/Psykologiske_term%20er/interaktion
- DR 2 Dokumentar. (1., 8. & 15. februar 2016). dr.dk/tv. Hentede 19. Maj 2016 fra www.dr.dk/tv/se/ufrivillig-far/ufrivillig-far-1-3
- DR K Dokumentar. (13. april 2016). dr.dk/tv, 2:3. Hentede 25. april 2016 fra www.dr.dk/tv/se/de-andssvages-historie/de-andssvages-historie-de-ustyrlige-2-3#!/10:44
- DR Nyheder. (1. februar 2016). dr.dk/nyheder. (M. Ø. Christiansen, Producer) Hentede 19. Maj 2016 fra www.dr.dk/nyheder/indland/jon-blev-ufrivillig-far-jeg-havde-kun-kendt-hende-i-otte-timer
- DR Nyhederne. (23. februar 2015). dr.dk/nyheder. (K. Ø.-r. Smitt, Producer) Hentede 19. maj 2016 fra www.dr.dk/nyheder/indland/mandekrisecentre-i-dyb-krise-vi-maa-smide-folk-ud

DR2 Dokumentar. (31. januar 2016). dr.dk/tv, 2:5. Hentede 25. april 2016 fra www.dr.dk/tv/se/i-den-bedste-mening/i-den-bedste-mening-gutterne-fra-livoe-2-5

Fairclough, N. (2008). Norman Fairclough - Kritisk Diskursanalyse (Årg. 1. udgave). (E. H. Jensen, Red., & E. H. Jensen, Ovs.) København: Hans Rietzels Forlag.

Fuglesang, L., Olsen, P. B., Rasborg, K., & (RED.). (2013). Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne - på tværs af fagkulturer og paradigmer (Årg. 3. udgaved). Frederiksberg C: Samfundslitteratur.

Gilmore, D. D. (1990). *Manhood in the making: Cultural Concepts of Masculinity*. New haven, Connecticut: Yale University Press.

Goffman, E. (2009). *Stigma - om afvigeres sociale identitet* (Årg. 2. udgave). (B. Gooseman, Ovs.) Frederiksberg C: Samfundslitteratur.

Hansen, A. D. (2013). Diskursteori i et videnskabsteoretisk perspektiv. I L. Fuglesang, B. Olsen, & K. Rasborg, *Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne - På tværs af fagkulturer og paradigmer* (Årg. 3. udgave, s. 439-465). Frederiksberg C: Samfundslitteratur.

Holst, K. H. (7. marts 2016). *Kvinderne sidder på magten i hjemmet - mændene får ikke et ben til jorden*. Berlingske .

Jørgensen, C. R., & Simonsen, E. (2010). *Personlighedsforstyrrelser*. I E. Simonsen, B. Møhl, & mf., *Grundbog i psykiatri* (Årg. 1. udgave, s. 521-550). København: Hans Rietzels.

Kimmel, M. (2010). *Misframing men: The politics of contemporary masculinities* (Årg. 1. udgave). New Brunswick, N.J.: Rutgers University Press.

Kristeligt Dagblad. (5. juni 2006). Religion.dk. (Kristeligt Dagblad) Hentede 19. maj 2016 fra <http://www.religion.dk/kristendom/2006-06-05/kvindesynet-i-kristendommen>

Kvindeinfo. (u.d.). Kvindeinfo.dk. Hentede 25. april 2016 fra www.kvindeinfo.dk/side/1047/

Kvindeinfo. (u.d.). Kvindeinfo.dk. Hentede 19. maj 2016 fra www.kvindeinfo.dk/side/1046/

Kvindeinfo. (u.d.). Kvindeinfo.dk. Hentede 19. april 2016 fra www.kvindeinfo.dk/file.php?file=387

Lind, C. (29. Oktober 2013). *De moderne mænd - en nuanceret maskulinitet*. Q .

Lindqvist, B. M., Partapuoli, K. H., & Spenceley, L. (2004). *Kvinderummet- Dannerhuset som kvindedepolitisk forum og krisecenter* (Årg. 1. udgave). København K: Informationen.

MacInnes, J. (1998). *The end of masculinity: The confusion of sexual genesis and sexual difference in modern society*. Buckingham: Open University Press.

Mandecentret Aarhus. (u.d.). Hentede 19. maj 2016 fra <http://mandecentret.dk/aarhus/>

Mik-Meyer, N., & Villadsen, K. (2007). *Goffman: Interaktion og identitetsforhandlinger*. I N. Mik-Meyer, & K. Villadsen, *Magtens former - Sociologiske perspektiver på statens møde med borgeren* (Årg. 1. udgave, s. 43-67). København: Hans Rietzels Forlag.

Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold. (2013). LBK nr 1678 af 19/12/2013 - Bekendtgørelse af lov om ligestilling af kvinder og mænd.

Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling . (u.d.). uvm.dk. Hentede 19. maj 2016 fra www.uvm.dk/Ligestilling

NetDoktor. (u.d.). netdoktor.dk. (N. Bilenberg, Redaktør) Hentede 23. maj 2016 fra www.netdoktor.dk/sygdomme/fakta/damp.htm

NetPsykiater. (u.d.). Netpsykiater.dk. Hentede 23. maj 2016 fra www.netpsykiater.dk/Htmsgd/borderline.htm

Paludan-Müller, L. (2012). *Arbejdets betydning og identitet*. I M. Goli, & L. Hansen (Red.), *Beskæftigelsespolitik og socialt arbejde - I teori og praksis* (Årg. 1. udgave, s. 133-167). København: Hans Rietzels Forlag.

Phillips, L., & Jørgensen, M. W. (1999). *Diskursanalyse som teori og metode* (Årg. 1. udgave). Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.

Rasborg, K. (2013). *Socialkonstruktivismen i klassisk og moderne sociologi*. I K. Rasborg, L. Fuglesang, & P. B. Olsen, *Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne - På tværs af fagkulturer og paradigmer* (Årg. 3. udgave, s. 403-437). Frederiksberg C: Samfundslitteratur.

Reinicke, K. (2012). *Drenge og mænd i krise? Perspektiver og indsatsområder* (Årg. 1. udgave). København: Hans Rietzels Forlag.

Reinicke, K. (2013). *Mænd - Køn under forvandling* (Årg. 1. udgave). Aarhus N: Aarhus Universitetsforlag.

Sølsten, K. (24. Oktober 2015). *Parterapeut: Den moderne mand er en klovn*. Kristeligt Dagblad .

Simonsen, E. (2010). Psykiatrisk klassifikation. I E. Simonsen, B. Møgl, & mf., Grundbog i psykiatri (Årg. 1. udgave, s. 201-216). København: Hans Rietzela Forlag.

Simonsen, T. R. (10. januar 2014). Renée: Den moderne mand. Femina . SIND. (u.d.). sind.dk. Hentede 23. maj 2016 fra www.sind.dk/borderline

Social- og Indenrigsministeriet. (2015). LBK nr. 1284 af 17/11/2015 - Bekendtgørelse af lov om social service.

Social- og Indenrigsministeriet. (2015). LBK nr. 1817 af 23/12/2015 - Bekendtgørelse af børneloven.

Thomsen, P. H., & Simonsen, E. (2010). ADHD hos voksne. I E. Simonsen, B. Møhl, & mf., Grundbog i psykiatri (Årg. 1. udgave, s. 399-411). København: Hans Rietzels.

WHO. (2002). World Report on Violence and Health. WHO. Wilkens, S. (2011). Mænd udgør toppen og bunden. Politikken, 4.

Visitation indenfor beskæftigelsesområdet

Udarbejdet af: Hatice Seyma Okcu, Heidi Nazan Demirezen & Faria Saeed, professionsbachelorere i socialt arbejde, juni 2016

Resume

Bachelorprojektet er udarbejdet med udgangspunkt i den filosofiske hermeneutiske videnskabsteori jævnfør Gadamers definition. Projektet er et beskæftigelsesorienteret projekt der indledningsvist tager udgangspunkt i de juridiske, økonomiske og organisatoriske ændringer der har fundet sted i arbejdet med unge under 30 år uden en erhvervskompetencegivende uddannelse efter kontanthjælpsreformen trådte i kraft i 2014. Efterfølgende tages der afsæt i en analyse af hvilke udfordringer socialrådgiveren oplever i arbejdet med visitation af målgruppen efter implementeringen af reformen, ved hjælp af teorier som helhedssyn, bureaukrati, krydspres og tværfagligt samarbejde. Afslutningsvis belyses det hvorledes visitation af uddannelseshjælpsmodtagere kan iagttages som en del af et paradigmeskifte fra fokus på job til uddannelse.

Indledning

Regeringen, Socialdemokraterne, Socialistisk Folkeparti og Radikale Venstre indgik i en bred politisk aftale med Venstre, Det Konservative Folkeparti, DF, og Liberal Alliance d. 18. april 2013, om en grundlæggende reform af kontanthjælpssystemet (Beskæftigelsesministeriet, 2016a). Reformen trådte i kraft i 2014 og havde til mål at, hjælpe de ca. 135.000 personer der modtog kontanthjælp i 2013. Målgruppen på kontanthjælp var unge uden uddannelse, voksne med en ustabil tilknytning til arbejdsmarkedet, enlige mødre, samt udsatte voksne med psykiske og sociale problematikker (Alle kan gøre nytte, 2013). Før kontanthjælpsreformen trådte i kraft, var der ca. 50.000 unge under 30 år i kontanthjælpssystemet. Over 90 % af disse unge havde ikke en erhvervskompetencegivende uddannelse, og 75 % havde kun folkeskolens afgangsprøve. De unge blev ofte mødt med en manglende tro på, at de havde evnerne og kompetencerne til at gennemføre en uddannelse. Hvis de unge kontanthjælpsmodtagere ikke blev hjulpet i gang, motiveret eller støttet i at komme i uddannelse, var chancerne store for at de vil få en lavere arbejdsmarkedsdeltagelse eller aldrig få fodfæste på arbejdsmarkedet (Ibid.). Reformen satsede i høj grad på uddannelse, samt stillede nye skærpede krav til unge mellem 18-30 år, uden en erhvervskompetencegivende uddannelse (Beskæftigelsesministeriet, 2016a). Derudover medvirkede reformen til ændringer for socialrådgiverens arbejde i praksis, hvilket betød nye juridiske, organisatoriske og økonomiske ændringer, herunder at de unge visiteres til uddannelseshjælp fremfor kontanthjælp (Beskæftigelsesministeriet, 2016b). Blot en måned efter kontanthjælpsreformen trådte i kraft, viste officielle tal, at der blandt landets kommuner var stor forskel på, hvordan man visiterede de unge på uddannelseshjælp. Tallene viste, at andelen af unge, der vurderes uddannelsesparate, varierede fra 14 % til 87 % blandt

kommunerne (Beskæftigelsesministeriet, 2014). Yderligere viste en artikel fra Tv2, hvor mange unge, der blev erklæret uddannelsesparate i de østjyske kommuner. Randers kommune lå bl.a. på 70 %, Favrskov 68 %, Skanderborg 64 %, Odder 55 % og Silkeborg 50 % (Her er flest unge erklæret parate, 2014). Ovennævnte tal viser store forskelle på visiteringen af de unge, det kan derfor se ud til, at kontanthjælpsreformen blev tolket og håndteret på vidt forskellige måder i landets kommuner. Ankestyrelsen har gennemført en praksisundersøgelse af visitation af unge under 30 år uden en erhvervskompetencegivende uddannelse og har undersøgt og vurderet 102 sager, blandt 12 kommuner i landet. Sagerne er fra perioden januar til marts i 2014. Rapporten beskriver, at disse generelt er indplaceret korrekt i visitationsmålgrupperne: åbenlys uddannelsesparate, uddannelsesparate og aktiveringsparate. Mere præcist er 87 % af sagerne indplaceret korrekt, dog viser undersøgelsen samtidig, at kommuner oplever vanskeligheder under visitationen. Kommunerne oplevede bl.a. udfordringer med overholdelse af reglerne om uddannelsespålæg og kontrol af den unges oplysninger på Jobnet (Ankestyrelsens praksisundersøgelse, 2015).

Problemafgrænsning

Vi valgte at fokusere vores projekt på socialrådgivernes arbejde med visitation, da der har været stor forskel på, hvordan kommunerne har visiteret unge, og da der i mediernes behandling af området har været en undertone af, at der finder fejlvisitering sted.

I det følgende afsnit afgrænses der til, at undersøge hvilke juridiske, organisatoriske og økonomiske ændringer, der har fundet sted i arbejdet med unge under 30 år uden en kompetencegivende uddannelse i forbindelse med kontanthjælpsreformen i 2014. Samt hvilke udfordringer socialrådgiveren oplever efter implementeringen med visitation af unge. Afslutningsvis har vi en antagelse om, at der er sket et paradigmeskift fra job til uddannelse, dette vil vi be- eller afkræfte samt undersøge, hvilke udfordringer socialrådgiveren oplever med visitation, og hvordan det kan iagttages som en del af et paradigmeskifte. På baggrund heraf er der udarbejdet følgende problemformulering.

Problemformulering:

Hvilke juridiske, organisatoriske og økonomiske ændringer har fundet sted i arbejdet med unge under 30 år uden en kompetencegivende uddannelse i forbindelse med kontanthjælpsreformen i 2014 og hvilke udfordringer oplever socialrådgiveren efter implementeringen med visitation af unge under 30 år?

Hvilket paradigmeskifte kommer til udtryk gennem kontanthjælpsreformen og hvilken indflydelse har det på socialrådgivernes arbejde med visitation?

Til besvarelse af problemformuleringen har vi udarbejdet følgende underproblemstillinger.

1. Hvordan arbejder socialrådgiveren med visitation af unge under 30 år der modtager uddannelseshjælp?

2. Hvorledes opleves de juridiske, organisatoriske og økonomiske ændringer i arbejdet med målgruppen unge under 30 år?
3. Hvilke udfordringer oplever socialrådgiveren med visitation og hvordan kan det iagttages som en del af et paradigmeskifte?

Kontanthjælpsreformen

I dette afsnit vil kontanthjælpsreformen blive introduceret med fokus på de store ændringer, der har fundet sted for projektets målgruppe, som er unge under 30 år uden en erhvervskompetencegivende uddannelse. Kontanthjælpsreformen trådte i kraft d. 1. januar 2014 (Beskæftigelsesministeriet, 2016b). Overordnet var ønsket med reformen, at de ledige under 30 år uden en kompetencegivende uddannelse fremover skal færdiggøre en uddannelse, og dermed få en langvarig tilknytning til arbejdsmarkedet. Målet med reformen skal efterkommes ved hjælp af nye tiltag som uddannelseshjælp, nye kategoriseringer, uddannelsespålæg, aktivitetstillæg, nyt sanktionssystem, helhedsorienteret indsats samt organisatoriske ændringer (Alle kan gøre nytte, 2013). Tiltagene vil blive uddybet efterfølgende.

Kontanthjælpen erstattes af uddannelseshjælp

Kontanthjælpssystemet blev afskaffet for unge under 30 år uden uddannelse og erstattet af uddannelseshjælp. Uddannelseshjælpen svarer til SU satsen (Alle kan gøre nytte, 2013). Jf. LAS (Lov om Aktiv Socialpolitik) § 23 stk. 2 pkt. 6, 7, 8 & 9 er unge 18-30 årige uddannelseshjælpsmodtagere berettiget til 2.479 kr. som hjemmeboende, og 5.753 kr. som udeboende månedligt. De ungeskal altså ikke længere modtage kontanthjælp, men uddannelseshjælp på niveau med SU.

Nye kategoriseringer

Det tidligere matchsystem, matchgruppe: 1. Jobklar, 2. Indsatsklar og 3. Midlertidigt passiv, blev afskaffet og erstattet af nye kategoriseringer i 2014 (Ankestyrelsens praksisundersøgelse, 2015). Det nye kontanthjælpssystem inddeler borgerne i følgende målgrupper afhængig deres, hvornår det vurderes, at de kan påbegynde en uddannelse på ordinære vilkår. (Beskæftigelsesministeriet, 2016c).

Uddannelsesparate jf. LAB kap. 2, §2 stk. 12 bliver defineret således: "Personer, som modtager uddannelseshjælp efter lov om aktiv socialpolitik, som er uddannelsesparate, og som er under 30 år, uden en erhvervskompetencegivende uddannelse".

Aktivitetsparate jf. LAB kap. 2 §2 stk. 13 bliver defineret således: "Personer, som modtager uddannelseshjælp efter lov om aktiv socialpolitik, som er aktivitetsparate, og som er under 30 år uden en erhvervskompetencegivende uddannelse".

Beskæftigelsesministeriet sendte et orienteringsbrev til kommunerne, en måned efter kontant-hjælpsreformen trådte i kraft, med en definition af målgrupperne uddannelsesparate og aktivitetsparate (Orienteringsskrivelse, 2014).

Målgruppen åbenlys uddannelsesparate bliver heri defineret som: "En ung, der ved den første visitation vurderes ikke at have nogen barrierer – og som derfor ikke har behov for hjælp og støtte – i forhold til at starte på en uddannelse og gennemføre på ordinær vilkår" (Orienteringsskrivelse, 2014).

Målgruppen uddannelsesparate bliver defineret som: "En ung, der vurderes – med den rette støtte og aktive indsats – at kunne påbegynde en uddannelse inden for ca. 1 år og gennemføre denne uddannelse på ordinære vilkår" (Orienteringsskrivelse, 2014).

Aktivitetsparat bliver defineret som: "En ung, der ikke vurderes at være uddannelsesparat, fordi vedkommende har problemer af faglig, social og/eller helhedsmæssig karakter. Aktivitetsparate unge har behov for ekstra støtte og hjælp i længere tid end ca. 1 år, inden de kan påbegynde en uddannelse, som de kan gennemføre på ordinære vilkår" (Orienteringsskrivelse, 2014).

Ordet uddannelsesparate og aktivitetsparate benyttes fremover på baggrund af definitionerne fra både LAB loven samt Beskæftigelsesministeriets orienteringsskrivelse. Ydermere gøres læseren opmærksom på, at når udtrykket uddannelseshjælpsmodtagere bliver benyttet i projektet, er det både åbenlys uddannelsesparate, uddannelsesparate og aktivitetsparate som er under denne kategori.

Visitation

Efter reformen er der kommet nye retningslinjer for visitation. Fremover skal den unge senest en uge fra første henvendelse til kommunen have sin første samtale ved kommunen. Visitationen af den unge skal tage udgangspunkt i den unges uddannelsesmæssige ressourcer, kompetencer og udviklingsmuligheder. Dette skal danne baggrunden for afgørelse af, hvilken målgruppe den unge tilhører. Dog anses visitationen for en løbende proces, hvor tidsrummet for vurdering af den unges ressourcer og behovsafklaring kan variere fra en uge til tre måneder (Orienteringsskrivelse, 2014).

Definition af fejlvisitation

Jævnfør afsnittet om definition af målgrupperne åbenlys uddannelsesparate, uddannelsesparate og aktivitetsparate vil vi definere vores antagelse af en fejlvisitering således, at vi kan operationalisere begrebet fejlvisitering i projektet. Forskellen på målgrupperne er bl.a. den støtte, som de har behov for. De åbenlyst uddannelsesparate har ikke behov for støtte for at kunne starte på en uddannelse og gennemføre den på ordinære vilkår. De uddannelsesparate bliver defineret således at, de med den rette støtte og aktive indsats kan påbegynde en uddannelse inden for ca. 1 år. De aktivitetsparate bliver defineret som unge der har behov for ekstra støtte og hjælp i længere tid end

ca. 1 år, inden de kan påbegynde en uddannelse (Orienteringsskrivelse, 2014). Vi kan på baggrund af ovennævnte konstatere, at målgruppevisitationen har stor betydning for, hvilken støtte uddannelseshjælpsmodtagerne kan få bevilget, og hvordan socialrådgiverne vil arbejde uddannelsesorienteret med uddannelseshjælpsmodtagerne fremadrettet til de påbegynder en uddannelse. Ud fra den ovennævnte målgruppedefinition samt medfølgende bevilling af hjælp, definerer vi fejlvisitation således: Fejlvisitering vedrører en borger, der på trods af sine faglige, sociale og/eller helhedsmæssige udfordringer, er blevet visiteret i en gruppe, hvor der ikke kan bevilges hjælp og støtte i relation til de aktuelle udfordringer, som den unge har. Det er fejlvisitering, da socialrådgiveren fremadrettet vil arbejde med den unge ud fra den målgruppedefinition, som de er blevet visiteret til, hvorfor det kan antages, at den unge ikke får den støtte og hjælp for at kunne påbegynde en uddannelse og færdiggøre den på ordinære vilkår, som vedkommende har behov for. Det kan således også antages, at den unge vil være på uddannelseshjælp i længere tid, fordi den rette støtte ikke er blevet bevilliget i første omgang.

Fejlvisitering vs. om-visitering

Begreberne om-visitering og fejlvisitering blev udvalgt til analyse på baggrund af vores empiri. Socialrådgiver X udtaler i interview: "Jeg var sådan meget spændt, fordi nu har i skrevet det her med, hvordan vil I definere fejlvisitering", og jeg havde det lidt sådan, hvad skulle jeg sige til jer, fordi vi sad sådan begge to og tænkte, vi fejlvisitere sku ikke" (Bilag 3, s. 1, SR X).

Ud fra ovennævnte citat undrede det os, at socialrådgiver X fremhæver, at fejlvisitering ikke forekom på jobcenteret. Det undrede os, fordi, der under udarbejdelsen af empiri til projektet blev fundet samt benyttet artikler fra bl.a. Socialrådgiver bladet og TV2 OJ, orienteringsbreve fra beskæftigelsesministeriet som udtaler sig om, at fejlvisitering af uddannelseshjælpsmodtagere forekom i jobcentre. Derfor gik den første del af interviewet ud på, at klarlægge forståelsen af begrebet fejlvisitering. Socialrådgiver X beskrev fejlvisitering således:

"Det var jo dengang reformen lige var trådt i kraft, og man sad og skulle omplacere alle borgere på en gang, og det har man selvfølgelig også skulle i Silkeborg. Den proces var jeg faktisk ikke med i, i Silkeborg, men det var jeg faktisk i Randers, der var jeg en gang, men det har foregået på samme måde alle steder" (Bilag 3, s. 1, SR X). I ovennævnte citat redegør socialrådgiver X for, at begrebet fejlvisitering kun var i forbindelse med implementeringen af reformen, hvor fejlvisitering forekom, da de skulle omplacere borgere fra det gamle matchsystem til de nye målgrupper åbenlyst uddannelsesparate, uddannelsesparate og aktivitetsparate. Under interviewet fik informanterne meddelt, at begrebet fejlvisitering er begrebsafklaret på baggrund af beskæftigelsesministeriets orienteringsbrev fra 3. februar 2014, hvor landets kommuner fik tilsendt en præcisering af, hvordan kommunerne skal foretage visitation af uddannelseshjælpsmodtagere (Orienteringsskrivelse, 2014).

Socialrådgiver X kunne på den baggrund bedre forstå vores mening med begrebet fejlvisitering og forklarer således, at det har hun erfaret: "Altså jeg havde faktisk en for et par uger siden, som blev det, I kalder fejlvisitering, og det var en ung mand, som er tilknyttet et opholdssted for unge, men er ude i en af deres udslynings eller ude i egen bolig og kun lige har en kontaktperson derude fra"(Bilag 3, s. 3, SR X).

Således fik informanterne forståelse for vores begreb og baggrunden for vores benyttelse af det. Socialrådgiverne selv bruge ri stedet begreberne omplacering og om-visitering. På baggrund af at socialrådgiver X's eksempel på om-visitering er det samme, som vi i projektet vil definere som fejlvisitering kan det afslutningsvis konstateres, at begreberne fejlvisitering, om-visitering og om-match overordnet er det samme.

Under dialogen er der opnået andre horisonter, end dem vi havde forud for interviewet. Horisonterne var, at der kan være flere årsager til, at unge bliver fejlvisiteret. Socialrådgiver X oplyste at, samarbejdet med andre aktører til tider kunne være en udfordring. I tværfagligt samarbejde er der tale om samarbejde om en fælles problemstilling, hvor tanken er, at samarbejdet giver ny og udfoldet viden om problemstillingen, når flere fag bliver inddraget i dialogen om den fælles problemstilling. Men X har erfaret, at det i ovenstående tilfælde blev en udfordring at samarbejde med kontaktpersonen, idet det aldrig blev til et samarbejde om den fælles problemstilling i relation til den unge. Ydermere kan der opstå udfordringer med det tværfaglige samarbejde, såfremt der er forskellige forståelser af problemstillingen, hvilket kan medføre, at det tværfaglige samarbejde der skulle være en del af løsningen, i stedet bliver en yderligere udfordring.

Videnskabsteoretisk perspektiv

I dette afsnit beskrives valg af videnskabsteori som er den filosofiske hermeneutik ud fra Gadamer's definition. Den filosofiske hermeneutiske videnskabsteori blev valgt i projektet og blev benyttet ud fra Gadamer's definition. Gadamer hævder at, fortolkning og forforståelser er et vilkår for vores menneskelige eksistens og begrundes således, at man ikke kan adskille det subjekt, man udgør, fra en tekst man analyserer, som den klassiske hermeneutik gør, fordi man altid vil medbringe en forståelse og forforståelse om den tekst, der skal analyseres (Fredslund, 2012, s. 79). For at få en struktureret og grundig analyse benyttes de fire metodiske principper for filosofisk hermeneutisk forskning, som Fredslund har udarbejdet i bogen Samfundsvidenskabelige Analysemetoder (Fredslund, 2012, s. 83-94). Gadamer's definition af hermeneutikken er valgt fordi den indeholder begreber som, forforståelse, hermeneutisk spiral, horisontsammensmeltning. De fire metodiske principper er desuden valgt, fordi der ønskes et subjektivt syn på, hvilke udfordringer informanterne oplever i arbejdet med visitation.

Analysestrategi / de 4 principper

I dette afsnit præsenteres vores analysestrategi der tager udgangspunkt i den abduktive analysestrategi samt Fredslunds fire metodiske principper.

Projektet benytter den abduktive analysestrategi på grund af ønsket om at sammenkoble empiri og teori i projektet (Antoft, Jakobsen, Jørgensen & Kristiansen, 2012, s.252). Abduktion tydeliggøre vekselvirkningen mellem teori og data. Analysen af dataene har en central plads med henblik på udvikling af ideer. Forskerens teoretiske forankring bibringer perspektiver til at forstå dataene. Empirisk forankring har stor betydning, fordi teoretisering uden forankring i data nemt kan blive forkert og præget af svagheder. Abduktion kan også ses i lyset af, at forskerens teoretiske baggrund giver perspektiver til fortolkning af dataenes meningsindhold (Thagaard, 2004, s.181).

Projektet arbejder på grundlag af den filosofiske hermeneutik, hvilket indebærer en abduktiv analysestrategi (Ibid.). *Den abduktive analysestrategi tager udgangspunkt i vores forforståelse, som er inspireret af projektets teoretisk forforståelse, eksempelvis teori om krydspres, helhedssyn mv.*

Der er lavet to interviews, som repræsenterer projektets empiri. Empirien blev fortolket i lyset af den valgte teori eller med udgangspunkt i teorien, således at der i projektet blev pendlet mellem teori og empiri. Dog skal læser gøres opmærksom på, at vi nogle gange er i teorien og andre gange er i forforståelsen og andre gange er i vores informanternes subjektive oplevelse. Der er således tale om en abduktiv proces.

Vores analysestrategi tog udgangspunkt i Fredslunds fire metodiske principper. Under hvert princip præsenteres teorier og metoder, som blev benyttet analytisk for at kunne udarbejde projektets analyse til at besvarer vores problemformulering (Fredslund, 2012, s. 83-94). Afslutningsvis vil der i anden og tredje metodiske princip blive beskrevet en opsummering, da disse principper er opfattende.

Første metodiske princip

Det første metodiske princip tager udgangspunkt i vores forforståelser (Fredslund, 2012, s. 84-85). Vores forforståelser er udarbejdet forud for projektets interview. Dette har til formål at gøre os opmærksom på, hvilken forforståelse vi bidrager med til projektet, således at vi også er bevidst om denne, når vi bringer den ind i en analyse. Samtidig har dette princip til formål at gøre læseren opmærksom på, hvilken rolle vi og vores forforståelse spiller i projektet. Ydermere beskrev vi under det første metodiske princip vores antagelser om et paradigmeskifte fra job til uddannelse. Vores ønskes var at beskrive, hvilken indflydelse paradigmeskiftet har på socialrådgiverens arbejde med visitation, og hvordan dette kan iagttages som en del af et paradigmeskifte. Dette blev analyseret på baggrund af Thomas Kuhns forståelse af et paradigmeskifte for at af- eller bekræfte, hvorvidt der har været tale om et paradigmeskifte (Thurén, 2008, s. 154 - 161).

Andet metodiske princip

I det andet metodiske princip satte vi vores forforståelser om socialrådgivernes udfordringer med visitation på prøve (Fredslund, 2012, s. 85-87). Dette blev gjort ved at benytte den hermeneutiske spiral, der inddrog vores forforståelser fra første princip og teorier samt metoder, der blev anvendt analytisk for at synliggøre andre horisonter end dem, der er synlige for os selv. Vi inddrog teorier om helhedssyn (Järvinen, 2013, s. 372), fordi vores første forforståelse går ud på at undersøge, i hvor høj grad socialrådgiverne benytter helhedssyn, da vi har en forforståelse om, at helhedssynet har indflydelse under visitering (Olesen, 2011, s. 215). Vores anden forforståelse handler om, at det bureaukratiske handlingsrationale kan give udfordringer som en høj grad af pligtetik over for organisationen. Vi anvendte derfor denne teori til at klargøre i hvor høj grad, at socialrådgiverne bliver påvirket af kommunens lovmæssige retningslinjer, der rammesætter socialrådgiverne rum for faglig vurdering, når de arbejder med uddannelseshjælpsmodtagere. Derudover kunne teorien hjælpe os med at få en forståelse af socialrådgivernes oplevelse af graden af pligtetik over for kommune og borger (Bundesén, 2011, s. 53-54). Vores tredje forforståelse udgjordes af en antagelse om, at det kan være komplekst at agere i et felt, hvor socialrådgiveren skal tage hensyn til politiske, faglige og administrative retningslinjer samtorganisatoriske målsætninger, hvilket kan lede til krydspresproblematikker.

Tredje metodiske princip

Det tredje metodiske princip blev anvendt til at studere og forstå vores informanter i den organisation, som de arbejder i (Fredslund, 2012, s. 88-91). I dette metodiske princip handler det om at forstå og benytte de begreber, som bliver anvendt af informanterne under interviewet. Informanternes udtalelser blev benyttet til at analysere, hvilke udfordringer de oplever efter reformen. Hensigten var at opnå en bedre viden omkring socialrådgivernes arbejde, så der blev skabt en bedre forståelse for de begreber, der benyttes i praksis. Princippet giver mulighed for at inddrage andre begreber, som benyttes af informanterne. Formålet var at udvide vores horisont. Dette princip tog udgangspunkt i fejlvisitering og samarbejde med andre aktører, hvilket blev drøftet med informanterne.

Fjerde metodiske princip

Det fjerde metodiske princip lægger vægt på, hvilke forståelser der ligger bag vores måde at stille spørgsmål samt have en dialog med informanterne på (Fredslund, 2012, s. 92-94). For at kunne udvide sin egen horisont skal man være opmærksom på, at de spørgsmål, der stilles, skal kunne åbne op for nogle synspunkter, som vi ellers ikke ville opdage. Derfor blev valgt en semistruktureret interviewform, der skal give plads til tovejskommunikation, således at der kan stilles spørgsmål med åbne rammer, der kunne udvide vores forståelseshorisont og dermed give plads til nye spørgsmål (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 45).

Perspektivering

Udsnit af interview:

"Nu står vi overfor den udfordring der hedder kontanthjælpsloft og 225 timers regel, og det bliver spændende, hvordan det kommer til at spænde af, og hvad vores rolle bliver i det, men det er et ledelsesspørgsmål det kører over til det" (Bilag 3, s. 6, SR X). På baggrund af ovennævnte citat vil der kort blive redegjort for det nye kontanthjælpsloft samt undersøgt, hvad det kan komme til at betyde for socialrådgivernes arbejde med målgruppen uddannelseshjælpsmodtagere.

Regeringen indgik en aftale i november 2015 med DF, Liberal Alliance og Det Konservative Folkeparti om kontanthjælpsystemet. Hovedelementerne for det nye kontanthjælpsloft er, at man fremfor kontanthjælp skal prioritere arbejde, hvor der skal sikres en økonomisk gevinst ved at arbejde. Med dette menes, at kravet om arbejde bliver skærpet med 225-timersregelen. Samtidig ændres retten til ferie, således at kontanthjælpsmodtagerne fremover har ret til fire ugers ferie fremfor som hidtil fem uger. Det nye kontanthjælpsloft gælder for de borgere, der modtager kontanthjælp, uddannelseshjælp og integrationsydelse. Størrelsen af loftet er afhængig af den ydelsessats, som den enkelte borger modtager. Og er afhængig af, om borgeren er gift eller enlig, og om borgeren er forsørger eller ikke forsørger (BM, 2015a). Kravet om 225 timers reglen svarer til ca. seks ugers arbejde, hvilket betyder, at alle borger, der modtager uddannelseshjælp, skal beskæftige sig minimum 225 timer inden for 12 kalendermåneder, for at få ret til fuld ydelse. Kravet gælder både ægtepar og ugifte borgere. Det skal dog understreges, at det ikke gælder for ugifte borgere, der modtager uddannelseshjælp- eller integrationsydelse. Men de, som er ugifte uddannelseshjælpsmodtager med aktivitetstillæg/barselstillæg og ugifte kontanthjælpsmodtager, skal dokumentere, at de har arbejdet 225 timer de seneste 12 måneder. Hvis de ikke lever op til 225 timers reglen, kan konsekvensen være, at deres ydelse bliver reduceret med 500 kr. pr. måned. Det skal også fremhæves at, de borgere, der har en begrænset arbejdsevne, skal gennem en individuel vurdering af, hvorvidt de har mulighed for at leve op til kravet om 225 timers arbejde inden for de 12 måneder (Ibid.).

Den nye kontanthjælpsloft kommer især til at berøre socialrådgiverne, der arbejder med målgruppen aktivitetsparate, da socialrådgiverne skal skønne, om de pågældende borgere er i stand til at arbejde 225 timer inden for de seneste 12 måneder (Ibid.). Vi fandt, at socialrådgiverne i Silkeborg Kommune er politisk loyale, når de udføre deres arbejde, fordi de udelukkende arbejder uddannelsesrettet med de unge (Bundesen, 2011, s.53-54). Socialrådgiverne har taget dette nye paradigme fra job til uddannelse til sig og arbejder udelukkende uddannelsesorienteret med de unge. Med de nye ændringer skal socialrådgiverne skønne endnu mere i forhold til før, idet de skal skønne, hvorvidt deres borgere kan og skal være aktive i 225 timer inden for de seneste 12 måneder (BM, 2015a). Derudover kan kommunernes økonomiske retningslinjer også påvirke socialrådgivernes skønsudøvelse. Kontanthjælpsloftet kan derfor være en udfordring for socialrådgiverne, fordi de

skal skønne, om de aktivitetsparate unge har barrierer, som kan gøre det svært for dem at arbejde 225 timer årligt. Det kan antages, at de unge føler sig yderligere presset i form af denne aktiveringspolitik, der vil blive ført i fremtiden, hvilket kan vanskeliggøre socialrådgivernes arbejde med at motivere de unge til forandringer i form af arbejde og uddannelse.

Konklusion

Til besvarelse af vores problemformulering har vi taget afsæt i Gadammers definition af den filosofiske hermeneutiske videnskabsteori for at inddrage subjektets oplevelse samt den indhentede empiri og vores egen erfaring. Derudover har vi inddraget Fredslunds fire metodiske principper, der udgøre grundlaget for projektets analyse. Den abduktive tilgang er benyttet til at veksle mellem teori og empiri. Teorierne er bl.a. det bureaukratiske handlingsrationale, krydspres og helhedssyn. Projektets primære empiri er et interview med to socialrådgivere fra X Kommune. Projektets sekundære empiri udgøres af avisartikler og rapporter fra bl.a. TV2 OJ og Beskæftigelsesministeriet. På baggrund af projektet kan vi konkludere, at de juridiske ændringer, der har fundet sted i arbejdet med unge under 30 år uden en kompetencegivende uddannelse i forbindelse med kontanthjælpsreformen i 2014 består i, at kontanthjælpen blev afskaffet for unge under 30 år og erstattet af uddannelseshjælp. Uddannelseshjælpen svarer til SU satsen jf. LAS § 23 stk.2 pkt. 6, 7, 8, 9. De tidligere matchgrupper er blevet afskaffet og erstattes af nye kategoriseringer. Uddannelsesparate jf. LAB kap. 2, § 2, stk.12. og aktivitetsparate jf. LAB kap. 2 § 2, stk. 13. Fremover skal alle unge have et uddannelsespålæg. Pålægget er et udtryk for, at de unge hurtigst muligt skal starte i uddannelse jf. LAB § 21 b, stk. 3, pkt. 4, 5. Unge aktivitetsparate, der ikke har de nødvendige kompetence til at starte på en uddannelse, skal fremover visiteres aktivitetsparate og får retten til et aktivitetstillæg, når de deltager i et aktivt tilbud. Tilbuddet afhænger af, om de unge er hjemmeboende, udeboende eller forsørgere mv. jf. LAS § 24, stk. 3, 4, 5, 6. Hvis en borgere ikke lever op til de krav, som jobcenteret stiller dem, eller ikke møder op til aktiviteter, kan uddannelseshjælpen sættes under en skærpet rådighed i form af sanktion.

Fremover skal der tages udgangspunkt i det enkelte menneskes evner, kompetencer og konkrete udfordringer. Denne nye helhedsorienteret indsats har til mål at give socialrådgiveren nye rammer for sit arbejde, fordi indsatsen fremadrettet skal være mere helhedsorienteret og omfattende i arbejdet med målgruppen, end den hidtil har været.

Da kontanthjælpsreformen trådte i kraft blev Ungeguiden implementeret som et nyt tiltag, for uddannelseshjælpsmodtageren. X Kommune har valgt at placere Ungeguiden ved siden af Teknisk skole, fordi det kan være en fordel, at unge omgås et uddannelsesmiljø fremfor kommer på jobcenteret. Ungeguiden har to afdelinger med socialrådgivere og ungdomsuddannelsesvejledere, der har til mål at give de unge bedre rådgivning og vejledning, så de hurtigst muligt kommer i uddannelse. Derudover kan det konkluderes, at de økonomiske ændringer i forbindelse med kontanthjælpsreformen er, at ydelsen er faldet fra kontanthjælpsniveau til SU.

Derudover kan det konkluderes, at det kan være en udfordring for socialrådgiveren ikke at inddrage den økonomiske kapital, når der skal dannes et helhedsperspektiv af de unge under visitering. Ved at belyse den økonomiske kapital under den første visitationssamtale kan socialrådgiveren få bedre grundlag for at afgøre, hvornår den unge kan starte i uddannelse og dermed visitere korrekt under første samtale. Det kan også være en udfordring for socialrådgiverne, når de får pålagt de bureaukratiske retningslinjer at leve op til samtidig med, at de også har deres faglighed på spil. Ved at have klare og entydige arbejdsdelinger i organisationen har socialrådgiverne påtaget sig dele af det bureaukratiske handlingsrationale. Dette kan konkluderes på baggrund af, at informanterne bruger et internt arbejdsrapportering, hvilke oplysninger de ønsker belyst i relation til de unge i forbindelse med visitationen. Formålet er at etablere en ens sagsbehandling og et ensartet vurderingsgrundlag for de unge.

Det kan ydermere være en udfordring, når socialrådgivere skal gå på kompromis med deres faglige integritet og skøn, fordi de får nogle overordnede måltal, som de skal tage hensyn til. Skønnet begrænses gennem kommunerne yderligere retningslinjer og måltal, fordi socialrådgiverne herigennem får et incitament til at visitere borgerne til at være i en "bedre" tilstand, hvilket til slut går ud over borgerens retssikkerhed. Borgeren skal være aktiv i egen sag, og hvis socialrådgiveren ser på deres målgruppe og forventer, at de er aktive i egen sag på lige fod med andre, der er i samme målgruppe, kan man komme til at presse unge for meget. Socialrådgiverne kan opleve et krydspres, der står imellem, at unge skal være aktive i egen sag på baggrund af deres målgruppeindplacering, men samtidig kan de unge simpelthen ikke leve op til det krav, som uddannelsespålægget stiller til dem. Tværfagligt samarbejde kan være en udfordring under visitation, som kan medføre fejlvisitering. Udfordringen kan komme af, at der i samarbejdet med andre aktører kan være forskellige forståelser af en konkret sag. Det kan konkluderes, at socialrådgiverne har påtaget sig at efterleve et paradigmeskift fra job til uddannelse i forbindelse med kontanthjælpsreformen. Dette indebærer, at de udelukkende arbejder uddannelsesorienteret, hvilket de gør dagligt i arbejdet med unge under 30 år.

Litteraturliste

Bøger

Antoft, R., M.H. Jacobsen., Jørgensen, A., & Kristiansen, S. (2012). Hånd & Horisonter - tradition og nytænkning i kvalitativ metode. Syddansk Universitetsforlag.

Bundesen, Peter. (2006). Sociale problemer og socialpolitik. (3. Udg.). Syddansk Universitetsforlag.

Bundesen, P. (2011). Handlings- og styringsrationaler. I Bundesen, P., Cortzen, N., Drewniak, H., Hansen, C., Hansen, J.S., Klausen, J., & Klitmøller, A, (red.). Kommunal økonomisk styring (s. 51-58). København K: Hans Reitzels Forlag.

Ejrnæs, Morten. (2008). Teorier på forskellige niveauer som forudsætning for at forstå og forklare sociale problemer. I Ejrnæs, Morten, & Guldager, Jens, (red.), Helhedssyn og forklaring (s. 125-172). Gyldendal Akademisk Forlag.

- Fredslund, H. (2012). Den filosofiske hermeneutik - fra filosofi til forskningspraksis. I C. Nygaard, (red.), Samfundsvidenskabelige analysemetoder (s. 75-99). Frederiksberg C: Samfundslitteratur.
- Guldager, Jens. (2008). Komplementaritet og dialektik. I Ejrnæs, M., & Guldager, J, (red.), Helhedssyn og forklaring (s. 79-124). Gyldendal Akademisk Forlag.
- Højholdt, A. (2013). Tværprofessionelt samarbejde i teori og praksis. (1. udg.). Hans Reitzels Forlag.
- Järvinen, Margaretha. (2013). Pierre Bourdieu. I Andersen, Heine, & Kaspersen, B., Lars. (red.), Klassisk og moderne samfundsteori (s. 365-377). Hans Reitzels Forlag.
- Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend. (2009). Interview - introduktion til et håndværk. (2.udg.). København K: Hans Reitzels Forlag.
- Møller, Ø., Marie. (2012). Socialrådgivere i et krydspres. I Johansen, b., Martin. & Olesen, G. Søren. (red.), Professionernes sociologi og vidensgrundlag (s. 270-285). København K: Hans Reitzels Forlag.
- Møller, Ø., Marie. (2012). Socialrådgiverrollen under aktiveringspolitikken. I M. Järvinen., & N. Mik-Meyer, (red.), At skabe en professionel (s. 166-167). København K.: Hans Reitzels Forlag.
- Olesen, P., Søren. (2011). Helhedssyn nedefra - et bottom up-perspektiv på socialt arbejde. I Harder, M. & M. A. Nissan, (red.), Helhedssyn i socialt arbejde (s. 213-233). København K: Akademisk Forlag.
- Thagaard, Tove. 2004. Systematik og indlevelse – En indføring i kvalitativ metode. (1. Udg.). Akademisk Forlag.
- Thurén, T. (2008). Videnskabsteori for begyndere. (2. udg.). København: Rosinante.

Websider:

- 4.Beskæftigelsesministeriet. (2016a). Aftale om en reform af kontanthjælpssystemet – Hentet d. 31.03.2016 fra <http://bm.dk/da/Aktuelt/Politiske%20aftaler/Aftale%20om%20en%20reform%20af%20kontanthjælpssystemet.aspx>
- 5.Beskæftigelsesministeriet. (2016b). Aftale om en reform af kontanthjælpssystemet – Hentet d. 31.03.2016 fra <http://bm.dk/da/Beskaeftigelsesomraadet/Flere%20i%20arbejde/Kontanthjaelpsreform/Hove%20delementer%20i%20reformen.aspx>
- 6.Beskæftigelsesministeriet. (2016c). Hvad betyder reformen for dig, der er under 30 år og ikke har en uddannelse? - Hentet d. 31.03.2016 fra <http://bm.dk/da/Beskaeftigelsesomraadet/Flere%20i%20arbejde/Kontanthjaelpsreform/Overblik%20over%20kontanthjaelpsreglerne/Hvad%20betyder%20reformen%20for%20dig%20der%20er%20under%2030%20aar%20og%20ikke%20har%20en%20uddannelse.aspx>
- 7.Beskæftigelsesministeriet. (2015a). Lovforslag i høring om nyt kontanthjælpsloft. Hentet d. 27.05.2016 fra <http://bm.dk/da/Aktuelt/Nyheder/Arkiv/2015/12/Lovforslag%20om%20nyt%20kontanthjælpsloft%20sendt%20i%20horing.aspx>
- 8.Beskæftigelsesministeriet. (2015b). Ny aftale om refusion hjælper ledige i job – hentet d. 11.05.16 fra <http://bm.dk/da/Aktuelt/Pressemeddelelser/Arkiv/2015/02/Ny%20aftale%20om%20refusion%20hjalper%20ledige%20i%20job.aspx>
- Beskæftigelsesministeriet. (2014). Uddannelseshjælp: Regler for visitation af unge præciseres. - Hentet d. 12.04.2016 fra

<http://bm.dk/da/Aktuelt/Nyheder/Arkiv/2014/02/Uddannelseshjaelp%20Regler%20for%20v isitati on%20af%20unge%20praeciseres.aspx>

• Beskæftigelsesministeriet. (2014). Orienteringsskrivelse. Visitation - uddannelseshjælpsmodtagere - Hentet d. 03.05.16 fra [http://star.dk/~media/STAR](http://star.dk/~media/STAR/Files/Reformer/Kontanthjaelpsreformen/Orienteringsskrivelse- visitation-af-unge%20pdf.ashx)

[AR/Files/Reformer/Kontanthjaelpsreformen/Orienteringsskrivelse- visitation-af-unge%20pdf.ashx](http://star.dk/~media/STAR/Files/Reformer/Kontanthjaelpsreformen/Orienteringsskrivelse- visitation-af-unge%20pdf.ashx).

• Jobcenter.Silkeborg Kommune.dk. (2016). Organisation - Hentet d.11.04.16 fra

<http://jobcenter.silkeborgkommune.dk/Information/Organisation>

• Ordnet.dk. Den Danske Ordbog Moderne Dansk Sprog. (2016). Lokaliseret d. 14. 04.16 fra

<http://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=fordom>

• UU Silkeborg.dk. (2016). Unge over 18 - Hentet d. 11.04.16 fra

http://www.uusilkeborg.dk/flx/unge_over_18/

• Silkeborg kommune. (2014). Silkeborg får ny Ungeguide - Hentet d. 11.04.16 fra

<http://silkeborgkommune.dk/Borger/Boern-skole-og-familie/Nyheder-Boern-unge-og- familie/Silkeborg-faar-ny-Ungeguide?ca=true>

Rapporter hentet på nettet:

Ankestyrelsen. (2015) Ankestyrelsens praksisundersøgelse om Kommunernes visitation af unge under 30 år uden uddannelse - kontanthjælpsreformen. Hentet d.19.04.16 fra

<https://ast.dk/publikationer/praksisundersogelse-om-kommunernes-visitacion-af-unge-under- 30-ar-uden-uddannelse-kontanthjaelpsreformen>

Beskæftigelsesministeriet. (2013) Alle kan gøre nytte - Udspil til en kontanthjælpsreform. Hentet d. 01.04.2016 fra

<http://bm.dk/da/Aktuelt/Publikationer/Arkiv/2013/Alle%20kan%20goere%20nytte%20-%20udspil%20til%20en%20kontanthjaelpsreform.aspx>

Artikler i elektronisk tidsskrift:

• Avisen.dk. Unge arbejdsløse har flere tusinde til gode hos kommuner. (2015). Lokaliseret d. 08.05.16 fra [www.avisen.dk/unge-arbejdsloese-har-tusindvis-af-kr-til-gode-hos-](http://www.avisen.dk/unge-arbejdsloese-har-tusindvis-af-kr-til-gode-hos-k_317061.aspx?deck=C)

[k_317061.aspx?deck=C](http://www.avisen.dk/unge-arbejdsloese-har-tusindvis-af-kr-til-gode-hos-k_317061.aspx?deck=C)

• Frederiksen, Mette. (2013, 14. aug.). Mette F.: Mange unge på kontanthjælp er et stort problem hentet fra <http://politiken.dk/indland/politik/ECE2047999/mette-f--mange-unge-paa-kontanthjaelp-er-et-stort-problem/>

• Politiken.dk. Socialrådgivere: Kontanthjælpsreformen vil gøre flere unge fattige og hjemløse. (2013). Lokaliseret d. 03.05.16 fra <http://politiken.dk/indland/politik/ECE1907824/socialraadgivere-kontanthjaelpsreform-vil-goere-flere-unge-fattige-og-hjemloese/>

• Tv2oj.dk. Her er flest unge erklæret parate. (2014). Lokaliseret d. 28.04.16 fra

www.tv2oj.dk/artikel/196404:Randers--Her-er-flest-parate

• Tv2oj.dk – Jeg er ikke parat. (2014a). Lokaliseret d. 28.04.16 fra

www.tv2oj.dk/artikel/196412:Randers----Jeg-er-ikke-parat Artikel i trykt tidsskrift

• Møller, Ø., Marie. (2016). KORA: Målstyring fremmer bureaukratisk tjekliste-adfærd. Socialrådgiveren, (06), 12.

Lovgivning:

Lov om en aktiv beskæftigelsesindsats. Lovbekendtgørelse nr. 807 af 1. juli 2015.

Lov om en aktiv socialpolitik. Lovbekendtgørelse nr. 806 af 1. juli 2015

Udsatte børn blandt mange professionelle – et indblik i tværfaglighedens muligheder og udfordringer

Af Marie Rasmussen – professionsbachelor i socialt arbejde, juni 2016

Resume

I dette bachelorprojekt har jeg med afsæt BUM-modellen¹⁰ undersøgt tværfaglighedens muligheder og udfordringer imellem myndighedssocialrådgivere og familiebehandlere i x-kommune. Metodisk tog denne opgave afsæt i vignetmetoden, hvorfor opgavens omdrejningspunkt var en fiktiv case/vignet omhandlende en potentiel familiebehandlingssag. Ud over casen bestod empirien også af kvalitative spørgeskemaer, der blev udfyldt af begge afdelinger.

På baggrund af opgavens empiri har dette projekt undersøgt hvilke udfordringer og muligheder, der kan være i tværfagligt samarbejde mellem myndighed og udfører, samt diskuterede hvorvidt tværfagligt samarbejde kan siges at sikre kvaliteten i indsatsen efter SEL § 52.3.3.

Casen bidrog til at identificere fagpersonernes problemforståelser, holdninger og perspektiver, som i analyseafsnittet analyseres ud fra Øyvind Kvellos inddeling af problemer i *primære, sekundære og tertiære*. Desuden gav jeg et bud på, hvad fagpersonernes problemforståelser, kan siges at være betinget af, blandt andet gennem inddragelse af Pierre Bourdieus begreber *habitus og doxa*. Projektet eksemplificerede hvorledes, fagpersonernes problemforståelser både kan berige og udfordre det tværfaglige samarbejde.

Indledning

I en tid med stigende kompleksitet og med øgede krav om helhedsorienterede indsatser ift. komplekse sociale problemer, hvilket involverer forskellige aktører og professioner og fag, ses der et øget fokus på det tværfaglige samarbejde (Hougaard og Højbjerg, 2015, s 356). Bl.a. antydes det i SEL § 46.2, at tværfagligt samarbejde er et vilkår for at tilrettelægge en helhedsorienteret indsats. I takt med stigende specialisering bliver tværfagligt samarbejde derfor en nødvendighed.

Begrebet tværfagligt samarbejde er et omdiskuteret fænomen, og kan siges at rumme både muligheder og udfordringer.

*"Når det tværfaglige samarbejde lykkes giver det mulighed for, at der dannes ny og merviden omkring en problemstilling. En udfordring kan dog være, at få det til at lykkes".*¹¹

Sådan skriver en børnerådgiver til spørgsmålet om, hvilke udfordringer og muligheder der er i forbindelse med det tværfaglige samarbejde. Dette citat anses for essensen i opgaven, da denne udmelding kan siges at rumme formålet med tværfagligt samarbejde samtidig med, at den tydeligt indikerer, at tværfagligt samarbejde også rummer udfordringer.

I Morten Ejrnæs' vignetundersøgelse, *Faglighed og tværfaglighed* (2006), fremgår det, at de fagpersoner, eksempelvis socialrådgivere, sundhedsplejersker, pædagoger osv., der arbejder med

¹⁰der beskriver bestiller- og udførerrollen,

¹¹Citaterne uden kildeangivelse er alle fra min empiri

børn og familier ikke altid er enige ift. hvordan udsatte børn hjælpes bedst muligt. Ejrnæs peger på holdningsmæssige uenigheder, herunder vurderinger og forslag til indsatser, samt uoverensstemmelser om, hvorledes sager bør drøftes. (Ejrnæs, 2006).

Det er værd, at påpege at den omtalte undersøgelse *"Faglighed og tværfaglig"* er 10 år gammel, og der i forbindelse med indførelsen af Barnets reform i 2011 er kommet meget mere fokus på at styrke det tværfaglige samarbejde. (Socialstyrelsen, 2011). Det antages, at der stadig er udfordringer i praksis på af trods øget prioritering og fokusering på tværfaglighed.

Problemformulering:

Hvilke udfordringer samt muligheder ligger der i det tværfaglige samarbejde mellem myndighed og udfører, og hvorledes får tværfagligheden betydning for kvaliteten af indsatsen efter SEL § 52.3.

Begrebsdefinition af tværfagligt samarbejde:

Jeg har valgt at følge Andy Højholdts definition af tværfagligt samarbejde.

"Tværfagligt samarbejde er betegnelsen for fags samarbejde. Et fag er en samling af metoder, viden, redskaber og færdigheder inden for et særligt område med eget vidensniveau, egen metode og egen praktisk mestring" (Højholdt, 2016 : 67).

I projektrapporten har jeg bragt en mere uddybende forklaring på, hvorfor denne definition er valgt.

Videnskabsteoretisk tilgang – Hermeneutikken

Den hermeneutiske tilgang er velegnet til undersøgelsen, da projektet tager afsæt i kvalitativ empiri fra x-kommunes familieafdeling og søger indsigt i medarbejdernes subjektive erfarings- og livsverden (Juul og Pedersen (2012), s 13). Forforståelse er centralt i forbindelse med den hermeneutiske tilgang, og derfor er det i projektrapporten beskrevet, at forforståelsen bl.a. udspringer af egne praktikerfaringer fra de to afdelinger.

Empiri og analysestrategi

Empirien består af 11 skriftlige besvarelser, 5 fra familiebehandlingen og 6 fra myndighedsrådgiverne (herefter omtalt som børnerådgivere). Spørgeskemaerne rummer i alt 13 åbne spørgsmål. For at skabe overblik over empirien, har det været nødvendigt at behandle dataene ud fra en systematisk analysestrategi. Første del af analyseprocessen har bestået af et informationsammendrag af alle svarene. Dernæst er der på baggrund af svarene udpeget tendenser i materialet, således at det efterfølgende har været muligt at sammenligne besvarelserne fra hhv. myndighed og udfører.

Med afsæt i sammenlignelige data indeholder analysen derfor elementer fra den komparative analysestrategi (Thagaard, 2010. s 87). Den komparative metode anvendes til, at udpege ligheder

og/eller forskelle mellem de to afdelinger, og sammenholder om der kan identificeres særlige trends ud fra besvarelsene.

BUM-modellen som forståelsesramme for tværfagligt samarbejde.

Bestiller – Udfører – Modtager, BUM-modellen anvendes som en overordnet forståelsesramme for samarbejdet mellem børnerådgivningen (B) og familiebehandlingen (U) og er særlig anvendelig til at forstå og adskille rollerne mellem myndighed og leverandør. BUM er således et vilkår for det tværfaglige samarbejde (Hougaard og Højbjerg, 2015, s 50). Børne- og ungeområdet, der oftest rummer komplekse og omfangsrige sociale problemer kræver, at der opereres med den *modificerede BUM-model*, der både rummer en klar adskillelse samtidig med en dialogbaseret adskillelse. (Posborg mfl., 2013, s 349). BUM-modellen bliver således et vilkår for det tværfaglige samarbejde og betinger, at samarbejdet kræver dialog mellem aktørerne.

Kort gengivelse af casen

Casen, der indgår som en del af projektets empiri, er central for læserens forståelse, og det er på baggrund af denne sag, det tværfaglige samarbejde mellem børnerådgivningen og familiebehandlingen bliver aktuelt i forbindelse med eventuel iværksættelse af familiebehandling efter SEL § 52. Familien består af mor, far, lillebror (5år) og storesøster Mia (8år). Forældrene blev skilt for et år siden, og forældresamarbejdet er præget af mange skænderier og uoverensstemmelser i forhold til børnene. Mias skoleudtrykker, i en underretning, bekymring for Mias trivsel og hendes manglende deltagelse i skolen. Skolen har gennem længere tid observeret, at Mia har ændret adfærd. Fra udadvendt til indadvendt både i sociale og faglige sammenhænge. Derudover er skolen blevet bekendt med, at Mia nogle aftener er overladt til sig selv, da hendes mor ofte falder i søvn på sofaen. Ligeledes antydes det i casen, at far muligvis kan have et alkoholproblem, samt at mor virker nedtrykt og opgivende. Lillebror beskrives som udadreagerende over for mor og Mia, hvilket er vanskeligt for mor at håndtere. Forældrene fremstår samarbejdsvillige og vil deres børn det bedste, men samtidig oplever forældrene, at det er skamfuldt, at kommunen er opmærksom på dem.

Muligheder og udfordringer ved det tværfaglige samarbejde

Besvarelsene giver flere bud på både udfordringer og muligheder. Der er særligt 3 udfordringer, der gentages i samtlige besvarelser. Det er travlhed, uenighed om foranstaltningens tilstrækkelighed, samt forskellige problemforståelser.

Travlhed, tidspres, ventetid og ventelister er gentaget i 4 af besvarelsene, heraf 3 familiebehandlere og 1 rådgiver. Eksempelvis skriver en familiebehandler, *"Det er udfordrende, at alle har travlt og det kan være svært at mødes"*. Citatet antyder, at travlheden går begge veje, idet citatet omtaler alle, her tolket som alle fagpersoner. I forbindelse med ventetid beskrives det, at der kan være lang

ventetid ift. at få fat på en rådgiver, og situationen i familien kan derved nå at ændre sig og blive mere problematisk.

Udfordringen om foranstaltningens tilstrækkelighed er udelukkende nævnt af familiebehandlingen som en udfordring, hvoraf 3 af familiebehandlerne nævner dette. En familiebehandler har noteret:

"Det er udfordrende, hvor familiebehandlingen vurderer, at indsatsen ikke er den rigtige – viser ingen effekt, men rådgiver ønsker omvendt at intensivere. Af og til synes rådgiverne, at vi skal blive i sagerne, fordi de ellers ikke ved, hvad de skal stille op".

Det er bemærkelsesværdigt, at denne tendens kun er beskrevet af familiebehandlingen, og det kan derfor konstateres, at det ikke opleves som en gensidig udfordring for begge afdelinger.

Den tredje udfordring om forskellige problemforståelser nævnes af 8 ud af 11 mulige, heraf 5 familiebehandlere og 3 rådgivere. Det giver derfor et billede af, at forskellige problemforståelser er en udfordring i det tværfaglige samarbejde mellem myndighed og udfører i x-kommunes familieafdeling. Hovedsageligt beskrives denne udfordring med udgangspunkt i forskellighed i sagens håndtering, perspektiver og mål.

"Det er udfordrende når myndighed tænker praktisk pædagogisk støtte, mens familiebehandlingen tænker terapeutisk hjælp som det første" (familiebehandler).

"Det kan være udfordrende, når jeg oplever, at familiebehandlingen griber arbejdet i familien an på en helt anden måde end det var tænkt og vurderet fra min side" (myndighedsrådgiver).

De 2 citater eksemplificerer, at der i praksis forekommer forskellige vurderinger ift. indsatsområde for familien. Alt efter fagpersonens problemforståelse vurderes der nogle gange forskelligt, ift. hvilket indsatsområde, der skal arbejdes med, som det første. Det kan derfor siges, at forskellig problemforståelse mellem myndighed og udfører, kan være udfordrende for det tværfaglige samarbejde. Besvarelserne giver også udtryk for andre udfordringer bl.a. manglende kommunikation, mangelfuldt papirarbejde (§ 50/§140) og manglende statusbeskrivelser fra familiebehandlingen. Ligesom geografisk adskillelse, effektmåling og økonomi også nævnes som udfordringer. Disse temaer er dog ikke benævnt af flere end en til to svarpersoner, men må dog stadig kunne siges, at være udfordringer, der kan have en direkte eller indirekte indvirkning på samarbejdet mellem de to afdelinger.

På trods af, at forskellige problemforståelser ovenfor er identificeret som en udfordring, i talesættes dette også som et af tværfaglighedens muligheder. Alle svarpersonerne har noteret, at tværfaglighed blandt de professionelle udbreder en større forståelse for problematikkerne i familien.

"Tværfagligt samarbejde giver mulighed for, at forstå problematikkerne i familierne ud fra forskellige perspektiver og med flere nuancer" (socialrådgiver)

Yderligere nævnes det, at tværfagligt samarbejde supplerer og muliggør en helhedsorienteret indsats. Ligeledes peger besvarelserne på, at rollefordelingen mellem myndighed og udfører opleves som en mulighed ved det tværfaglige samarbejde. 4 familiebehandlere og 2 børnerådgivere formu-

lerer, at de oplever rollefordelingen samt forskellige positioner som værende til gavn for indsatsen men også for samarbejdet. I forlængelse heraf bliver det også noteret, at det er vigtigt med rollefyldthed, således at der er forståelse og bevidsthed omkring egen og andres rolle. Ligesom tværfaglighed muliggør dialog og sparring på tværs af faggrupper, herunder med benævnelsen ”*team-samarbejde – at man ikke er alene i sagerne*”.

Problemstillinger i casen

Der er ud fra besvarelserne fra svarpersonerne identificeret 7 problemstillinger i casefamilien. Ud fra databehandlingen kan der ses en tendens til, at særligt 4 problemstillinger er hyppigt nævnt både af børnerådgiverne og familiebehandlerne. Det er problemstillinger som børnenes mistrivsel, forældrenes manglende forældresamarbejde, mors mentale tilstand og fars alkoholforbrug. Det samlede svarresultat underbygger antagelsen om, at tværfagligt samarbejde udløser større forståelse af familiebilledet, da de enkelte fagpersoner bidrager med hver deres perspektiv på sagen. Øyvind Kvello beskriver delingen af problemer i *primære, sekundære og tertiære* og beskriver problemerne ud fra en cirkulærårsagsforklaring. Kvello definerer primærproblemer, som problemer der er knyttet til barnet, men i børnesager vil primærproblemer oftest være problemer hos omsorgspersonerne, herunder psykiske lidelser, misbrug samt vedvarende højt konfliktniveau. Sekundærproblemer bliver defineret som en form for symptom/følgevirkning pga. primærproblemets tilstedeværelse eksempelvis adfærdsvanskeligheder, utryk tilknytning og angst. Når sekundære problemer har varet i en periode viser de negative konsekvenser sig ofte, hvilket kaldes tertiære problemer, såsom skolefravær, selvskadende adfærd, misbrug og kriminalitet. (Kvello, 2013 s. 42).

I Besvarelserne forekommer der en divergens i forhold til, hvad de enkelte svarpersoner antager som det primærproblem. 4 interviewpersoner peger på forældrenes manglende samarbejde/forældrekonflikter. 5 andre respondenter noterer, at det er børnenes mistrivsel, hvorimod de to sidste peger på moderens psykiske tilstand som hovedproblemet.

Med udgangspunkt i Kvellos inddeling kan det siges, at primærproblemet i familien må være forældresamarbejdet og forældrenes egne problematikker, hvortil Mias og lillebrors tegn på mistrivsel er et symptom herpå, og derfor kan kaldes sekundærproblemer.

Vurderinger på mulige tiltag

Af opgavens analyse fremgår det, at der er enighed såvel som uenighed, i blandt respondenterne, om de socialfaglige vurderinger i forbindelse med valg af foranstaltningstyper. Der viser sig, en tendens til at alle svarpersonerne fordeler sig to grupper - en gruppe der stemmer for § 11-forløb og en gruppe, der stemmer for § 50-undersøgelse med henblik på at kunne iværksætte familiebehandling efter § 52.3. Det konstateres dermed, at der forekommer holdningsforskelle i mellem de adspurgte fagpersoner.

i Morten Ejrnæs' undersøgelse ”*Faglighed og tværfaglighed*”, konkluderes det, at uenigheder,

holdningsforskelle og forskellig problemopfattelse vil være lige så udbredte inden for egen faggruppe som i det tværfaglige forum. (Ejrnæs, 2006 s. 200-209). Dette viser sig også at være tilfældet i x-kommunes familieafdeling i forbindelse med vurderingen af foranstaltningstyper samt identifikationen af problemer. Analysen har dermed identificeret uenighed og enighed i tværfaglige såvel som monofaglige sammenhænge.

Hvordan kan problemforståelserne forstås ud fra begreberne habitus og doxa

Bourdieu kalder habitus for "en internaliseret historie, der lejres i praktiske dispositioner" (Bourdieu, 2007, s 14). Dette begreb er anvendeligt, da habitus påvirker den måde ethvert individ tænker, vurderer, føler og handler på (Wilken, 2011, s 44). Dvs. at habitus er en integreret del af for forståelsen. Habitus er et produkt af socialiseringen, hvor både primær socialisering som eks. opdragelse, men også sekundær socialisering i form af uddannelse er vigtig for dannelsen af de dispositioner/forståelser, som individer handler i forhold til. Bourdieu kalder denne sondring for hhv. *individue*l og *kollektiv habitus*, som vil have en gensidig påvirkning af hinanden og derved tilsammen udgør den overordnet betegnelse for habitus. (Bourdieu, 2007 s. 94).

Det kan derfor antages, at respondenternes habitus har betydning for, hvordan de anskuer problemerne i casen, samt hvilken form for støtte, de vurderer, familien har behov for. Dermed kan habitus være med til at betinge, hvilke løsninger svarpersonerne betragter som mulige. Dvs., at børnerådgiverne eller familiebehandlere forstår problemerne inden for den ramme, som deres habitus definerer. Med udgangspunkt i ovenstående forståelse af habitus som et produkt af socialiseringen må det derfor kunne antages, at de fagprofessionelles uddannelsesbaggrund indvirker på deres såkaldte *kollektive habitus*, hvorfor det ligeledes er relevant at inddrage begrebet om doxa Bourdieu oversætter doxa med, centrale læresætninger eller antagelser, som er specifikke inden for afgrænsede arbejdsfelter (Bourdieu, 1999).

Den kollektive habitus, kan ifølge Bourdieu, også siges at være påvirket af feltets doxa, som er indlejret i uddannelsen, hvad end det er socialrådgiver, pædagog eller psykolog. I denne opgave er det ikke direkte professionsadskilt, men afgrænset til at fokusere på myndighed og udfører. Det kan derfor siges, at der inden for myndighedsrollen og udførerrollen vil eksistere en forskellig doxa ift. rolle- og ansvarsfordeling. I besvarelserne fremgår det, at der er et forskelligt perspektiv, som kan tolkes til at omhandle forskellig doxa i de to undersøgte afdelinger.

"Vores familieperspektiv i familiebehandlingen er til tider udfordret, da rådgiver har en tendens til at fokusere på barnet" (familiebehandler)

Casen har gjort det muligt at identificere fagpersonernes problemforståelse, og det viser et klart billede af, at forskellighederne både eksisterer inden for og uden for egen faggruppe. Det kan derfor konstateres, at uenigheder ikke kun finder sted i tværfaglige sammenhænge, men i lige så høj grad i monofaglige dialoger. Det betyder, at forskellig doxa inden for uddannelserne ikke alene er medvirkende til fagpersonernes uenigheder. Det er i lige så høj grad den enkelte fagperson, der

bidrager med fortolkninger, forståelser og vurderinger, hvorfor det kan siges, at habitus har større betydning end feltets doxa for uenighederne.

Hvilken betydning har tværfaglighedens udfordringer for samarbejdet og for indsatsen?

Mangelfuldt papirarbejde og dokumentation kan være problematisk for det tværfaglige samarbejde, da papirarbejdet er afgørende for begge fagpersoners arbejde i familien. En mangelfuld handleplan fra børnerådgiveren i myndighedsafdelingen kan være problematisk for familiebehandlingen, da handleplanen både fungerer som samarbejdskontrakt mellem bestiller og udfører og kan betragtes som familiebehandlings arbejdsbeskrivelse/arbejdsredskab i forhold til familien. Samtidig er statusbeskrivelser fra familiebehandlingen afgørende for børnerådgivernes arbejde, da skrivelserne og opfølgning jf. SEL § 70 er rådgivernes mulighed for, at vurdere om indsatsen stadig er formålstjenlig. Mangelfuldt papirarbejde kan derfor have betydning for fagpersonernes monofaglige arbejde, og dermed også influere på det gensidige tværfaglige samarbejde.

Uenigheder kan til dels lyde negativt, men i tværfaglige sammenhænge postulerer Morten Ejrnæs, at uenighed i tværfagligt samarbejde er et grundvilkår for konstruktivt samarbejde (Ejrnæs, 2006). Ejrnæs mener dermed, at uenigheder blot skal opfattes som konstruktive i samarbejdende situationer. En børnerådgiver skriver hertil:

"Det er vigtigt, at de fagpersoner, der er en del af det, er deltagende og ikke kommer til at sidde og ville overbevise andre omkring deres synspunkt er det "sande billede".

Hertil mener en familiebehandler, *"at uenigheder kan være konstruktive, så længe der tales konstruktivt om det"*.

I besvarelsenerne nævnes det, at uenigheder desuden kan være problematiske, når de ikke bliver italesat. Dette giver risiko for, at myndighed og familiebehandler i stedet kommer til at arbejde parallelt og ikke taler sammen undervejs. Denne samarbejdsform kan siges at minde om flerfagligt samarbejde i stedet for tværfagligt. Manglende kommunikation vanskeliggør, at kunne sikre kontinuitet for barnet i de sociale indsatser (Socialstyrelsen, 2011 s. 181). Kontinuitet er et af nøgleordene i Barnets Reform, og reformen antyder, at tværfagligt samarbejde netop skal sikre sammenhæng, helhed og kvalitet i indsatsen.

Om den enkelte opfatter uenighed som udfordrende eller udviklende vil altid være en individuel opfattelse og muligvis afhænge af den enkeltes habitus. En rådgiver peger på, at ordet forstyrrelse frem for uenighed er mere passende.

"Jeg vil bruge ordet forstyrrelse frem for uenighed. Hvis formålet med det tværfaglige samarbejde er at skabe ny eller merviden, så er der behov for en tilpas forstyrrelse, dog skal forstyrrelsen være tilpas lille, da der ellers er risiko for, at man lukker af, hvis forstyrrelsen er for stor".

Ud fra dette citat kan det tolkes, at ordet uenighed kan betragtes som synonym med ordet forstyrrelse. Hvis der ikke er forstyrrelser eller uenigheder i et tværfagligt samarbejde, kan dette også

være bekymrende, idet der er risiko for, at nogle perspektiver/nuancer ikke er blevet set eller undersøgt. Yderligere antyder citatet, at forstyrrelsen ej heller må være for stor, da der kan være risiko for, at fagpersonerne "lukker af".

Tværfagligt samarbejde og kvalitet for indsatsen

I tidsskriftsserien – "Uden for nummer", udgivet af Dansk Socialrådgiverforening, er der i en artikel fokus på kvalitet i socialt arbejde. I denne artikel anføres det, at kvalitet i socialt arbejde fremstår komplekst og kan være vanskeligt at måle på. (Henriksen, 2006:5) På nuværende tidspunkt findes der ingen undersøgelser om, hvorvidt tværfagligt samarbejde har en effekt for børn og deres familier (UCL mfl., 2015:81), og alligevel postuleres det, at der i samfundet hersker en overbevisning om, at "samarbejde er godt". Oplevelsen af hvad der er godt eller skidt, kan siges at være individuel, og dermed er oplevelsen af kvalitet afhængig af subjektet (Henriksen, 2006:10).

Dette bachelorprojekt har vist, at problemopfattelsen og rollefordelingen blandt andet kan opleves som udfordrende. Disse udfordringer kan også bruges i forbindelse med, at diskutere kvalitet for indsatsen. Jeg valgte at anskue tværfaglighed som sikkerhed og kvalitet for fagpersoner såvel som familierne. Tværfagligt samarbejde kan både være medvirkende til at sikre, at familiens problemstillinger bliver nuanceret ud fra forskellige fagperspektiver, hvilket kan siges, at være kvalitet for de deltagende fagpersoner, men også som en form for garanti, sikkerhed og kvalitet for familierne.

En børnerådgiver skriver: *"Forskellig problemforståelse er med til at kvalificere mine vurderinger"*. Tværfagligheden styrker således de enkelte involverede fagpersoners arbejde, og bidrager samtidig til at kunne yde en helhedsorienteret indsats (jf. SEL § 46 stk. 2), der vil sikre kontinuitet og helhed for familierne. Yderligere kan det siges, at tværfagligheden og dens mulighed for rollefordeling ud fra BUM-modellen, også kan have indvirkning på kvaliteten. Hertil beskriver en familiebehandler, at rollefordelingen kan siges at være til gavn for indsatsen og familierne.

"Jeg oplever, at det er vigtigt, at jeg som familiebehandler ikke træffer afgørelse vedr. familien, men kan stille mig i baggrunden, så jeg stadig kan komme i hjemmet og bevare en tillidsrelation – uden myndighedsfunktion".

Kritikere vil mene, at der kan ligge et paradoks i, at det er børnerådgiveren, der har beslutningskompetencen og træffer afgørelser vedrørende familien, men at det som oftest er familiebehandleren, der kender familierne bedst. Dette paradoks er på mange måder et grundvilkår for det sociale arbejde, men det er også et paradoks med åbenlyse udfordringer for det tværfaglige samarbejde. Paradokset har særlig relevans i forbindelse med kvalitet i indsatsen, og der kan siges både at være fordele og ulemper forbundet hermed. Rollefordelingen gør, at børnerådgiveren i særdeleshed er afhængig af løbende dialog med familiebehandleren, for at børnerådgiveren med sit helhedssyn, har de bedste vilkår for at kunne træffe velbegrundede afgørelser for familien. Det kan derfor være problematisk, hvis statusbeskrivelserne ikke er fyldestgørende, eller hvis samarbejdet er præget af manglende kommunikation. Paradokset kan være uproblematisk i de situationer, hvor

familiebehandleren løbende beskriver de aktuelle problemstillinger, ligesom der løbende afholdes opfølgingsmøder jf. SEL § 70, så børnerådgiveren derved også er velinformeret omkring den aktuelle situation i familien. I sådanne situationer er paradokset uproblematisk, men det kræver dog tæt kontinuerlig dialog og sparring imellem bestiller og udfører, for at rollefordelingen sikrer og øger kvaliteten i det tværfaglige samarbejde og dermed i indsatsen.

Konklusion

Sammenfattende konkluderede jeg i projektet, at samarbejde på tværs af faggrupper kan være berigende og samtidig udfordrende for det tværfaglige samarbejde. Børnerådgivningen og familiebehandlingen i x-kommune har med sin deltagelse i spørgeskemaundersøgelsen bidraget til at synliggøre nogle af tværfaglighedens muligheder og udfordringer.

I besvarelsene gives der udtryk for flere udfordringer, og særligt 3 faktorer gentages i samtlige besvarelser. Det er travlhed, uenighed om foranstaltningens tilstrækkelighed samt forskellige problemforståelser. Ligeledes giver besvarelsene også udtryk for at manglende kommunikation, mangelfuldt papirarbejde, herunder § 50/§140 og statusbeskrivelser, geografisk adskillelse, effektmåling og økonomi, er udfordringer, der kan have en direkte eller indirekte indvirkning på samarbejdet mellem de to afdelinger. Derudover er der også nævnt rollefordeling og overinvolvering som en udfordring. Uenigheder og forskellige problemforståelser er både nævnt som udfordringer og som en af tværfaglighedens muligheder. Fagpersonernes forskellige problemforståelser giver mulighed for at nuancere og tilføje nye dimensioner på problemstillingen i familien, hvilket vil muliggøre en helhedsorienteret indsats. Forskellige problemforståelser er her identificeret ud fra casen, og har været medvirkende til at få synliggjort nogle af de uenigheder, der kan opleves i praksis i forbindelse med en potentiel kompleks familiebehandlings sag.

Respondenterne har været uenige om familiens primærproblem, hvilket også kan have betydning for vurderingen af valg af indsats og mulige tiltag, herunder bevilling af § SEL § 11.3 eller familiebehandling efter SEL § 52.3.3.

Analysen har vist, at uenighederne både kan vise sig i tvær- og monofaglige sammenhænge. Det betyder at fagpersonernes vurderinger og problemforståelser ikke kun er betinget af uddannelsesbaggrund, men kan også forstås ud fra Bourdieus habitus- og doxabegreb, idet habitus angiveligt påvirker ethvert individs tanker, vurderinger og handlinger.

Desuden kan det konkluderes, at den modificerede BUM-model, med rollefordeling mellem bestiller og udfører, både er nævnt som en udfordring, men samtidig giver den også mulighed for et konstruktivt tværfagligt samarbejde. Rollefordelingen kan give mulighed for, at fagpersonerne kan indtage forskellige positioner i familien. Familiebehandleren, uden myndighed, kan have større mulighed for at få skabt en god og tillidsfuld relation til familien, hvorved relationen kan være afgørende for, at familien er i stand til at arbejde hen imod målet for indsatsen. Rollefordelingen kan dog opleves som paradoksal idet beslutningerne tages af børnerådgiveren, som oftest har mindst

kendskab til familien. For at rollefordelingen kan være konstruktiv for det tværfaglige samarbejde og sikre kvalitet i indsatsen, fordrer det fyldestgørende statusbeskrivelser og kontinuerlig opfølgning (jf. SEL § 70) således, at børnerådgiveren er velinformeret til at kunne træffe veldokumenterede afgørelser for familien. Rollefordelingen og BUM-modellen gør, at bestiller og udfører er afhængige af hinanden som samarbejdspartnere. Desuden har rollefordelingen også betydning for, at børnerådgiveren kan bevare sit helhedssyn. Samtidig er denne ikke på samme måde i risiko for at lade sig overinvolvere i familien. Derved kan det konkluderes, at rolleinddelingen og opdeling af specialfunktioner i det sociale arbejde kræver tæt og kontinuerligt tværfagligt samarbejde i mellem bestiller og udfører for, at kunne sikre kvaliteten i samarbejdet og dermed i indsatsen jf. SEL § 52.3.3

Yderligere kan det konkluderes, at der i et tværfagligt samarbejde er behov for en tilpas "forstyrrelse"/uenighed for at kunne nuancere familiebilledet. Uenigheder bør ifølge Ejrnæs (2006) opfattes som konstruktive for det tværfaglige samarbejde, idet der ved enighed er risiko for, at problemet ikke er tilstrækkeligt afdækket. Flere perspektiver på samme familie skal ses som en form for læring og udvikling, hvilket i sidste ende er med til at give familien de bedste muligheder. Tværfagligt samarbejde kan dermed øge den socialfaglige kvalitet i samarbejdet og samtidig sikre kvaliteten i indsatsen.

Samlet set kan det konkluderes, at ingen kan alt, men alle kan noget – tværfaglighed er et vilkår og en nødvendighed for socialt arbejde, der rummer kompleksitet. For at sikre mest muligt kvalitet i samarbejdet og dermed indsatserne er det nødvendigt med god kommunikation, løbende og kontinuerligt sparring og et fleksibelt samarbejds miljø.

Litteraturliste

Bøger:

- Antoft, Rasmus & Salomonsen, Heidi Houlberg (2007): *Det kvalitative casestudium*. I Antoft, Rasmus, Jacobsen, Michael Hviid, Jørgensen, Anja og Kristiansen, Søren (2007): *Håndværk og Horisonter*. Odense Syddansk universitetsforlag
- Bo, Karen-Asta, Guldager, Jens, Zeeberg, Birgitte (2011): *Udsatte børn – et helhedsperspektiv*. Akademiskforlag
- Bourdieu, Pierre (1999): *The Weight of the world*. Cambridge. Polity Press
- Bourdieu, Pierre (2007): *Pierre Bourdieu – den praktiske sans*. Hans Reitzels Forlag.
- Ejrnæs, Morten (2006): *Faglighed og tværfaglighed – vilkårene for samarbejdet mellem pædagoger, sundhedsplejersker, lærer og socialrådgivere*. Akademisk Forlag. 2. Udgave.
- Hougaard, Maiken & Højbjerg, Lisbet (2015): *Socialt arbejde med børn, unge og familier*. Hans Reitzels Forlag
- Højholdt, Andy (2010): *Den tværprofessionelle praktiker – om udvikling og tværprofessionelt pædagogisk arbejde*. 1 udgave 2. oplag. Hans Reitzels forlag
- Højholdt, Andy (2016): *Tværprofessionelt samarbejde i teori og praksis*. 2. udgave, 1 oplag. Hans Reitzels forlag
- Juul Hansen, Steen (2014): *Professionelle i velfærdsstaten*. 2. udgave. Hans Reitzels Forlag.
- Juul, Søren og Pedersen, Kirsten Bransholm (red.) (2012): *Samfundsvidenskabernes videnskabs-teori*. 1. udgave Hans Reitzels forlag..
- Järvinen, Margaretha (2013): *Pierre Bourdieu*. I Andersen, Heine og Kaspersen, Lars Bo (Red.) (2013): *Klassisk og moderne samfundsteori*. 5 udgave. Hans Reitzels forlag.

Järvinen, Margaretha, Larsen, Jørgen Elm og Mortensen, Nils(2002): Det magtfulde møde mellem system og klient – teoretiske perspektiver. Aarhus universitetsforlag

Kvale, Steiner og Brinkmann, Svend (2015): *Interview – det kvalitative forskningsinterview som håndværk*. 1. oplag. 3. udgave.Hans Reitzels forlag.

Kvello, Øyvind (2013) *Børn i risiko*. Frederiks Berg. SL-forlagene

Launsø, Layla og Rieper, Olaf (2011): *Forskning om og med mennesker*. 5. udgave.Nyt Nordisk forlag

Nyggard, Claus (red) (2005): *Samfundsvidenskabelige analysemetoder*.1. udgave. Forlaget Samfundslitteratur.

Nørrelykke, Helle, Zeeberg, Birgitte, & Ebsen, Frank (2011). Myndighed og leverandør: Samspil og aftaler i socialt arbejde med udsatte børn og unge. (Socialt arbejde; Vol. 2011, Nr. 13). Frederiksberg: Institut for Socialt arbejde - skriftrække. Metropol

Posborg, Rikke, Nørrelykke, Helle &Antczak, Helle (2013): *Socialrådgivning og socialt arbejde*. 2. udgave, 1. oplag. Hans Reitzels forlag.

Ramian, Knud (2007): *Casestudiet i praksis*. Academica forlag 1. Udagve

Socialstyrelsen (2014): *Barnets velfærd i centrum – ICS-Håndbog*. VIA Univesity College. 4. udgave

Socialstyrelsen (2011): *Håndbog om Barnets Reform*. 3. oplag

Thagaard, Tove (2010): systematik og indlevelse – en indføring i kvalitativ metode. 1 udgave, 4. oplag.Akademisk forlag.

UCL, UCSJ, VIA & metropol (2015): *Børn og unge på tværs - undervisning i tværprofessionelt samarbejde på professionsbacheloruddannelserne*. NUBU. 1. oplag

Villumsen, Anne-Marie (2011) *Trivselmetoden – til samarbejde mellem pædagog og socialrådgiver om tidlig indsats*. AarhusViaSysteme

Wilken, Lisanne (2011). *Bourdieu for begyndere*. Samfundslitteratur. 2. Udgave

Love og vejledninger:

Lovbekendtgørelse (LBK) nr. 1284 af 17. november 2015: *Lov om Social Service*
Vejledning om særlig støtte til børn og unge og deres familier, (vejledning nr. 3 til serviceloven), Nr. 9007 af 7. januar 2014, Social-, Børne- og integrationsministeriet.

Hjemmesider:

Socialstyrelsen (2015) <http://socialstyrelsen.dk/tvaergaende-omrader/dokumenterede-metoder-born-og-unge/om-dokumenterede-metoder/pmt0>
Dateret d. 27/4 2016

Artikler/tidsskrifter:

Henriksen, Jesper. (2006) kvalitetsudvikling – mellem kompleksitet, standardisering og evidens.
Uden for nummer: tidsskrift for forskning og praksis i socialt arbejde, 7. årgang(13), s 4-15.
Hentet fra: www.socialraadgiverne.dk/Files/Filer/Publikationer/Udenfornummer/13-UdenForNummer.pdf

Kamp, Mikkel (2012): BUM kræver samarbejde. *Børn og unge*, 43. årgang(01), s. 8-9.
Hentet fra [www.bupl.dk/iwfile/BALG-8QEHRW/\\$file/ALLESIDER_012012.pdf](http://www.bupl.dk/iwfile/BALG-8QEHRW/$file/ALLESIDER_012012.pdf)

Eksplorativ undersøgelse om efterværn som socialfaglig indsats

Af Ida Barfred – professionsbachelor i socialt arbejde, juni 2016, appudvikler af Mit efterværn, Stud.cand.soc.

Resumé

Projektet er en eksplorativ undersøgelse om efterværn, som tager udgangspunkt i min spørgeskemaundersøgelse vedrørende anbragte og tidligere anbragte unges baggrund, samt disses egne bud på, hvad de måtte have behov for af hjælp og støtte til mellem det 18. og 23. år.

Projektets formål er at opnå en indsigt i, hvor det vil være hensigtsmæssigt at regulere praksis ved efterværnsindsatserne, med henblik på at øge brugen af efterværn, og på den måde sikre den udsatte unge en bedre overgang fra barn til voksen i fremtiden. Projektet er søgt afdækket ud fra den positivistiske videnskabsteori, hvor jeg har anvendt den hypotetisk-deduktive-kvantitative metode. Projektet anvender Morten Ejrnæs' teoretiske vinkel på social arv, herunder chanceulighed og risikofaktorer, og tager udgangspunkt i resultaterne fra min undersøgelse samt SFI's rapport om 'Tidligere anbragte som unge voksne' til at besvare min problemformulering (Olsen, 2011).

Slutteligt indeholder projektet en perspektivering omhandlende mulige metoder til at regulere praksis på makroniveau i forhold til efterværn.

Indledning og egen forforståelse

Interessen for projektet opstod som følge af en tidligere eksamensopgave vedrørende anbragte børn og unge mellem 12. og 18. år, hvor jeg stødte på en artikel, hvoraf det fremgår, at 90% af de anbragte unge har behov for efterværn, men kun 10% får det (Dahlgaard, 2007). Det vides allerede, at tidligere anbragte unge, der har modtaget efterværn, klarer sig bedre end dem, der ikke har. Om dette er et resultat af efterværn som social faglig indsats, eller om det skyldes, at målgruppen, der takker ja til efterværn, alligevel ville havde klaret sig bedre end de resterende unge, vides ikke. Efterværn vurderes dog som værende den mest hensigtsmæssige indsats at iværksætte over for målgruppen af tidligere anbragte unge, mhp. at vejlede og støtte målgruppen i en bedre overgang til voksenlivet, hvorfor det antages at være nødvendigt at øge brugen heraf (Olsen, 2011).

Derfor blev jeg nysgerrig på, hvilken baggrund målgruppen har, hvilke problematikker de oplevede at have behov for hjælp til mellem deres 18. og 23. år, samt at undersøge mulige årsager til hvorfor nogle unge med behov for efterværn takkede nej hertil. Denne undersøgelse skulle således munde ud i mulige bud på, hvorledes det kan være muligt at regulere praksis inden for efterværnsområdet for at øge brugen og dermed sikre målgruppen en bedre overgang til voksenlivet og slutteligt at medvirke til at forebygge voksne udsatte. Før det er muligt at regulere praksis og dermed hjælpe flere anbragte og tidligere anbragte unge, er det ud fra min optik en forudsætning, at vi som socialarbejdere lytter til målgruppen, hvorfor et spørgeskema til disse, synes relevant som den

primære empiri.

Ovenstående ledte mig derfor til følgende problemformulering:

Problemformulering:

- Hvorledes kan min eksplorative undersøgelse om anbragte og tidligere anbragte unges baggrund og behov for efterværn mellem deres 18.-23. år anvendes af socialrådgivere til at øge brugen af efterværn i praksis og dermed den formodede effekt af efterværn på makroniveau?

Underspørgsmål

1. Hvad er formålet med efterværn som socialfaglig indsats?
2. Hvorfor er det hensigtsmæssigt at øge brugen af efterværn?

Videnskabsteoretiske overvejelser

Da jeg i udarbejdelsen af mit projekt ville undersøge noget, der ikke tidligere er undersøgt – altså, anbragte og tidligere anbragtes unges egen oplevelse om behov for hjælp mellem deres 18. og 23. år - var det væsentligt at inddrage så meget muligt data fra så repræsentativ en del af målgruppen som muligt, og den umiddelbart bedste løsning blev vurderet at være en spørgeskemaundersøgelse udarbejdet ud fra et positivistisk hypotetisk-deduktiv-kvantitativ metode, hvor spørgeskemaundersøgelsen søgte at sandsynliggøre eller forkaste opstillede hypoteser om målgruppen og dennes problematikker samt målgruppens oplevede behov for hjælp og støtte fra deres 18. til det 23. år (Thurén, 2008; Toft, 2015; Zachariae, 1998).

Teorivalg

Jeg havde i løbet af forberedelsen til mit projekt overvejet nøje, hvorvidt jeg skulle anvende teorier om social arv eller ej, men konstaterede, at begrebet er for misvisende, da det både dækker over positiv og negativ overførsel af social arv, samtidigt med at begrebet ofte anvendes som fakta – altså; er din far stofmisbruger, ergo bliver du det også (Ejrnæs, Social arv, et tvivlsomt begreb, 1999). På den måde bliver begrebet social arv oftest anvendt, hvor der ikke tages højde for andre faktorer, der kan påvirke barnet/den unge i en mere hensigtsmæssig retning, samtidigt med at begrebet anvendes som faktum af den sociale ulighed (Ejrnæs, Social arv, et tvivlsomt begreb, 1999; Bundgård, 2009). Derfor valgte jeg at anvende begreberne chanceulighed og risikofaktorer, da disse omhandler sandsynligheden for overførsel af afvigende adfærd og social ulighed fra forældre til børn, men ikke anses som det førnævnte faktum, at den sociale ulighed består fra generation til generation (Ejrnæs, Social arv, et tvivlsomt begreb, 1999; Bundgård, 2009). Derudover er begreberne risikofaktorer og chanceulighed ud fra min optik mindre stigmatiserende end begrebet social arv.

Risikofaktorer dækker ifølge Morten Ejrnæs således over de faktorer, et barn oplever i løbet af opvæksten, som ligger til grund for dennes chanceulighed i forhold til resten af populationen (Ejrnæs, Social arv, et tvivlsomt begreb, 1999). Formålet med at inddrage Ejrnæs' begreber om chanceulighed og risikofaktorer var således at øge muligheden for en mere præcis beskrivelse af sandsynligheden for fremtidsudsigterne hos anbragte og tidligere anbragte unge i sammenhold til efterværnsindsatserne.

Ifølge Leon Festinger beskriver teorien om kognitiv konsonans og dissonans, at såfremt menneskets adfærd ikke stemmer overens med dennes holdninger, vil individet hellere ændre holdning for på den måde at skabe harmoni igen – altså kognitiv konsonans (Larsen, 2012). Formålet med at inddrage denne teori i projektet var således at argumentere for, hvorfor nogle af respondenterne, der svarer nej til at modtage efterværn, springer fra undersøgelsen, når de når til frem spørgsmålet vedrørende deres eget vurderet behov for hjælp fra deres 18. år.

Empiri

Målgruppe og rekrutteringsmetode

Målgruppen, der er søgt til at besvare spørgeskemaet, er anbragte og tidligere anbragte unge fra 17 år og opefter over hele landet, som er blevet tilbudt efterværn (Bilag 1). Den primære rekrutteringsmetode, der er anvendt, er Facebook, hvor jeg har delt et opslag om projektet med direkte link til spørgeskemaet. Opslaget er samlet blevet delt 95 gange.

Validitet og reliabilitet

Spørgsmålet om, hvorvidt respondenterne har modtaget efterværn var tiltænkt som et validerings-spørgsmål, der skulle være med til at sikre, at det var den korrekte målgruppe, der besvarede resten af spørgeskemaet (Bilag 1). Det betyder, at såfremt respondenterne svarede nej til at være blevet tilbudt efterværn, oplevede denne, at undersøgelsen blev afsluttet (Bilag 1).

Ideen med et spørgeskema fremfor eksempelvis et interview var at sikre muligheden for en repræsentativ stikprøve og dermed øge validiteten (Aarhus Universitet, 2014; Zachariae, 1998). Derudover var undersøgelsen anonym, b.la. for at forebygge social desirability bias og dermed skabe tillid for at sikre ærlige svar (Aarhus Universitet, 2014). Som følge af udformningen af spørgeskemaet samt den anvendte rekrutteringsmetode vurderes undersøgelsen for at være efterprøvet, hvilket dermed sikrer reliabiliteten (Zachariae, 1998)(Bilag 1).

Hypoteser om målgruppen

Spørgeskemaet er anvendt til at sandsynliggøre eller forkaste følgende hypoteser om målgruppen (Bilag 1):

- Hypotese 1: Flere piger end drenge giver samtykke til at modtage efterværn.
- Hypotese 2: Flere piger end drenge har eller har haft en psykisk lidelse, inden de fyldte 18 år.

- Hypotese 3: Flere drenge end piger har eller har haft misbrugsproblematikker, før de fyldte 18 år.
- Hypotese 4: Flere drenge end piger er dømt for straffelovsovertrædelser, før de fyldte 18 år.
- Hypotese 5: En betragtelig andel af målgruppen takker nej til efterværn på grund af mistillid til det kommunale system.
- Hypotese 6: Der er en sammenhæng mellem, hvor mange steder den enkelte har været anbragt og tilliden til det kommunale system.
- Hypotese 7: Et flertal af målgruppen har behov for hjælp til flere af følgende; Boligforhold, uddannelsesforhold, beskæftigelsesforhold, økonomiske forhold, kontakt med sundhedsvæsenet, udvikling og vedligeholdelse af relationer, kendskab til egne rettigheder.

Begrundelse for hypoteser

Hypotese 1 og 2 opstod som følge af en undersøgelse udarbejdet af Center for Rusmiddelforskning, hvor det fremgår, at flere piger end drenge har internaliserende problematikker (Center for Rusmiddelforskning, 2015). Det fremgår yderligere af undersøgelsen fra Center for Rusmiddelforskning, at flere drenge end piger har eksternaliserende problematikker, hvoraf hypotese 3 og 4 opstod (Center for Rusmiddelforskning, 2015). Hypotese 5 er opstået som følge af egen faglige forforståelse, hvor det antages, at udsatte unge generelt er præget af mistillid til omverdenen som følge af den omsorgssvigt, der ligger til grund for 53% af anbringelserne (Ankestyrelsen, 2015). Deraf kommer ligeledes overvejelserne, der er årsag til hypotese 6, hvor det antages, at et højt antal af anbringelser forøger udsatte unges oplevelse af svigt og dermed øger mistilliden til det kommunale system. Hypotese 7 er ligeledes opstået af egen forforståelse om målgruppen med inspiration fra brugerhistorier (Andersen, 2012).

Analyse af empiri

Beskrivelse af respondentadfærd (respondenter forkortes resp.)

1: Køn:	
Svarvalg	Besvarelser
Mand	17% - 32 resp.
Kvinde	81% - 153 resp.
I alt	185 resp.

2: Alder:	
Svarvalg	Besvarelser
17-18 år	5% - 9 resp.
18-23 år	33% - 58 resp.
Over 23 år	64% - 109 resp.
I alt	176 resp.

3: Er du blevet tilbudt efterværn? (f.eks. støtte-kontaktperson, plejefamilie eller forlængelse af anbringelse i døgninstitution mellem dit 18-23 år.)	
Svarvalg	Besvarelser
Ja	61% - 89 resp.
Nej	39% - 58 resp. => Undersøgelsen afsluttes
I alt	147 resp.

4. Vil du gerne eller har du modtage efterværn?	
Svarvalg	Besvarelser
Ja	92% - 80 resp. => Videre sendt til spørgsmål 6
Nej	8% - 7 resp. => Videre sendt til spørgsmål 5
I alt	87 resp.

5. Du må vælge flere svarmuligheder. Jeg har sagt nej til efterværn, fordi:	
Svarvalg	Besvarelser
Jeg mangler tillid til det kommunale system	43% - 3 resp.
Jeg ved ikke hvad efterværn er eller hvad det kan gøre for mig	14% - 1 resp.
Jeg har ikke brug for efterværn	57% - 4 resp.
Andet	0% - 0 resp.
I alt	7 resp.

6. Min baggrund fra 0-18 år:			
	Ja	Nej	I alt
Jeg har været anbragt flere end ét sted	63% - 52 resp.	37% - 31 resp.	83 resp.
Jeg har været anbragt i 3 år eller længere	82% - 68 resp.	18% - 15 resp.	83 resp.
Jeg har været anbragt i plejefamilie	57% - 47 resp.	43% - 36 resp.	83 resp.
Jeg har været anbragt på døgninstitution	66% - 55 resp.	34% - 28 resp.	83 resp.

Jeg har eller har haft et misbrug (stof- eller alkoholmisbrug)	23% - 19 resp.	77% - 64 resp.	83 resp.
Jeg har eller har haft en psykisk lidelse	51% - 42 resp.	49% - 41 resp.	83 resp.
Jeg har gjort fysisk skade på mig selv	58% - 48 resp.	42% - 35 resp.	83 resp.
Jeg er tidligere dømt for noget ulovligt	14% - 12 resp.	86% - 71 resp.	83 resp.

7. Hvor enig er du i følgende udsagn? – som 18-årig havde eller har jeg brug for hjælp til:

	Helt uenig	Uenig	Hverken enig eller uenig	enig	Helt enig	I alt
Boligforhold (at finde og administrere bolig)	9% - 7 resp.	8% - 6 resp.	9% - 7 resp.	32% - 25 resp.	42% - 33 resp.	78 resp.
At søge ind på, og klare en uddannelse	14% - 11 resp.	9% - 7 resp.	12% - 9 resp.	28% - 22 resp.	37% - 29 resp.	78 resp.
At få et arbejde	14% - 11 resp.	18% - 14 resp.	22% - 17 resp.	21% - 16 resp.	26% - 20 resp.	78 resp.
At styre min økonomi (f.eks. betale mine regninger)	15% - 12 resp.	10% - 8 resp.	26% - 20 resp.	21% - 16 resp.	28% - 22 resp.	78 resp.
Kontakt med sundhedsvæsenet (læge, psykolog mv.)	12% - 9 resp.	22% - 17 resp.	18% - 14 resp.	26% - 20 resp.	23% - 18 resp.	78 resp.

Hjælp til udvikling og vedligeholdelse af mine relationer (venner, familie mv.)	17% - 13 resp.	15% - 12 resp.	13% - 10 resp.	23% - 18 resp.	32% - 25 resp.	78 resp.
Vide hvad mine rettigheder er	9% - 7 resp.	6% - 5 resp.	12% - 9 resp.	31% - 24 resp.	42% - 33 resp.	78 resp.

8. Må jeg kontakte dig for yderligere spørgsmål?:

Svarvalg	Besvarelser
Nej	52% - 40 resp. => Videre sendt til undersøgelsens afslutning
Ja	48% - 37 resp. => Videre sendt til spørgsmål 9
I alt	77 resp.

9. Kontaktoplysninger: (Oplys mindst 2 felter)

Svarvalg	Besvarelser
Navn	100% - 36 resp.
E-mail adresse	100% - 36 resp.
Tlf. Nr.	81% - 29 resp.

I alt har 185 respondenter deltaget i undersøgelsen; heraf er der 78 gennemførte besvarelser. 89 respondenter har angivet, at de er blevet tilbudt efterværn, hvoraf syv har takket nej til at modtage efterværn. Svarmulighederne A og B i spørgsmål 1 overlapper hinanden, hvor det forventes, at unge på 17 år har angivet A som svarmulighed og unge mellem 18 år og 23 år har angivet B som svarmulighed. Over halvdelen af de respondenter, der er blevet tilbudt efterværn, har været anbragt mere end ét sted, været anbragt i plejefamilie og på døgninstitution, har eller har haft en psykisk lidelse og har gjort fysisk skade på sig selv. Dertil har over halvdelen af respondenterne angivet, at de havde behov for hjælp til boligforhold, uddannelsesforhold, hjælp til udvikling og vedligeholdelse af relationer, samt hjælp til viden om egne rettigheder.

Sandsynlighed eller forkastelse af hypoteser

Hvorvidt de tidligere nævnte hypoteser kan sandsynliggøres eller ej, afhænger af om resultatet er

statistisk signifikant, hvilket udregnes ud fra et standardtillidsniveau på 95% (Survey Monkey, 2016). Det betyder, at resultatet skal have en sikkerhed på 95%, før det kan sandsynliggøres (Survey Monkey, 2016). Det er således en udregning af, hvorvidt der er risiko for, om resultaterne er tilfældige, eller om de er statistisk signifikante, altså statistisk sikre. Hvis usikkerhedsprocenten er over 5%, er resultatet ikke statistisk sikkert. Årsagen til usikkerheden i min undersøgelse kan skyldes, at resultaterne mellem de to grupper er meget ens, eller at antallet af de observationer, der ligger bag de to resultater, er meget lavt for såvel den ene som begge grupper (Survey Monkey, 2016). For at undersøge hvorvidt der er en statistisk sikkerhed for, at resultaterne i undersøgelsen er korrekte, har jeg anvendt en z-test (Animal Health Services - z-test 1 andel, 2016; Animal Health Services - z-test 2 andele, 2016). Dette førte til følgende resultater:

- Hypotese 1: Flere piger end drenge giver samtykke til at modtage efterværn. (Hverken sandsynliggjort eller forkastet)
- Hypotese 2: Flere piger end drenge har eller har haft en psykisk lidelse inden det fyldte 18 år. (Hverken sandsynliggjort eller forkastet)
- Hypotese 3: Flere drenge end piger har eller har haft misbrugsproblematikker, før det fyldte 18 år. (Hverken sandsynliggjort eller forkastet)
- Hypotese 4: Flere drenge end piger, er dømt for straffelovsovertrædelser, før de fyldte 18 år. (Hverken sandsynliggjort eller forkastet)
- Hypotese 5: En betragtelig andel af målgruppen takker nej til efterværn grundet mistillid til det kommunale system. (Sandsynliggjort)
- Hypotese 6: Der er en sammenhæng mellem, hvor mange steder den enkelte har været anbragt og tilliden til det kommunale system. (Sandsynliggjort)
- Hypotese 7: Et flertal af målgruppen har behov for hjælp til flere af følgende; Boligforhold, uddannelsesforhold, beskæftigelsesforhold, økonomiske forhold, kontakt med sundhedsvæsenet, udvikling og vedligeholdelse af relationer, kendskab til egne rettigheder. (Sandsynliggjort)

Up. 1.: Hvad er formålet med efterværn som socialfaglig indsats?

Efterværn er et frivilligt tilbud til anbragte unge, hvor det må anses at være af væsentlig betydning af hensyn til den unges behov for støtte, og hvis den unge er indforstået hermed, jf. Serviceloven §76. Såfremt det vurderes, at den unge har behov for efterværn, skal dette tilbydes senest et halvt år forinden den unge fylder 18 år, jf. Serviceloven §68 stk. 12. Indsatsen kan gælde fra den unge er 18 år til og med 22 år, jf. Serviceloven §76, (Det Social Nævn, 2011). Efterværn kan optræde i form af forlængelse af anbringelse, nyetableret anbringelse (f.eks. på kollegieværelse), tilknytning eller forlængelse af igangværende forløb med støtte-kontaktperson eller etablering af udslusnings-

ordning, jf. Serviceloven §76, (Servicelovens vejledning nr. 3. Børne-).

Formålet med efterværn som social faglig indsats er at hjælpe og støtte den unge i vejen til et selvstændigt voksenliv, jf. Serviceloven §76, (Servicelovens vejledning nr. 3. Børne-). Dette indebærer eksempelvis hjælp og støtte til påbegyndelse eller fastholdelse af uddannelse og/eller beskæftigelse, anskaffelse og administrering af egen bolig, hjælp i kontakten til sundhedsvæsenet, og hvad der ellers vurderes relevant for den unge i vejen til et selvstændigt voksenliv (Servicelovens vejledning nr. 3. Børne-).Vigtigheden af hjælp og støtte til nogle af førnævnte områder, understøttes af min spørgeskemaundersøgelse, hvor der er en statistisk sikkerhed for, at et flertal af målgruppen, selv oplever at de mellem deres 18-23. år havde/har behov for hjælp til; boligforhold, uddannelsesforhold og kendskab til egne rettigheder.

Up. 2.: Hvorfor er det hensigtsmæssigt at øge brugen af efterværn?

Ud over min dataindsamling anvendte jeg SFI's effektevaluering af voksne, der tidligere har været anbragt, omhandlende hvilke effekter der er opnået som følge af anbringelse af børn og unge (Olsen, 2011). Da SFI angiver i deres effektevaluering, at de alene søger at afdække effekten af anbringelse, antages det, at ingen i deres nævnte målgruppe har modtaget efterværn, bostøtte eller anden social faglig indsats, der kan have spillet en afgørende rolle for, hvordan den tidligere anbragte unge mestrer livet som voksen (Olsen, 2011). Det fremgår af SFI's effektevaluering, at de har undersøgt indsatsens indvirkning på kriminalitet, psykiske helbred og uddannelsesniveau (Olsen, 2011).

Kriminalitet

Ud fra analysen af SFI's ovennævnte effektevaluering konkluderede jeg, at kriminaliteten blandt anbragte unge er højere end hos ikke-anbragte (Olsen, 2011). Dette kan ses ved, at andelen af anbragte unge der ikke har modtaget efterværn, og som i alderen 16-24 år blev dømt for straffelovsovertrædelser, er 19,6% højere end tilsvarende ikke-anbragte unge, hvilket jeg konkluderede kan skyldes målgruppens risikofaktorer i forhold til forældre, der er dømt for straffelovsovertrædelser (Olsen, 2011). Til sammenligning med min undersøgelse, indikerer denne på trods af usikkerheder, at andelen af tidligere anbragte unge, der har modtaget efterværn, og som er dømt for straffelovsovertrædelser, er lavere end andelen af tidligere anbragte unge, der ikke har modtaget efterværn, som også er dømt for straffelovsovertrædelser.

Psykiske lidelser

Ud fra analysen af SFI's tidligere nævnte effektevaluering konkluderede jeg, at antallet af anbragte unge, der var diagnosticeret med en psykisk lidelse, og som ikke havde modtaget efterværn, fordobledes fra det 16. år til det 24. år (Olsen, 2011). Dog med risiko for, at tallet i virkeligheden er højere som følge af metoden, der er anvendt til at indhente data i SFI's rapport, nemlig ved hjælp

af registerindsamling fra psykiatrien. Der er altså ikke medregnet antallet af anbragte og tidligere anbragte unge mellem 16 og 24 år, der er diagnosticeret med en psykisk lidelse hos egen læge uden om psykiatrien (Olsen, 2011). Det kan derfor konkluderes nødvendigt at øge brugen af efterværnsindsatser og dermed forebygge konsekvenserne af de risikofaktorer, der øger chanceuligheden b.la. ift. udvikling af psykiske lidelser (Ejrnæs, Social arv, et tvivlsomt begreb, 1999).

Uddannelsesforhold

Ift. til anbragte unges uddannelsesforhold konkluderede jeg ud fra min analyse af SFI's undersøgelse, at det højest gennemførte uddannelsesniveau blandt tidligere anbragte unge, er lavere, end det højest gennemførte uddannelsesniveau blandt ikke-anbragte unge (Olsen, 2011). Årsagen til dette skyldes formodentlig, at et flertal af de tidligere anbragte unge er vokset op med mindst én forælder på offentlig forsørgelse, hvilket ifølge Ejrnæs' teori om social arv, er en risikofaktor for chanceulighed (Ejrnæs, Social arv, et tvivlsomt begreb, 1999).

Rettigheder og boligforhold

Ud fra min spørgeskemaundersøgelse konkluderede jeg, at et markant flertal af de tidligere anbragte unge gav udtryk for et større behov for kendskab til egne rettigheder mellem deres 18. og 23. år. Yderligere konkluderede jeg, at tillid og inddragelse i egen sag er en forudsætning for det gode efterværn, hvilket ligeledes er en del af målgruppens juridiske rettigheder undervejs i sagsforløbet (Servicelovens vejledning nr. 3. Børne-).

Hvordan kan undersøgelsen anvendes i praksis?

I min perspektivering skrev jeg, at min eksplorative undersøgelse om efterværn i praksis kan anvendes til at udvikle en applikation, der kan supplere efterværn. App'en skal kunne anvendes som hjælp til selvhjælp i vejen til et selvstændigt voksenliv, samt være et formidlingsredskab om, hvad efterværn er, hvilke rettigheder målgruppen har, samt hvor de kan henvende sig ved behov for hjælp. Derfor udviklede jeg app'en 'Mit efterværn', som ud over det førnævnte skal anvendes til at indsamle nye besvarelser på en udvidet udgave af spørgeskemaet (Apple, 2016). Disse besvarelser skal danne grundlag for min primære empiri til mit speciale på kandidatuddannelsen i Socialt Arbejde.

Bibliografi

-Analyse Danmark. (1997). Analyse Danmark. Hentede 28. Maj 2016 fra analysedanmark.dk: <http://analysedanmark.dk/metoder/kvantitativemetoder/internetinterview/>

-Andersen, M. B. (2012). Det gode efterværn. Odense: Socialstyrelsen.

-Animal Health Services - z-test 1 andel. (2016). EpiTools epidemiological calculators. Hentet 24. Maj 2016 fra epitools.ausvet.com.au: <http://epitools.ausvet.com.au/content.php?page=z-test-1&p1=0.12&n1=76&p2=0.01&Conf=0.05&tails=2&samples=1&n2=999>

- Animal Health Services - z-test 2 andele. (2016). EpiTools epidemiological calculators. Hentet 24. Maj 2016 fra epitools.ausvet.com.au: <http://epitools.ausvet.com.au/content.php?page=z-test-2>
- Ankestyrelsen. (2015). Anbringelsesstatistik. København: Ankestyrelsen.
- Apple. (14. november 2016). iTunes. Hentet fra Mit efterværn: <https://itunes.apple.com/dk/app/mit-efterv-rn/id1167701849?mt=8>
- Aarhus Universitet. (10. oktober 2014). AU.dk. Hentet 6. maj 2016 fra metodeguide.au.dk: <http://metodeguide.au.dk/metodeguiden-i-religion/generelle-metodiske-overvejelser-og-problemstillinger/subjektive-besvarelser-social-desirability/>
- Avisen. (5. September 2015). avisen. Hentet 21. Maj 2016 fra avisen.dk: www.avisen.dk/anbragte-unge-diskrimineres-ingen-su-ingen-opspari_342252.aspx
- Barfred, I. (31. marts 2016). SurveyMonkey. Hentet 12. maj 2016 fra SurveyMonkey: https://da.surveymonkey.net/analyze/GqfTHyQ2UYPuci2h_2FKbxt_2F3rLj9JN8Lw2Bug_2BHi3_2Bx8_3D
- Børnerådet. (2013). Børneraadet. Hentet 25. Maj 2016 fra børneraadet.dk: www.boerneraadet.dk/media/8817/br-naar-du-fylder-18-aar.pdf
- Beskæftigelsesministeriet - Fleks- og førtidspensionsreform. (30. Juni 2012). BM. Hentet 21. Maj 2016 fra bm.dk: <http://bm.dk/da/Aktuelt/Politiske%20aftaler/Reform%20af%20foertidspension%20og%20fleksjob.aspx>
- Beskæftigelsesministeriet - Kontanthjælpsreform. (18. April 2013). BM. Hentet 21. Maj 2016 fra bm.dk: <http://bm.dk/da/Aktuelt/Politiske%20aftaler/Aftale%20om%20en%20reform%20af%20kontanthjaelpssystemet.aspx>
- Beskæftigelsesministeriet. (1. Oktober 2013). BM. Hentet 21. Maj 2016 fra bm.dk: <http://bm.dk/da/Aktuelt/Nyheder/Arkiv/2013/10/Kontanthjælpsreform%20Kommuner%20skal%20i%20lobet%20af%20efteraret%20visitere%20alle%20unge%20pa%20kontanthjelp.aspx>
- Beskæftigelsesministeriet. (18. November 2015). BM. Hentet 21. Maj 2016 fra bm.dk: <http://bm.dk/da/Aktuelt/Pressemeddelelser/Arkiv/2015/11/Aftale%20om%20kontanthjaelp%20-%20det%20skal%20kunne%20betale%20sig%20at%20arbejde.aspx>
- Borgerservice. (2016). borgerservice. Hentet 26. Maj 2016 fra borger.dk: www.borger.dk/Sider/default.aspx
- Bundgård, M. B. (2009). Sociologisk set - en grundbog i sociologi (1 udg.). Aarhus: Systime.
- Center for Rusmiddelforskning. (-. - 2015). UngMap. Hentet 26. Februar 2016 fra Århus universitet: http://psy.au.dk/fileadmin/site_files/filer_rusmiddelforskning/dokumenter/ungmap/UngMap_rapport_2015b.pdf
- Dahlgaard, M. (5. maj 2007). B. Hentet 26. februar 2016 fra Berlingske: www.b.dk/danmark/faa-anbragte-unge-faar-hjaelp-til-komme-videre
- Datatilsynet. (18. januar 2008). Datatilsynet. Hentet 2. april 2016 fra Datatilsynet: www.datatilsynet.dk/erhverv/studerendes-specialeopgaver-mv/
- Det Social Nævn. (2011). Efterværn. Nordjylland: Det Sociale Nævn.
- Ejrnæs, M. (1999). Social arv, et tvivlsomt begreb. København: Socialforskningsinstituttet.
- Ejrnæs, M. (2011). Social arv. I I. H. red.: Møller, Socialpolitik (3. udg., s. 189-208). København: Hans Reitzels forlag.
- Folketinget. (14. februar 2002). Folketinget. Hentet 1. maj 2016 fra ft.dk: http://webarkiv.ft.dk/samling/20012/spor_sv/s737.htm
- KL. (1. januar 2016). KL.dk. Hentet 1. maj 2016 fra KL: www.kl.dk/ImageVaultFiles/id_74326/cf_202/Taksttabel_2016.PDF
- Larsen, O. S. (2012). Psykologiens veje (1. udg.). Aarhus: Systime.
- Lier, L. I. (1999). Børne og ungdomspsykiatri (1. udg.). København: Hans Reitzels Forlag.
- Møhlholt, A. S. (2012). Efterværn for tidligere anbragte unge. København: SFI.
- Olsen, R. F. (2011). Tidligere anbragte som unge voksne. København: SFI.
- Servicelovens vejledning nr. 3. Børne-, L.-, I.-o. (u.d.).
- SFI Campbell. (0. 0 2006). Efterværn for anbragte unge - træning i voksenliv. Nordisk Campbell center, s. 4.

- Skat. (2016). Skat. Hentet 26. Maj 2016 fra Skat.dk: <http://skat.dk>
- Socialjura. (17. November 2015). socialjura. Hentet 27. Maj 2016 fra socialjura.dk: www.socialjura.dk/content-storage/love/love/servicelov/
- Socialstyrelsen. (2015). Socialstyrelsen. Hentet 25. Maj 2015 fra Socialstyrelsen.dk: <http://socialstyrelsen.dk/udgivelser/kort-fortalt>
- Survey Monkey. (2016). Survey Monkey. Hentet 24. Maj 2016 fra SurveyMonkey.com: http://help.surveymonkey.com/articles/en_US/kb/Significant-Differences
- The Australien Centre for Social Innovation. (2014). family by family. Hentet 25. Maj 2016 fra familybyfamily.org.au: <http://familybyfamily.org.au>
- Thurén, T. (2008). Videnskabsteori for begyndere (2. udg.). Danmark: Rosinante.
- Toft, T. (2015). Bachelorprojektet - sådan gør du! -: Pretty Page.
- Viborg Kommune. (24. Marts 2015). Viborg Kommune. Hentet 21. Maj 2016 fra kommune.viborg.dk: https://kommune.viborg.dk/acadre/Dagsorden/Files_843_5513640/5513640-24-03-2015%20-%20Bilag%2014.01%20Notat%20om%20egenbetaling.pdf
- Zachariae, B. (1998). Det vellykkede eksperiment - introduktion til klinisk eksperimentel forskningsmetode (1. udg.). København: Munksgaard.

Jura

- Lov om social service. Lov nr. 573 af 24/6 2005, jf. LBK nr. 1284 af 17/11/2015.: §§ 23, 27, 68, 76, 140, 160, 163
- Lov om aktiv socialpolitik. Lov nr. 455 af 10/6 1997, jf. LBK nr. 806 af 1/7 2015.: §23
- Forvaltningsloven. Lov nr. 571 af 19/12 1985, jf. LBK nr. 433 af 22/4 2014.: §§ 9 og 27
- Lov om retssikkerhed og administration på det sociale område. Lov nr. 453 af 10/6 1997, jf. LBK nr. 1052 af 8/9 2015.: §4

Bilag 1 – Spørgeskema om efterværn **Spørgeskema inklusiv forgreningslogik**

- **1. Køn**
 - Mand
 - Kvinde
- **2. Alder:**
 - 17-18 år
 - 18-23 år
 - Over 23 år
- **3. Er du blevet tilbudt efterværn? (f.eks. støtte-kontaktperson, plejefamilie eller forlængelse af anbringelse i døgninstitution mellem dit 18-23 år.):**
 - Ja
 - Nej => [Undersøgelsen afsluttes](#)
- **4. Vil du gerne eller har du modtaget efterværn?:**
 - Ja => [Spørgsmål 6](#)
 - Nej => [Spørgsmål 5](#)
- **5. Du må vælge flere svarmuligheder. Jeg har sagt nej til efterværn, fordi:**
 - Jeg mangler tillid til det kommunale system
 - Jeg ved ikke hvad efterværn er eller hvad det kan gøre for mig

- Jeg har ikke brug for efterværn
- Andet
- **6. Min baggrund fra 0-18 år: (Angiv ja eller nej som svar muligheder)**
 - Jeg har været anbragt flere end ét sted
 - Jeg har været anbragt i 3 år eller længere
 - Jeg har været anbragt i plejefamilie
 - Jeg har været anbragt på døgninstitution
 - Jeg har eller har haft et misbrug (stof- eller alkoholmisbrug)
 - Jeg har eller har haft en psykisk lidelse
 - Jeg har gjort fysisk skade på mig selv
 - Jeg er tidligere dømt for noget ulovligt
- **7. Hvor enig er du i følgende udsagn? – som 18-årig havde eller har jeg brug for hjælp til: (Angiv enighedsgraden; 'Helt uenig', 'Uenig', 'Hverken enig eller uenig', 'Enig', 'Helt enig'.)**
 - Boligforhold (at finde og administrere bolig)
 - At søge ind på, og klare en uddannelse
 - At få et arbejde
 - At styre min økonomi (f.eks. betale mine regninger)
 - Kontakt med sundhedsvæsnet (læge, psykolog mv.)
 - Hjælp til udvikling og vedligeholdelse af mine relationer (venner, familie mv.)
 - Vide hvad mine rettigheder er
- **8. Må jeg kontakte dig for yderligere spørgsmål?:**
 - Nej => [Undersøgelsen afsluttes](#)
 - Ja => [Spørgsmål 9](#)
- **9. Kontaktoplysninger: (Oplys mindst 2 felter)**
 - Navn:
 - Mail-adresse:
 - Tlf. Nr.:

Den helhedsorienterede indsats i KontaktHuset

Af Carina Majkjær Marquart & Nanna Fey Larsen, professionsbachelor i socialt arbejde, juni 2016

Resumé

Mennesker med et stofmisbrug er en socialt udsat gruppe, der ofte har komplekse biopsykosociale problemstillinger. Målgruppen vurderes at være en af de mest udsatte grupper i samfundet, der kan leve et marginaliseret liv uden meget livskvalitet, hvorfor begreber som helhedssyn er et grundelement i det sociale arbejde med denne brugergruppe.

Målgruppen i dette bachelorprojekt er afgrænset til at være brugere visiteret til substitutionsbehandling og som aktuelt er tilknyttet KontaktHuset i Århus.

Ud fra den indsamlede empiri vil det i projektet fremgå, at den helhedsorienterede indsats kan optimeres. Brugernes oplevelse af KontaktHuset er væsentlig forskellige og der ses en tendens til at deltagelsesniveauet er lav ved nogle indsatser og aktiviteter. Generelt viser projektet at brugerne udviser tilfredshed med behandlingen, samt at der opleves en forbedring af deres livssituation og livskvalitet. Endvidere vil det fremgå, at der i KontaktHuset optræder forskellige magtformer til at fremme bl.a. brugernes medbestemmelse. I projektet kan det ses, at brugerinddragelsen og koordineringen af indsatsen er af væsentlig betydning for brugernes oplevelse af denne.

God læselyst.

Indledning

Vi har i dette projekt undersøgt den psykosociale, medicinske og sundhedsfaglige behandling af mennesker med et stofmisbrug, som modtager substitutionsbehandling i KontaktHuset i Århus Kommune. Vores primære fokus har dog været på den sociale behandling. I 2010 skønnes der ifølge Sundhedsstyrelsen, at være omkring 33.000 personer der har et stofmisbrug i Danmark. I 2013 var der 7.050 personer i substitutionsbehandling, hvoraf metadon er den mest dominerende substitutionsmedicin (Sundhedsstyrelsen, 2015).

Mennesker med et stofmisbrug er en socialt udsat målgruppe, som kan have komplekse problemer, der både kan påvirke deres biologiske, sociologiske og psykologiske velbefindende. Dermed tænkte vi, at disse mennesker tilhører en af de mest udsatte grupper i samfundet og at der hermed kan være risiko for, at disse mennesker lever et marginaliseret liv, uden megen livskvalitet.

Behandlingen af mennesker med et stofmisbrug kan bestå af forskellige indsatser, herunder bl.a. sociale og lægelige indsatser, der er rettet mod behandling af stofmisbruget. Målet med behandlingen af mennesker med stofmisbrug er, at indsatsen skal være helhedsorienteret, dvs. at der ikke kun fokuseres på selve stofmisbruget, men at der efter behov fokuseres på andre problematikker mennesker kan have f.eks. i forhold til helbred, bolig mm.

Den primære målsætning med behandlingsindsatsen overfor mennesker med et stofmisbrug er at reducere stofmisbruget. Det betyder at målet både kan være stoffrihed, reduktion eller stabilisering. Dette afhænger af den enkeltes mål og ønske (Socialstyrelsen, 2015).

For mange mennesker med et stofmisbrug betragtes stoffrihed ikke som et realistisk mål, derfor tilbydes personer med opiatmisbrug substitutionsbehandling som alternativ. En SFI rapport om *“Den sociale stofmisbrugsbehandling i Danmark”* viser dog, at flere personer på substitutionsbehandling oplevede, at de ikke fik nok behandling ud over det medicinske og at de havde et ønske om at modtage en mere intensiv social behandling. I rapporten påpeges desuden, at flere der modtager stofmisbrugsbehandling ikke modtager den helhedsorienterede hjælp de føler, at de har behov for, og at der dermed ikke bliver taget nok hånd om deres øvrige problematikker ud over misbruget (SFI, 2009).

På baggrund af ovenstående fandt vi det derfor relevant, at undersøge KontaktHuset og deres medicinske og psykosociale behandling af deres brugere, samt om denne behandling levede op til de behov og ønsker brugerne havde.

Motivation

Vores motivation består primært af vores personlige interesse indenfor misbrugsområdet, eftersom vi synes, det er en kompleks og spændende målgruppe. Vi har desuden i fjerde semester i praktik inden for misbrugsområdet. Igennem vores praktik erfarede vi bl.a., at mennesker med et stofmisbrug ofte har flere problemer ud over selve misbruget. Det er derfor vigtigt at finde den rette hjælp til disse mennesker. Vi har altså gennem praktikken opbygget en større interesse samt et større kendskab til området og målgruppen. Igennem vores studietid har vi til gengæld opnået begrænset kendskab til denne målgruppe, da fokus her ofte har været på mennesker med et alkoholmisbrug. Det har derfor givet os interesse i at udforske dette område nærmere.

For os var det vigtigt, at skrive et projekt, som var meget konkret og praksisnært. Projektet var udviklet i samarbejde med KontaktHuset i Århus. KontaktHuset havde selv henvendt sig til vores uddannelsesinstitution, hvori de gav udtryk for deres interesse i at samarbejde med nogle bachelor-studerende for, at få undersøgt deres praksis tilbud. Det var deres ønske at få udarbejdet en brugerundersøgelse af tilbuddet for at finde ud af om tilbuddet er meningsfuldt for deres brugere, samt om deres behov bliver imødekommet eller om en forbedring af indsatsen skal tages i betragtning. Vi henvendte os til KontaktHuset vedrørende et samarbejde, idet vi følte, at der var et match mellem deres forventninger til projektet og hvad vi er optaget af.

Problemformulering og underspørgsmål

Problemformulering:

Hvordan er KontaktHusets medicinske og psykosociale behandling af deres brugere og i hvilken udstrækning lever denne behandling op til brugernes behov og ønsker?

Underspørgsmål:

1. Hvilke elementer er der i den helhedsorienterede og individuelle indsats for brugerne i substitutionsbehandling?
2. Hvordan er brugernes oplevelse af behandlingen og hvilke forbedringer kan foreslås?
3. Hvilke magtformer ses der i KontaktHuset og hvordan kommer disse til udtryk?

Videnskabsteori

Vores opgave er bygget op omkring den hermeneutiske videnskabsteori. En hermeneutisk tilgang forsøger at forstå og forklare dybere meningsforhold, såsom det der ligger til grund for de valg og beslutninger og handlinger mennesket vælger. Man bruger ofte sine egne oplevelser og erindringer til at forstå og forklare fænomener. Inden for hermeneutikken analyserer man ved hjælp af den hermeneutiske cirkel, som anvendes til at betegne det sammenspil, der foregår mellem "meningsdel" og "meningshelheden" af det, vi skal fortolke og forstå. Vi kan kun forstå meningen med delene ved at se sammenhæng i deres helhed, ligeledes kan vi kun forstå deres helhed ved at se de enkelte dele ud fra deres helhed (Fredslund, 2012, s. 76).

Som supplement til hermeneutikken benytter vi også en variant af hermeneutikken, nemlig den kritiske hermeneutik. Ifølge Habermas har man i den kritiske hermeneutik den forestilling, at relationer eller kommunikation kan være præget af et magtspil, og at relationer derfor ikke altid er jævnbyrdige. Desuden udtaler Habermas, at man skal forholde sig kritisk for at kunne undersøge hvilke magtstrukturer og motiver der styrer individers handlemuligheder, og dermed være kritisk overfor skjulte samfundsstrukturer (Fuglsang m.fl., 2013, kap. 9).

Ifølge Anthony Giddens er der også en anden måde at tænke på med udgangspunkt i hermeneutikken, nemlig dobbelt hermeneutik. Dobbelt hermeneutikken kan deles op, så der på den ene side er én verden som allerede er fortolket af sociale aktører. På den anden side har samfundsvidenskaberne særlig fokus på forskning og heraf må de ved hjælp af teoretiske begreber genskabe de sociale aktørers fortolkninger indenfor det samfundsvidenskabelige sprog. Det er nemlig ikke sikkert at en forskning som gentager de sociale aktørers opfattelser, vil være præcise nok til at fortælle os alt om hvordan et samfund fungerer. Derfor er det vigtigt at samfundsforskerne går ud over de sociale aktørers opfattelser (Gilje og Grimen, 2002, s.169).

Forskningsdesign

Valget af forskningsdesign afhænger af problemstillingen, der skal undersøges. Vi valgte casestudiet som vores forskningsdesign. Casestudiet er en forskningsstrategi som anvender en empirisk undersøgelse til at udforske et bestemt fænomen i sin kontekst, hvortil der kan anvendes forskellige former for data til at opnå bevidsthed om fænomenet (Ramian, 2007, kap.2). Casestudiet er en sociologisk tilgang, hvor det sociale liv og dets interaktioner er i fokus. Det kan både være mellem individer, kollektive handlinger og sociale strukturer. Til at undersøge det sociale liv, studerer man i

casestudiet en bestemt case eller flere, eller et fænomen som Ramian beskriver det. Dette studium udføres ofte på baggrund af kvalitative metoder herunder f.eks. interviews, deltagende observationer, dokumentstudier mm. (Antoft m.fl., 2012, kap.1).

Teori

I bachelorprojektet anvendte vi i række teorier med henblik på at besvare vores underspørgsmål. Til at besvare første underspørgsmål har vi anvendt begrebet helhedssyn. I socialt arbejde og andre relationsprofessioner er helhedssyn et af de elementer som anvendes mest i praksis i forbindelse med vurderinger og afgørelser (Gul m.fl., 2012, s.41).

Til at besvare andet underspørgsmål har vi benyttet Axel Honneths anerkendelsesteori. Honneth sonderer mellem tre former for anerkendelse, som er kærlighedsanerkendelsen, retlig anerkendelse og socialværdsettelse. Alle disse anerkendelses former skal være til stede for en vellykket identitetsdannelse. Til hver af disse tre former for anerkendelse opererer Honneth med tre former for krænkelse, som kan medføre at individets identitet eller selvforhold nedbrydes. Krænkelsesformerne er de kropslige krænkelse, nægtelse af rettigheder og nedværdigelse af livsformer (Høilund og Juul, 2015, kap.1).

Til at besvare andet underspørgsmål har vi anvendt Pierre Bourdieus teori med begreber som felt, doxa, kapital, habitus, der ses som uafhængige af hinanden og kan dermed kun adskilles analytisk. Vi har i vores analyse valgt, at tage udgangspunkt i hans begreber om kapital og habitus (Hansen, 2013, kap. 4). Bourdieu skelner overordnet mellem tre grundlæggende kapitalformer: den økonomiske kapital, den kulturelle kapital og den sociale kapital. Det som giver symbolsk kapital ifølge Bourdieu kan defineres som det, der genkendes og tillægges værdi (Posborg m.fl., 2013, kap.8).

Habitus kan kort beskrives som et tavs skema, der er indlejret i alle mennesker, og som orienterer vores vurderinger, vores iagttagelser, vores handlinger og vores holdninger, og dermed også oplevelser. Habitus skabes af tidligere erfaringer og af menneskers materielle eksistensvilkår (Posborg m.fl., 2013, kap.8).

Til at besvare tredje underspørgsmål har vi anvendt Michel Foucaults magtteorier, hvor vores analyse har taget udgangspunkt i den moderne magtudøvelse, samt magtteknologier til at belyse hvordan disse magtformer kommer til udtryk i KontaktHuset.

Moderne magtudøvelse bygger generelt på en anerkendelse af, at magtens udøvere ikke spiller en afgørende rolle i magtens virkninger, men i stedet får individet magten til at influere og mestre eget liv. Yderligere handler det om at kunne påvirke individets handlinger og selvopfattelse, hvilket Foucault også beskriver som produktiv magt (Mik-Meyer og Villadsen, 2007, kap.2).

Metodologi

Sekundær empiri

I forbindelse med fremskaffelse og anvendelse af viden gjorde vi os nogle tanker i forhold til, hvordan vores problemformulering og underpunkter kunne belyses. Vi ville bl.a. benytte allerede eksisterende viden fra dokumentstudier, som bestod af f.eks. rapporter, bøger, hjemmesider, lovgivningen mm. Denne sekundære empiri havde vi bl.a. brugt til at anskue generaliserbarheden, som bl.a. kunne bidrage med generel viden inden for misbrugsområdet og dermed empirisk viden omkring den konkrete kontekst KontaktHuset befinder sig i (Justesen og Mik-Meyer, 2010, kap. 6).

Primær empiri

Ud over dokumentstudier benyttede vi kvantitativ metode til, at få et overblik over brugernes anvendelse og opfattelse af KontaktHuset og dermed danne et grundlag for vores kvalitative interviews. Kvantitativ metode kan bl.a. benyttes i forbindelse med en spørgeskemaundersøgelse, hvilket vi valgte at gøre. I forbindelse med spørgeskemaet gjorde vi os overvejelser om, at vi ville udarbejde strukturerede spørgeskemaer, med på forhånd givne svarmuligheder, for at gøre det brugervenligt (Bitsch Olsen og Pedersen, 2009, kap. 8).

Vi anvendte kvalitativ metode til indhentning af empiri ved hjælp af "det kvalitative forskningsinterview". Dette betød, at vi havde nogle fastlagte temaer, som interviewene skulle nå omkring og at vi samtidig var fleksible i forhold til rækkefølgen, så vi på denne måde kunne følge den interviewedes fortælling samt nå omkring de temaer, vi ville udforske. Vi var dog åbne for, at den interviewede kunne bringe nye temaer op, som vi ikke selv havde overvejet. Vores interview foregik med enkeltpersoner henholdsvis to brugere og to ansatte, frem for grupper, så vi sikrede os at få den enkeltes holdning frem og at den interviewede ikke var tilbageholdende grundet en evt. afvigende holdning (Thagaard, 2004, kap. 5). Vores kvalitative interviews benyttede vi til at opnå en forståelse af, hvordan behandlingen i KontaktHuset var, ved hjælp af nuancerede og uddybende udtalelser omkring brugernes og de ansattes opfattelse af tilbuddet (Kvale og Brinkmann, 2009, kap. 6).

Analyse

Hvilke elementer er der i den helhedsorienterede og individuelle indsats for brugerne i substitutionsbehandling?

På baggrund af analysen fandt vi ud af, at KontaktHuset lever op til de standarder der findes om god misbrugsbehandling. Vi mener endvidere, at de ansatte kan optimere disse forhold ved at arbejde mere opsøgende i forhold til samtaler med brugerne, samt at arbejde mere systematisk. I forbindelse med effekten af substitutionsbehandlingen kan vi konkludere, at den skal indeholde en medicinsk - og social behandling, og denne standard lever KontaktHuset også op til.

Guldagers begreb om helhedssyn kan være med til, at danne en ramme for den helhedsorienterede indsats i misbrugsbehandlingen til, at afdække brugernes problemstillinger. KontaktHuset lever i væsentlig grad op til Guldagers tre idealtyper samt hans seks kasser, der er dog stadig plads til

forbedringer. Vi fandt herudover ud af, at KontaktHuset arbejder helhedsorienteret, men de arbejder ikke særlig beskæftigelsesorienteret. Brugernes oplevelse af den individuelle indsats er mangfoldige, og ikke alle brugere føler sig medinddraget. I henhold til det tværfaglige samarbejde kan det til tider være problematisk, men på trods af dette fungerer samarbejdet godt og de ansatte udviser også tilfredshed med dette. Det er vigtigt, at danne en ramme hvor brugerne kan mødes og være trygge. I KontaktHuset kunne vi se, at der var en generel tilfredshed med Fællesrummet og aktiviteterne, men alligevel giver nogle brugere udtryk for, at de ikke benytter eller deltager i disse. Der kan være en række udfordringer ved den helhedsorienterede indsats både i forbindelse med øget dokumentation, specialisering, retlige principper mm. Brugernes motivation for at modtage behandling i KontaktHuset kan påvirke den helhedsorienterede indsats og det er derfor vigtigt, at arbejde motivationsfremmende.

Hvordan er brugernes oplevelse af behandlingen og hvilke forbedringer kan foreslås?

I anden del af analysen erfarede vi, at brugernes oplevelser af behandlingen i KontaktHuset kan udspringe af flere faktorer. Herunder bl.a. Axel Honneths anerkendelses - og krænkelsesformer, hvoraf vi kan tolke at KontaktHuset i højere og mindre grad anerkender deres brugere. Et flertal af brugerne oplever tilfredshed og anerkendelse indenfor flere områder af behandlingen, hvilket kan medvirke til at fremme brugernes motivation. Der er dog nogle brugere som oplever, at blive krænkede på nogle områder af behandlingen. KontaktHuset kan hermed skabe forbedringer inden for de områder hvor brugerne ikke oplever tilstrækkelig anerkendelse såsom i forbindelse med antal eller strukturering af samtaler, inddragelse af netværk og netværksdannelse, anerkendelse og inddragelse i forhold til Fællesrummet og aktiviteter.

På baggrund af Bourdieus begreber, at brugernes oplevelse af behandlingen afhænger bl.a. af den enkeltes habitus og kapitalformer. Brugernes habitus udgør tilsammen deres individuelle livsstil samt de valg de træffer og den måde de handler og oplever på. Brugere vil derfor altid handle forskelligt fra hinanden, idet de har forskellige habitus og dermed også have forskellige oplevelser af behandlingen i KontaktHuset. Endvidere vil brugerne have forskellige deltagelsesmuligheder på baggrund af deres kapitalformer. De med højest kapital er mere ressourcestærke og har dermed bedre muligheder for at deltage og modtage behandling.

Hvilke magtformer ses der i KontaktHuset og hvordan kommer disse til udtryk?

I sidste del af analysen fandt vi ud af, at der er forskellige magtformer i KontaktHuset. Ud fra Foucaults magtteori kan der ses, at de ansatte i KontaktHuset anvender moderne magtudøvelse ved, at de ansatte fremmer brugernes medbestemmelse, samt styrker samarbejdet og relationen mellem dem. Vi kan yderligere konkludere, at der anvendes generel magt i forhold til afhentning af substitutionsmedicin, hvilket kan ses ud fra KontaktHusets fremtidige tiltag om kontrolforanstaltning ved udlevering af dette.

Konklusion

På baggrund af vores primære og sekundære empiri har det været muligt, at analysere på projektets underspørgsmål samt belyse forholdet mellem substitutionsbehandlingen og den helhedsorienterede indsats i KontaktHuset i Århus. I det følgende vil vi tage udgangspunkt i vores problemformulering, vores analyse og delkonklusioner, og ud fra disse konkludere på projektets indhold. I analysen fremgår det, at den helhedsorienterede indsats i KontaktHuset i væsentlig grad lever op til kravet om god misbrugsbehandling. Der ses dog nogle udfordringer i implementering af denne men vi mener, at indsatsen skal optimeres.

Størstedelen af brugerne oplever en væsentlig forbedring af deres livssituation og livskvalitet siden de startede i substitutionsbehandling i KontaktHuset. Brugernes oplevelse af indsatsen er primær tilfredsstillende, men alligevel ses der et lavere deltagelsesniveau i nogle af de socialfaglige indsatser, hvilket kan betyde at nogle brugere enten besidder få ressourcer eller ikke føler sig anerkendt. Denne manglende anerkendelse kan påvirke brugernes motivationsniveau. Ud fra vores primære empiri er vi desuden blevet opmærksomme på, at KontaktHuset i Århus ikke i alle tilfælde følger de vejledninger der er om god misbrugsbehandling. Enkelte brugere udtrykker bl.a. hertil, at de mangler medbestemmelse i indsatsen, samt at nogle ønsker en mere koordineret indsats.

Det fremgår af primær og sekundær empiri, at brugeres langsigtede mål, ønsker og behov i forhold til indsatsen er mangfoldige. Brugernes individuelle ønsker og behov afhænger af deres opvækst, livsvilkår, fremtidsønsker samt hvor længe de har modtaget behandling.

I KontaktHuset optræder der forskellige magtformer, der er med til at fremme brugernes medbestemmelse og relationer til de ansatte. Det kan til slut konkluderes, at brugerinddragelse og sammensætningen af tilbuddet har væsentlig betydning for brugernes oplevelse af indsatsen.

Refleksioner over metode og proces

I forhold til valget af teoretikere til belysning af projektet, finder vi Axel Honneths anerkendelsesteori kritisk på nogle punkter. Selvom vi har brugt Axel Honneths anerkendelsesteori, så skal det understreges, at vi selvfølgelig er bevidste om at de ansatte er underlagt nogle institutionelle og retlige krav, som de skal forholde sig til. Dette kan betyde, at de ikke altid kan imødekomme brugernes ønsker. Det kan derfor tænkes, at det er uundgåeligt for nogle af brugerne at kunne føle sig krænket på nogle områder, da kravene og reglerne til de ansatte kan komme i strid med brugernes opfattelser og ønsker. Honneth har udtrykt hertil, at brugerne ikke altid er realistiske i forhold til f.eks. deres behandlingsmuligheder eller har ret. Man har derfor ind imellem pligt som socialarbejder til ikke at imødekomme deres ønsker, fordi det er dem der er eksperterne og ved hvad der er bedst for brugeren, samt har de nogle retningslinjer de skal følge. Det skal dog nævnes, at det nødvendigvis ikke behøves at være en krænkelse af brugerne hvis de ikke får opfyldt deres ønsker. I stedet sker krænkelsen hvis brugeren ikke føler sig mødt og anerkendt (Høilund og Juul, 2015, kap.2).

I forhold til vores udførte kvalitative interviews med brugerne har vi reflekteret over, at det kunne have været relevant at udarbejde en pilotundersøgelse i forbindelse med vores spørgeskema, da nogle af spørgsmålene i spørgeskemaet fremstår som ukonkrete og generaliserende. Pilotundersøgelsen kunne derfor have hjulpet os til at tilpasse spørgsmålene og dermed gøre dem mere tydelige og konkrete. Dette ville højne validiteten, idet det ville give mindre plads til overfortolkninger og misforståelser. Hertil overvejede vi, at det brede og ukonkrete spørgeskema også påvirkede de kvalitative interviews til at være mindre konkrete, da disse tog deres udgangspunkt i spørgeskemaet. Pilotundersøgelsen ville derfor kunne højne kvaliteten af de kvalitative interviews ved, at være mere konkrete i forhold til brugernes oplevelser og ønsker (Kvale og Brinkmann, 2015, kap.6).

Litteraturliste

Bøger:

- Antoft, Rasmus, Jacobsen, Michael Hviid, Jørgensen, Anja og Kristiansen, Søren (red.) (2012): *"Håndværk og Horisonter – Tradition og nytænkning i kvalitativ metode."* 1. udg., 2. oplag, Syddansk Universitetsforlag, Odense (Forkortes: Antoft m.fl., 2012)
- Bitsch Olsen, Poul og Pedersen, Kaare (2009): *"Problemorienteret projektarbejde."* Frederiksberg, Roskilde Universitetsforlag (Forkortes: Bitsch Olsen og Pedersen, 2009)
- Bo, Inger Glavind og Jacobsen, Michael Hviid (2015): *"Hverdagslivets følelser"* 1.udg., 1. oplag, Hans Reitzels forlag, København (Forkortes: Bo og Jacobsen, 2015)
- Ejrnæs, Morten m.fl. (2004): *"Sociologi og Socialt Arbejde"* 3. udg., Danmarks Forvaltningshøjskoles Forlag (Forkortes: Ejrnæs m.fl., 2004)
- Fredslund, Hanne (2012): *"Den filosofiske hermeneutik - fra filosofi til forskningspraksis, Claus Nygaard (red.) I: Samfundsvidenskabelige analysemetoder"*, 2. udgave, Narayana Press, Gylling. (Forkortes: Fredslund, 2012)
- Fuglsang, Lars, Olesen, Poul Bitsch og Rasborg, Klaus (2013): *"Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne – På tværs af fagkulturer og paradigmer"*, 3. udg., Samfundslitteratur (Forkortes: Fuglsang m.fl., 2013, kap. 9)
- Guul, Michael Adam Cho, Andersen, Svend Aage, Lydersen, Gina Søndergaard (2012): *"Hjerne & Psykiatri - I professionel praksis"* 1. udg., 1 oplag, Specialtrykkeriet Viborg Forlag (Forkortes: Guul m.fl., 2012)
- Hansen, Steen Juul (2013): *"Sociologi i socialrådgivning og socialt arbejde"* 1 udg. 1. oplag, Hans Reitzel, København (Forkortes: Hansen, 2013)
- Harder, Margit og Nissen, Maria Appel (2014): *"Helhedssyn i socialt arbejde"* 1. udg., 4. oplag, Akademisk Forlag, København (Forkortes: Harder og Nissen, 2014)
- Højlund, Peter og Juul, Søren (2015): *"Anerkendelse og dømmekraft i socialt arbejde"* 2. udg. 1. oplag, Hans Reitzels Forlag, København (Forkortes: Højlund og Juul, 2015)
- Järvinen, Margaretha og Larsen, Jørgen Elm og Mortensen, Nils (2005): *"Det magtfulde møde mellem system og klient"* 1.udg., 3.oplag, Århus Universitetsforlag, Århus (Forkortes: Järvinen m.fl., 2005)
- Justesen, Lise og Mik-Meyer, Nanna (2010): *"Kvalitative metoder i organisations og ledelsesstudier"* 1. udg., 2. oplag, Hans Reitzel Forlag, København (Forkortes: Justesen og Mik-Meyer, 2010)
- Krogstrup, Hanne Katrine og Kristiansen, Søren (2015): *"Deltagende observation"* 2.udg., 1. oplag, Hans Reitzel Forlag, København (Forkortes: Krogstrup og Kristiansen, 2015)
- Kjærup, Søren (1985): *"Forskning og Samfund – En Grundbog i Videnskabsteori"* 1.udg., 1. oplag, Gyldendal, København (Forkortes: Kjærup, 1985)

- Kvale, Steinar og Brinkmann, Svend (2009): "Interview." 3.udg. 1. oplag, Hans Reitzels Forlag, København (Forkortes: Kvale og Brinkmann, 2009)
- Kvale, Steinar og Brinkmann, Svend (2015): "Interview - det kvalitative forskningsinterview som håndværk" 3. Udg., 1. Oplag., Hans Reitzel forlag, København. (Forkortes: Kvale og Brinkmann 2015)
- Launsø, Laila og Rieper, Olaf (2011): "Forskning om og med mennesker" 5. udg., Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck A/S, København (Forkortes: Launsø og Rieper, 2011)
- Lauridsen, Mette, Lykke og Kronbæk, Mette og Lundsberg, Peter Sindal (2010): "Stofmisbrug i socialt fagligt perspektiv" 1. oplag, Servicestyrelsen, Odense (Forkortes: Lauridsen m.fl., 2010)
- Mik-Meyer, Nanna og Villadsen, Kaspar (2007): "Magtens former - Sociologiske perspektiver på statens møde med borgeren" 1. udg. 1. oplag, Hans Reitzels forlag, København (Forkortes: Mik-Meyer og Villadsen, 2007)
- Posborg, Rikke m.fl. (2013): "Socialrådgivning og socialt arbejde", 2. udgave, 1. oplag, Hans Reitzels forlag, København (Forkortes: Posborg m.fl., 2013)
- Ramian, Knud (2007): "Casestudiet i praksis" 1. udg., Acsdemica, Århus (Forkortes: Remian, 2007)
- Thagaard, Tove (2004): "Systematik og indlevelse – En indføring i kvalitativ metode" Akademisk Forlag, København (Forkortes: Thagaard, 2004)
- Gilje, Nils og Grimen, Harald (2002): "Samfundsvidenskabernes forudsætninger: indføring i samfundsvidenskabernes videnskabsfilosofi" 1.udg, 7. oplag (2015) Hans Reitzels forlag, København (Forkortes: Gilje og Grimen, 2002)

Webmateriale:

- Aarhus.dk: "KontaktHuset" Hentet d. 06.04.2016 fra: www.aarhus.dk/da/borger/Handicap-og-socialpsykiatri/Psykisk-saarbare-og-udsatte-voksne/Stofmisbrugsbehandling/KontaktHuset.aspx (Forkortes: Aarhus.dk)
- CFM: "Kvalitetsstandard for Center for misbrugsbehandling" Hentet d. 11.04.2016 fra www.aarhus.dk/~media/Dokumenter/MSB/SOC/Organisation/SUV/Publikationer/Center-for-Misbrugsbehandling/Kvalitetsstandard-2015-2017.pdf (Forkortes: CFM, 2015-2017)
- Kl.dk: "God Social Misbrugsbehandling" Hentet d. 11.05.2016 <http://www.kl.dk/Kommunale-opgaver/Social-service/Misbrug/Misbrugere/> (Forkortes: Kl.dk)
- Udsatte.dk: "Substitutionsbehandling i Danmark" Hentet d. 20.04.2016 www.udsatte.dk/dyn/resources/Publication/file/1/71/1446416026/pix-substitutionsbehandling_11.pdf (Forkortes: Udsatte.dk)
- SFI: "Den sociale stofmisbrugsbehandling i Danmark - Hovedrapport" Hentet d. 17.02.2016 fra www.sfi.dk/publikationer/den-sociale-stofmisbrugsbehandling-i-danmark-4945/ (Forkortes: SFI, 2009)
- Sundhed.dk: "Læge håndbogen" Hentet d. 07.04.2016 fra: www.sundhed.dk/sundhedsfaglig/laegehaandbogen/psykiatri/tilstande-og-sygdomme/afhaengighed/substitutionsbehandling-ved-opiatafhaengighed/ (Forkortes: Sundhed.dk)
- Sundhedsstyrelsen: "Narkotikasituationen i Danmark 2015" Hentet d. 17.02.2016 fra <http://sundhedsstyrelsen.dk/~media/72C6365A32C747F090F72C8F17AAF5B6.ashx> (Forkortes: Sundhedsstyrelsen, 2015)
- Socialstyrelsen: "Styrket indsats på væresteder" Hentet d. 12.05.2016 <http://socialstyrelsen.dk/projekter-og-initiativer/voksne/styrket-indsats-pa-vaeresteder> (Forkortes: Socialstyrelsen)
- Socialstyrelsen - Vidensportalen: "Mennesker med Stofmisbrug" Hentet d. 17.02.2016 fra <http://vidensportal.dk/voksne/Mennesker-med-stofmisbrug> (Forkortes: Socialstyrelsen, 2015)

Lovgivning:

- Serviceloven: Nr. 573 af 24. juni 2005, Socialministeriet, LF 38 04/05 (2. samling), Jf. lovbek. nr. 1284 af 17. november 2015 (Forkortes: Serviceloven)
- Sundhedsloven: Nr. 546 af 24. juni 2005, Indenrigs- og Sundhedsministeriet LF 74 04/05 (2. samling) Jf. lovbek. nr. 1202 af 14. november 2014 (Forkortes: Sundhedsloven)
- Vejledning om særlig støtte til voksne: Vejledning nr. 5 til serviceloven, Nr. 10 af 15. februar 2011, Socialministeriet (Forkortes: Vejledning om særlig støtte til voksne)
- Retssikkerhedsloven: Nr. 453 af 10. juni 1997, Socialministeriet, LF 228 96/97, Jf. lovbek. nr. 1052 af 8. september 2015 (Forkortes: Retssikkerhedsloven)

Oversigt over Bachelorprojekter i UC Viden fra januar 2016 og juni 2016

Alle bachelorprojekter uploades til UC Viden, men ikke alle er efterfølgende synlige og tilgængelige uden login. Projekterne kan søges frem i UC Viden Studentportal med resume og evt. fuldtekst.

Et (F) i listen angiver, at projektet kan læses i fuldtekst uden login.

UC Viden dækker forskning og udviklingsaktiviteter i professionshøjskolerne, herunder VIA Socialrådgiveruddannelsen i Aarhus. I UC Viden registreres publikationer, projekter, forskning- og udviklingsaktiviteter, undervisningsforløb og konsulentydelse.

UC Viden: www.ucviden.dk/portal/

UC Viden Studentportal: www.ucviden.dk/student-portal/

Anerkendelse som forudsætning for borgerinddragelse, i arbejdet med stressramte. Af Henriette Holst Villadsen

AUS-kompasset: en kvalificering af Adoption Uden Samtykke. Af Jannie Ladefoged og Dennis Lønstrup Pedersen

Borgerens oplevelse af socialrådgiverskift. Af Maibritt Klinke Espensen og Camilla Krarup Jensen

Brugerinddragelse med hjemløse. Af Mia Borggaard Andersen

Den helhedsorienterede indsats i KontaktHuset. Af Carina Majkjær Marquart, Christian Boyd Gibbons og Nanna Fey Larsen

Den motiverende samtale i arbejdet med stofmisbrugere. Af Cecilie Dagmar Højte Christensen Den relationelle misbrugsbehandling. Af Alva Pantha Nielsen

Den socialøkonomiske virksomhed Gallo Gartneriets samarbejde med Integration & Fleksjob. Af Carina Friis Laursen

De søgende unge: radikaliserings af unge i Aarhus Kommune. Af Josefine Laursen Mumm

Det er børnene, der er kilden i vores arbejde. Af Camilla Mols Slaikjær og Josephine Venø

"Det handler ikke om at grave grøfter, men at skabe dialog": om det tværsektorielle samarbejde mellem Lokalpsykiatri Djursland og sygedagpengeteamet i Syddjurs Kommune. Af Sofie Henriksen og Sanne Rosendahl Olsen

Det stigende antal unge hjemløse i Aarhus. Af Silja Outzen Rasmussen og Mette Meier Møldrup

Det tværsektorielle samarbejde omkring overlevering af unge fra børne- til voksenområdet. Af Michelle Majken Jensen

Diagnoser på sygedagpengeområdet. Af Katrine Møller Thomsen

Dilemmaer i myndighedsarbejdet: fra et socialrådgiverperspektiv. Af Rikke Flamsholt og Simone Kilde

Dokumentation og socialfaglighed i jobcenteret. Af Nina Spangberg

Eksplorativ undersøgelse om efterværn som socialfaglig indsats. Af Ida Barfred

En anerkendende relation i stofmisbrugsbehandling. Af Rikke Vetter

En borgers perspektiv. Af Lene Schou Olesen (F)

"En gang plusser, altid plusser?" Af Anneke Callesen og Christine Valentin Winther

En mentaliserende indstilling i stofmisbrugsbehandlingen. Af Nicoline Jensen og Anja Højrup

En realistisk evaluering af den sociale indsats med traumatiserede flygtninge i Aarhus Kommune. Af Morten Nielsen og Filip Ingesman Hansen

En rummelig rede: en opgave om Redens tilgang i den socialfaglige indsats. Af Mie Bech

Find dit eget jihad: islamisk radikaliserings af unge mænd i Danmark. Af Vikki Vermod, Minna Wünsche og Sara Sabuhi (F)

Flygtninge på højskole: et kombineret undersøgelses- og virkningsevalueringsprojekt. Af Liv Etlar Wachmann Andersen, Helena Andsbjerg Sørensen og Penille Kvist Sørensen

Fra tilskyndelser til 'capabilities': om beskæftigelsespolitikken og socialt arbejdes rationale i en neoliberalistisk tid. Af Peter Fuur Andersen

Har jeg ret til børn?: om udviklingshæmmede forældre og hvordan socialrådgiverne foretager socialfaglige vurderinger på området. Af Henriette Andreasen og Marianne Sproegel Sørensen

Heroinbehandling i Kontakthuset. Af Julie Johansen Ejsing

Heroin, ja tak: den socialfaglige i heroinbehandling. Af Christina Mazanti

Hjælpen er at hjælpe folk....: en undersøgelse om borgerinddragelse. Af Sandra Tindal Jul og Anne Christine Boysen

Hvordan har arbejdet med sygedagpengesager ændret sig efter implementeringen af 22 ugers revurderingstidspunkt. Af Maria Louise Kock Pedersen

Hvorfor vælger forældre støttepersoner efter Servicelovens § 54 fra? Af Kathrine Markvardt Asp

I Londons gader: social impact bond og generative mekanismer. Af Jonas Skovvang Borg (F)

Indsatser mod hjemløshed: et emancipatorisk udviklingsprojekt. Af Merete Levring Mikkelsen og Karina Sall Hansen (F)

Indvandrerkvinderne på det danske arbejdsmarked: kulturforskellens betydning for indvandrerkvinderne i forhold til deres tilknytning til det danske arbejdsmarked. Af Kübra Eroglu

Institutionsanbragte unges mulighed for en succesfuld overgang til et selvstændigt voksenliv. Af Camilla Hyldager Hass Kristensen, Line Nielsen og Malene Bonnichsen

Integration af traumatiserede flygtninge på arbejdsmarkedet. Af Kapila Weinkauff og Lea von Guionneau Jessen

Integrationsprogrammet og flygtnings tilknytning til arbejdsmarkedet. Af Ilham Mohamed Ali

Jagten på den somaliske mands briller. Af Malthe Bjerrum

Konfliktteoretisk praksis på beskæftigelsesområdet: kan man være revolutionær socialist og holde ud at ar-

bejde på et jobcenter? Af Anne Hegelund

Kriminelles perspektiv på årsager til kriminalitet og recidiv. Af Rikke Nørmark Johannesen

Køn i socialt arbejde: manden, det nye udsatte køn? Af Siv Stevnhoved Bach og Helene Flintholm Back

Langtidsledighed: et virkningsevalueringsprojekt. Af Sif Müller

Ludomani: det usynlige misbrug. Af Margit Broe Sørensen

Motivation - nogle gange handler det bare om at komme igennem dagen: et aktionsforskningsprojekt, omhandlende det motiverende arbejde, med unge hjemløse bosat på § 110-boformer i Aarhus Kommune. Af Maja Aavad Holm Andersen

Må jeg være med?: en opgave om medinddragelse af den hjemløse borger. Af Louise Lindharth Hougaard, Betina Berggreen Rasmussen og Cecilia Lykke Andersen

Målgruppen der ikke kom i beskæftigelse: en forståelse af somalieres arbejdsløshed. Af Isabella Liebertrau Jensen og Maria Hellesø Friis Nyegaard (F)

Når kommunikation bliver et middel til forandring for samarbejde. Af Lone Agnethe Thestrup Floor

Når traumer smitter. Af Sara Balahang Jensen

Omsorgssvigtede børn fra etnisk minoritetsfamilier. Af Parwana Azizi

Opvokset i et hjem med alkoholproblemer. Af Helena Løvstad Flinker

Positivism i socialt arbejde. Af Nicolaj Pedersen (F)

PTSD-ramte flygtninges deltagelse i integrationsprogrammet. Af Samira Sehovic og Maria Moesgaard

Radikiserede unge muslimer i Aarhus. Af Tine Wiuff Hansen (F)

Rehabilitering på jobcentret: hvordan ændringen af rehabiliteringsdiskursen påvirker det sociale arbejde på beskæftigelsesområdet. Af Bettina Rask og Tone Schmidt Kallesøe

Restorative Justice for tidligere anbragte. Af Daniel Larsen

Rådgivning omkring seksualitet i Irland: fokus på udviklingshæmmede borgere. Af Stephanie Fransgård

Samarbejde med forældre til børn med handicap. Af Natali Silook, Cecilie Overlade Christensen og Mathilde Bech (F)

Sammenhængen mellem kriminalitet og ubehandlet ADHD. Af Michelle Rønne og Sabine Vestergaard (F)

Socialfagligt skøn i børnefaglige undersøgelser. Af Louise Juul Lopdrup og Cecilie Staal Axelsen

Socialrådgiverens dømmekraft i et krydspres. Af Anna Kniep og Cecilie Nielsen

Socialt arbejde mellem kultur og sprog. Af Sarah-Christine Skovhus-Sørensen (F)

Socialt isolerede etniske minoritetskvinder. Af Kristine Mustaeva

Stofmisbrugsbehandling i en metodestringent form. Af Helene Larsen og Line Wagtmann Pedersen (F)

Succesfuld Resocialisering. Af Anne-Mette Paulsen Holm og Pernille Duus Krabbe

Tilsynscirkulæret: hvad betyder det for den socialfaglige praksis? Af Mette Østergaard Dahl

Traumatiserede flygtningebørn. Af Parwana Azizi

Uddannelse og hashrygning: en udfordring. Af Troels Dahl Ranum og Jimmy Nielsen (F)

Udfordringer i en specialiseret samarbejdsarena på tværs af sektorer. Af Mette Toftgaard Poulsen Radoor og Therese Tomshøj

Udsatte børn blandt mange professionelle: et indblik i tværfaglighedens muligheder og udfordringer. Af Marie Rasmussen (F)

Underretninger og samarbejde mellem primærsektor og forvaltning. Af Anna Christina Østergaard Andersen, Anne Bjørn og Liselotte Rasmussen (F)

Unge anbragtes trivsel på døgninstitution (13-18 år). Af Helle Nyfeldt Krigslund og Sille Linå Aaby

Unge hjemløse: en undersøgelse af de unges egen oplevelse af hjemløshed, samt oplevelse af tilgangen i den sociale indsats. Af Mads Bøwes

Unge hjemløse med dobbeltdiagnose. Af Lennart Erik Jensen, Nikolaj Frederiksen, Peder Zami Krogh og Mette Gry Blankholm Pugh

Unge hjemløse på forsorghjem. Af Anne Sofie Tømmerby Laursen, Benedikte Christina Jørgensen og Patrick Moth Pedersen

Unge kriminelle: ud af kriminalitet. Af Tolga Topcu

Vejen efter kriminalitet? Af Durim Hetemi og Aykan Imac (F)

Vejen ud af fængsel: en investering i mennesker. Af Henriette Rasmussen og Kathrine Holm Mikkelsen

Visitation indenfor beskæftigelsesområdet. Af Heidi Nazan Demirezen, Faria Saeed og Hatice Seyma Okcu (F)

Voksne med ADHD i en risikozone for sociale problemer. Af Ann Jensen og Line Rusbjerg Pedersen

